

Δημήτρης Κοντογιάννης

Δεν έχουμε
Δημοκρατία

apopseis Εκδόσεις **apopseis.gr**
©2014 Εκδόσεις apopseis.gr - Όλο το υλικό είναι copyright του περιοδικού

Τα βιβλία των εκδόσεων apopseis μπορείτε να τα βρείτε μόνο στις σελίδες του διαδικτυακού περιοδικού
www.apopseis.gr & www.ovimagazine.com

Για λεπτομέρειες και πληροφορίες επικοινωνήστε: info@apopseis.gr

Δεν επιτρέπεται η πώληση, ανατύπωση και χρήση του παρόντος βιβλίου από όποιο μέσο (ηλεκτρονικό, μηχανικό, εκτύπωση, ραδιοφωνική ή τηλεοπτική αναγνώση) χωρίς την προηγούμενη άδεια του υπευθύνου της έκδοσης και του συγγραφέα.

Το συγκεκριμένο βιβλίο διατίθεται δωρεάν.

Αν σας ζητηθεί οποιοδήποτε χρηματικό ποσό, παρακαλούμε επικοινωνήστε άμεσα μαζί μας

Δημήτρης Κοντόγιάννης

Δεν έχουμε Δημοκρατία

*Μία κάπως μποέμ απόδειξη για κάτι
που όλοι λίγο-πολύ φανταζόμασταν*

apopseis Εκδόσεις **apopseis.gr**
©2014 Εκδόσεις apopseis.gr - Όλο το υλικό είναι copyright του περιοδικού

Τα βιβλία των εκδόσεων apopseis μπορείτε να τα βρείτε μόνο στις σελίδες του διαδικτυακού περιοδικού
www.apopseis.gr & www.ovimagazine.com

Για λεπτομέρειες και πληροφορίες επικοινωνήστε: info@apopseis.gr

Δεν επιτρέπεται η πώληση, ανατύπωση και χρήση του παρόντος βιβλίου από όποιο μέσο (ηλεκτρονικό, μηχανικό, εκτύπωση, ραδιοφωνική ή τηλεοπτική αναγνώση) χωρίς την προηγούμενη άδεια του υπευθύνου της έκδοσης και του συγγραφέα.

Το συγκεκριμένο βιβλίο διατίθεται δωρεάν.

Αν σας ζητηθεί οποιοδήποτε χρηματικό ποσό, παρακαλούμε επικοινωνήστε άμεσα μαζί μας

Σαν πρόλογος

Η δημοκρατία είναι ένα περίεργο φρούτο και η γεύση του εξαρτάται πολύ από αυτόν που το δοκιμάζει. Αυτό που το κάνει τόσο ιδιαίτερο και μοναδικό δεν είναι η εξωτερική του εμφάνιση, που μπορεί να είναι από μονόχρωμη μέχρι όλα τα χρώματα του ουρανού, αλλά ακριβώς η προσωπική διάσταση που παίρνει η γεύση του. Βλέπετε η δημοκρατία δεν είναι κάτι αόριστο, είναι κάτι πολύ προσωπικό, είναι τρόπος ζωής και όσο αδυνατούμε να το καταλάβουμε αυτό ...δεν έχουμε δημοκρατία.

Δεν έχουμε δημοκρατία φωνάζει ο Δημήτρης Κοντογιάννης, γιατί νομίζουμε ότι δημοκρατία είναι κάτι που μπορούμε να κρατήσουμε σε μια βιτρίνα και να το δείχνουμε περήφανα αλλά να μην το αγγίζουμε, να μην το λειτουργούμε, να μην το κάνουμε πράξη σε κάθε μας ενέργεια, σε κάθε πλευρά της ζωής μας. Από το σπίτι μας μέχρι τη Βουλή.

Δεν έχουμε δημοκρατία όσο την αντιμετωπίζουμε σαν ένα μουσειακό κομμάτι και όχι σαν εργαλείο ζωής, σαν εργαλείο προόδου και δημιουργίας.

Αυτό το βιβλίο που διαβάζετε αυτή τη στιγμή θα μπορούσε να είναι και μανιφέστο. Μην κάνετε λάθος, δεν είναι. Είναι κραυγή ανάγκης. Είναι η κραυγή μιας νέας γενιάς που διαισθάνεται τι χάνει κάθε μέρα που δεν έχουμε δημοκρατία. Χάνει ελπίδα στη πρόοδο και στη δημιουργία.

Και μη σας ενοχλεί ο τίτλος. Δεν προκαλεί αν δεν τον κάνουμε εμείς να προκαλεί. Αν τον νιώσουμε να προκαλεί τότε έχει δίκιο ο συγγραφέας, δεν έχουμε δημοκρατία. Αν δεν τον νιώσουμε να προκαλεί τότε υπάρχει ελπίδα και για μας να ακούσουμε την κραυγή.

Το βιβλίο που μόλις ξεκινήσατε δεν είναι πολιτική εξαγγελία, η δημοκρατία δεν είναι θέμα πολιτικής, είναι θέμα κυρίως κοινωνίας, είναι θέμα προσωπικό. Γι' αυτό ακριβώς πάρτε την κάθε λέξη προσωπικά. Διαβάστε το με τα δικά σας μάτια και όχι μέσα από τα γυαλιά που χρόνια σας φορέσαν καταστάσεις, κόμματα, συνθήκες και κοινωνικά ταμπού.

Και μετά σκεφτείτε. Το μεγαλύτερο κομμάτι και ίσως το πιο σημαντικό μέρος αυτού του βιβλίου είναι μέσα σας και πρέπει να το βρείτε αφού τελειώσετε και με την τελευταία σελίδα.

Καλή ανάγνωση

Θάνος Καλαμίδας

Δεν έχουμε Δημοκρατία

Μία κάπως μπόεμ απόδειξη για κάτι που όλοι λίγο-πολύ φανταζόμαστε

*«Η **δημοκρατία** είναι το πολίτευμα όπου η εξουσία πηγάζει από τον λαό, ασκείται από τον λαό και υπηρετεί τα συμφέροντα του λαού»*

Η άποψη της ελληνικής Wikipedia για τη δημοκρατία

*«**Μπορώ να λέω ό,τι θέλω, δημοκρατία έχουμε**». Έχουμε ακούσει τόσες φορές αυτή τη φράση, που πλέον λόγω της επανάληψης την θεωρούμε αλήθεια. Στην πραγματικότητα όμως πρόκειται περί παρανόησης. Είναι προφανές ότι μπερδεύουμε την ελευθερία με τη δημοκρατία. Αν κάποιος άνθρωπος είναι ελεύθερος, μπορεί να έχει και να εκφράσει όποια άποψη θέλει χωρίς να φοβάται τις συνέπειες, ανεξαρτήτως πολιτεύματος. Η φράση πιο σωστά θα ήταν **«Μπορώ να λέω ό,τι θέλω, ελεύθερος είμαι»**.*

Θα μπορούσε βέβαια κάποιος να ισχυριστεί ότι, αφού η δημοκρατία είναι ένα από τα πολιτεύματα στα οποία οι πολίτες της είναι ελεύθεροι, μπορούμε να λέμε ό,τι θέλουμε επειδή έχουμε δημοκρατία. Αυτό, όπως θα καταλάβετε και στη συνέχεια, δεν είναι παρά μια ακόμα παρανόηση. Μπορεί να είμαστε ελεύθεροι, αλλά δημοκρατία αυτή τη στιγμή δεν έχουμε.

-Ναι, αλλά έχουμε εκλογές. Πώς γίνεται να μην έχουμε δημοκρατία;

Έχουμε εκλογές. Εκλογές επίσης έχουν στο Ιράν, το Βατικανό και τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα, σε καμία όμως από τις ξεχωριστές αυτές περιπτώσεις αυτό που έχουν δεν χαρακτηρίζεται δημοκρατία. Σαφώς οι εκλογές είναι μία δημοκρατική διαδικασία. Το ότι υπάρχουν όμως δημοκρατικές διαδικασίες δεν σημαίνει ότι η εξουσία ανήκει στον λαό.

Στο Βατικανό η εξουσία ανήκει στον εκλεγμένο από τους καρδινάλιους Πάπα και στα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα στον κληρονομικά και για τους τύπους εκλεγμένο από τους υπόλοιπους μονάρχες Πρόεδρο.

Στο Ιράν γίνονται κανονικά εκλογές και, σε αντίθεση με το Βατικανό ή τα ΗΑΕ, συμμετέχουν όλοι οι ενήλικες πολίτες, για να εκλέξουν τον Πρωθυπουργό τους. Όμως ο Πρωθυπουργός του Ιράν είναι υποδεέστερος του Ανώτατου Ηγέτη του Ιράν, ο οποίος είναι υποχρεωτικά μουσουλμάνος κληρικός, εκλέγεται από τη Συνέλευση των Ειδικών (που αποτελείται αποκλειστικά από κληρικούς) και έχει εξουσίες ανάλογες με αυτές ενός μονάρχη. Το πολίτευμα σε αυτές τις χώρες που αναφέρθηκαν δεν είναι δημοκρατία, παρά την ύπαρξη εκλογών.

Η διαφορά ανάμεσα σε αυτά τα πολιτεύματα είναι ότι αν πας στη μέση του Βατικανό και φωνάξεις «Ο Πάπας είναι Γκέι», στην χειρότερη των περιπτώσεων να σε παρακαλέσει κάποιος να σεβαστείς τον χώρο που βρίσκεσαι. Αν όμως φωνάξεις στο κεντρικότερο σημείο του Ιράν «Ο Μωάμεθ είναι Γκέι», τότε στην καλύτερη περίπτωση θα απελαθείς έχοντας χάσει μόνο μερικά δόντια. Στο Βατικανό, παρά την έλλειψη δημοκρατίας, οι άνθρωποι είναι ελεύθεροι ενώ στο Ιράν όχι, παρά την ύπαρξη εκλογών

στις οποίες όλοι ψηφίζουν και το ότι όλοι οι ηγέτες του είναι εκλεγμένοι από κάποιον. Είναι προφανές ότι η ελευθερία είναι διαφορετικό πράγμα από την δημοκρατία και καταλαβαίνουμε ότι, για να έχουμε δημοκρατία, χρειαζόμαστε αρκετά περισσότερα πράγματα από τις εκλογές.

Πέρα όμως από τις εκλογές, υπάρχουν και άλλες δημοκρατικές διαδικασίες, γνωστές ακόμα και από την αρχαία Αθήνα, όπως για παράδειγμα ο κλήρος. Υπήρχαν πολλές θέσεις εξουσίας που καλύπτονταν μέσω κλήρωσης, όπως για παράδειγμα η Βουλή των 500. Η κλήρωση ως διαδικασία θεωρούταν πολύ πιο δημοκρατική από ό,τι αυτή των εκλογών, η οποία μπορούσε να χρησιμοποιηθεί για να ευνοηθούν συγκεκριμένες πληθυσμιακές ομάδες εις βάρος άλλων.

Όπως λοιπόν καταλαβαίνετε, οι εκλογές δεν ταυτίζονται με τη δημοκρατία. Ούτε είναι το μόνο απαραίτητο στοιχείο μιας δημοκρατικής κοινωνίας, αφού υπάρχουν και άλλες δημοκρατικές διαδικασίες, ούτε είναι βέβαιο ότι μέσα από αυτές θα εκφραστεί ο λαός, αφού είναι πολύ εύκολο να διαβληθεί το εκλογικό σύστημα. Μπορεί να μη μας κυβερνάει κάποιος θρησκευτικός ηγέτης με απόλυτη εξουσία στα χέρια του όπως στο Ιράν, αλλά, όπως ορθά φοβόντουσαν οι αρχαίοι Αθηναίοι, η εξουσία αυτή τη στιγμή δεν βρίσκεται στα χέρια του λαού.

-Αν δεν έχει την εξουσία ο λαός, τότε ποιος κυβερνάει;

Ας πάρουμε τα πράγματα από την αρχή. Από μικροί μαθαίνουμε για τις τρεις εξουσίες: την εκτελεστική, τη νομοθετική και τη δικαστική. Ας πάρουμε λοιπόν μία μία κάθε περίπτωση και ας ξεκινήσουμε με την πιο εύκολη και σύντομη, την δικαστική.

-Γίνεται να επεμβαίνουν απλοί πολίτες στην δικαστική εξουσία;

Πολύ εύκολα συμβιβαστήκαμε με το ότι, εξαιρώντας την περίπτωση να είναι κάποιος δικαστικός στο επάγγελμα, οι πολίτες δεν έχουμε τη δύναμη να επηρεάσουμε την δικαστική εξουσία. Δεν είναι όμως έτσι. Ξεχνάμε ότι σε πολλές σημαντικές περιπτώσεις την απόφαση δεν την παίρνουν οι δικαστές, αλλά απλοί πολίτες, οι ένορκοι –οι οποίοι μάλιστα δεν εκλέγονται, αλλά προκύπτουν μέσα από κλήρωση.

Υπάρχουν λοιπόν βαρυσήμαντες περιπτώσεις όπου την τελική απόφαση δεν τη λαμβάνει ένα εξειδικευμένο άτομο ή μια ειδική ομάδα, αλλά μια ομάδα ανθρώπων οι οποίοι θεωρούμε ότι, ακριβώς επειδή επιλέχθηκαν μέσα από τη δημοκρατική διαδικασία της κληρώσεως, αντιπροσωπεύουν την κοινωνία στο σύνολό της.

Για να ισχύει όμως αυτό, έχουμε κάνει μια σημαντική παραδοχή: ότι πράγματι υπάρχουν αυτές οι περιπτώσεις. Αναρωτήσου λοιπόν αναγνώστη, πόσες φορές έχεις συμμετάσχει σε ένα σώμα ενόρκων; Γνωρίζεις κάποιον που να έχει υπάρξει στο παρελθόν ένορκος, έστω και μία μόνο φορά; Η πιθανότερη απάντηση είναι πως, ούτε γνωρίζεις κάποιον, ούτε έχεις ο ίδιος υπάρξει ένορκος.

Στη Ελλάδα αυτή τη στιγμή δεν υπάρχει αμιγές ορκωτό δικαστήριο. Υπάρχει μόνο το μικτό ορκωτό δικαστήριο και το μικτό ορκωτό εφετείο, όπου δικάζονται μόνο κακουργήματα. Σε αμφότερες τις περιπτώσεις, τα δικαστήρια αποτελούνται από τρεις επαγγελματίες δικαστές και τέσσερις ενόρκους.

Ας δούμε για αντιπαράδειγμα, τι γίνεται στις Η.Π.Α. Πιθανότατα ήδη γνωρίζετε ότι εκεί υπάρχουν αμιγώς ορκωτά δικαστήρια από δώδεκα ενόρκους. Αυτό όμως ισχύει όχι μόνο για κακουργήματα, αλλά και για υποθέσεις αστικού δικαίου, κάτι το οποίο μάλιστα είναι συνταγματικά κατοχυρωμένο δικαίωμα των πολιτών.

Η δύναμη που έχει σε αυτή την περίπτωση ο λαός επάνω στους νόμους είναι αδιαμφισβήτητη και είναι ολοφάνερη, ειδικότερα στις περιπτώσεις που ο νόμος και η ηθική έρχονται σε αντίθεση. Παράδειγμα τέτοιας περίπτωσης είναι η αθώωση μαύρων πρώην σκλάβων που ξέφυγαν παράνομα από το αφεντικό τους. Μπορεί ο νόμος ακόμα να δικαιολογούσε την δουλεία, αλλά οι ίδιοι οι πολίτες φρόντισαν μέσω της απόφασης των ενόρκων να μην εφαρμοστεί. Είναι προφανές ότι σε αυτή την περίπτωση η εξουσία προήλθε απ'ευθείας από τον λαό και ασκήθηκε από τον λαό, όπως προβλέπεται σε μία δημοκρατία (και χωρίς να παρεμβάλλονται πουθενά εκλογές. Καλό είναι να το υπενθυμίζουμε, ότι οι εκλογές δεν αποτελούν «ικανή και αναγκαία συνθήκη» για την ύπαρξη δημοκρατίας).

Άλλη παρόμοια χαρακτηριστική περίπτωση είναι η δίκη του Κλάιβ Πόντινγκ. Ο Κλάιβ Πόντινγκ εργαζόταν στο βρετανικό Υπουργείο Αμυνας την περίοδο του πολέμου της Βρετανίας με την Αργεντινή λόγω των νησιών Φώκλαντ, έχοντας πρόσβαση σε απόρρητες πληροφορίες. Κατά τη διάρκεια του πολέμου οι Βρετανοί βύθισαν το αργεντίνικο πλοίο «Στρατηγός Μπελγκράνο», με αποτέλεσμα τον θάνατο 360 ατόμων, ισχυριζόμενοι ότι απειλούσε ζωές Βρετανών, κάτι το οποίο δεν ίσχυε. Δύο χρόνια μετά, ο Κλάιβ Πόντινγκ πληροφόρησε Βρετανό Βουλευτή ότι τόσο καιρό η κυβέρνησή τους λέει ψέματα. Αποτέλεσμα ήταν ο Πόντινγκ να συλληφθεί και να δικαστεί για παραβίαση του

νόμου περί εθνικού απορρήτου. Τελικά, παρά τις έντονες και επανηλλημένες προτροπές του δικαστή να καταδικαστεί ο Πόντινγκ, οι ένορκοι θεώρησαν ότι το να πληροφορήσει ένα μέλος του κοινοβουλίου -και όχι τα ΜΜΕ- ότι η κυβέρνηση λέει ψέματα σε ένα τόσο σοβαρό θέμα ήταν σωστό και, παρακάμπτοντας τον νόμο, τον αθώωσαν. Η συγκεκριμένη δίκη θεωρήθηκε από πολλούς μεγάλη νίκη του συστήματος των ενόρκων, και όχι άδικα. Μέσω του αποτελέσματος της δίκης οι ένορκοι κατάφεραν να υπερισχύσει η ηθική και η θέληση του λαού και όχι το συμφέρον της κυβέρνησης. Αν δεν υπήρχε σώμα ενόρκων, θα υπερίσχυε η θέληση του δικαστή, ο οποίος (λειτουργώντας με το γράμμα του νόμου) θα κάλυπτε την κυβέρνηση για τον άδικο θάνατο 360 ανθρώπων και για τα ψέμματα που ακολούθησαν.

Σαφώς, είναι κατανοητό το να θέλει κάποιος να εμπιστευτεί την τύχη του σε επαγγελματίες δικαστές και όχι σε τυχαίους πολίτες. Ειδικότερα σε περιπτώσεις μικρότερης σημασίας όπου ο νόμος είναι ξεκάθαρος, πρέπει να τηρηθεί επακριβώς και δεν υπάρχει κάποια ηθική ή κοινωνική επίπτωση, είναι απαραίτητο την απόφαση να τη λαμβάνει κάποιος ο οποίος έχει αφιερώσει χρόνια από τη ζωή του μελετώντας παρόμοιες περιπτώσεις.

Είναι επίσης λογικότατο το να φοβόμαστε μήπως οι ένορκοι επηρεαστούν από κάποιον δικηγόρο που είναι καλός ρήτορας και βγάλουν λάθος συμπέρασμα. Δεν πραγματευόμαστε όμως το αν λειτουργεί καλά ή κακά το δικαστικό σύστημα, αλλά το αν είναι ή όχι δημοκρατικό. Αλλωστε, μπορούμε να μιλάμε για δημοκρατία αν, παρά τους όποιους φόβους μας, δεν εμπιστευόμαστε την κρίση του καλά ενημερωμένου λαού; Είναι λοιπόν πολύ δύσκολο το να ισχυριστούμε ότι η δικαστική εξουσία προέρχεται από τον λαό και ασκείται στο όνομά του όταν η κάθε απόφαση και ο εκάστοτε δικαστής δεν ελέγχονται έστω και έμ-

μεσα από τον λαό, ειδικά όταν υπάρχουν περιπτώσεις χωρών όπου οι πολίτες έχουν πράγματι ενεργή συμμετοχή.

Η αντίθεση αυτή γίνεται εντονότερη, όταν διαπιστώσουμε ότι σε πολλές περιπτώσεις στο εξωτερικό οι πολίτες μπορούν οι ίδιοι να επιλέξουν τον εισαγγελέα της περιοχής τους. Μένοντας στο παράδειγμα των Η.Π.Α., και ενώ δεν ισχύει σε όλες τις περιοχές, σε πολλές πολιτείες ο εισαγγελέας είναι αιρετός. Αρα, αφού εκλέγεται και ελέγχεται άμεσα από τον λαό, είναι σαφώς πιο δύσκολο να εξυπηρετεί σκοτεινά συμφέροντα. Ταυτόχρονα, εφόσον θέλει να επανεκλεγεί, είναι αναγκασμένος να παράγει έργο και να μελετά τις υποθέσεις και τα πρόσωπα τα οποία, μπορεί να είναι κοινό μυστικό ότι έχουν παράνομη δραστηριότητα, αλλά για κάποιο λόγο κανείς δεν ερευνά (νομίζω ότι όλοι έχουμε μερικά παραδείγματα στο μυαλό μας). Είναι εύκολα κατανοητό ότι, από τη στιγμή που κάποιοι για λόγους όπως το οικονομικό υπόβαθρο χαίρουν μιας κάποιας ασυλίας, θα γίνει προσπάθεια να διατηρηθεί αυτή η ασυλία. Τα αποτελέσματα αυτής της προσπάθειας, όπως θα δούμε και παρακάτω, έχουν βαρύτερες συνέπειες στην πολιτική ζωή του τόπου.

Μπορεί, τέλος, κάποιος να ισχυριστεί ότι ο λαός επηρεάζει έμμεσα την δικαστική εξουσία, μέσω των αντιπροσώπων του, των Βουλευτών, οι οποίοι φτιάχνουν τους νόμους με τους οποίους αυτή λειτουργεί. Το ίδιο μπορεί να ισχυριστεί κάποιος για την κυβέρνηση, η οποία διορίζει κατά το δοκούν την ηγεσία της δικαστικής εξουσίας. Αυτό το επιχείρημα είναι λάθος, πρώτα απ' όλα γιατί, όπως είπαμε και νωρίτερα, μιλάμε για διαφορετικές εξουσίες. Πέραν όμως τούτου, το συγκεκριμένο επιχείρημα προϋποθέτει την λανθασμένη παραδοχή ότι υπάρχει δημοκρατία στην νομοθετική και την εκτελεστική εξουσία, πράγμα που προφανώς θα εξετάσουμε παρακάτω.

-Δηλαδή υποστηρίζεις το να αλλάξει ριζικά το δικαστικό σύστημα;

Το να εκφράσω το τι προσωπικά υποστηρίζω ότι πρέπει να γίνει δεν έχει σχέση με τον στόχο συγγραφής του συγκεκριμένου συγγράμματος. Στόχος αυτού του κειμένου, όπως καταλαβαίνετε σχετικά εύκολα και από τον τίτλο, είναι να δείξει ότι η χώρα μας δεν έχει δημοκρατία. Το πώς λέγεται το πολίτευμα που έχει, αν είναι ή όχι λειτουργικό, ηθικό και ορθολογικό είναι μία παραπλήσια αλλά διαφορετική συζήτηση και, στην προκειμένη περίπτωση, δεν αποτελεί το θέμα μας.

Ούτε φυσικά ασχολούμαστε με το αν οι δικαστικοί κάνουν ή όχι σωστά τη δουλειά τους. Δουλειά τους δεν είναι να φέρουν τη δημοκρατία στον τόπο, αλλά να ερμηνεύουν και να απονέμουν δικαιοσύνη με βάση το Σύνταγμα και τους νόμους.

Οφείλω επίσης να αναφέρω το εξής: το ότι δεν έχουμε δημοκρατία σαφώς δεν είναι πρωτότυπη δική μου άποψη. Την ίδια γνώμη είχαν και έχουν πολλά άτομα από πολλούς διαφορετικούς πολιτικούς χώρους, σε πολλές περιπτώσεις με σαφώς ανώτερες γνώσεις και αποδείξεις από τις δικιές μου. Θεωρώ όμως χρέος μου να εκφράσω γραπτά και με πιο απλά λόγια την ίδια άποψη, χωρίς να ξεφεύγω από το θέμα για να προωθήσω τις προσωπικές μου πολιτικές πεποιθήσεις και χωρίς να είμαι κάποιος «ειδικός» ή να απευθύνομαι σε «ειδικούς». Ούτε είμαι δικαστής, ούτε όμως χρειάζεται να είσαι δικαστής για να δεις ότι είναι σχεδόν αδύνατο να ισχυριστεί κάποιος ότι στο υπάρχον ελληνικό πολιτικό σύστημα «η δικαστική εξουσία πηγάζει από τον λαό και ασκείται στο όνομά του». Αλλωστε, η εξουσία σε μία δημοκρατία δεν είναι στα χέρια των ειδικών, αλλά στα χέρια του συνόλου των πολιτών.

Θεωρώ επίσης ότι είμαι υποχρεωμένος να προφυλάξω κάποιους καχύποπτους αναγνώστες από μια πολύ κακή ελληνική συνήθεια, την τοποθέτηση ταμπελών. Αν παραθέσω για παράδειγμα κάποιο απόσπασμα του Τόμας Τζέφερσον για τη χρησιμότητα των ενόρκων, θα χαρακτηριστώ ως αμερικανόφιλος προπαγανδιστής. Αντίστοιχα, αν αναφέρω τον Κορνήλιο Καστοριάδη, άμεσα θα αποκτήσω από κάποιους την ταμπέλα του αναρχικού και, κατά προέκταση, το συγκεκριμένο σύγγραμμα θα είναι στα μάτια τους «παραλήρημα ενός αντεξουσιαστή». Ακόμα και το συγκεκριμένο παράδειγμα που μόλις ανέφερα θα είχε ακριβώς το αποτέλεσμα που προσπαθώ να αποφύγω αν στη θέση του νεκρού εδώ και χρόνια Καστοριάδη έβαζα κάποιον ζωντανό και δραστήριο πολιτικό. Δυστυχώς λοιπόν, διάσημα λόγια, αποφθέγματα και πηγές δεν θα υπάρχουν. Παραθέματα θα υπάρχουν μόνο δύο από την Wikipedia (το ένα είναι αυτό στην αρχή) και όλα τα στοιχεία που αναφέρω θα είναι εύκολα επαληθεύσιμα.

Μιας και ξεκαθαρίζουμε πράγματα, ας εστιάσω σε μερικά πράγματα ακόμα που για κάποιους ίσως να είναι λεπτομέρειες. Δεν θα ασχοληθούμε με την «πολιτεία» ως πολίτευμα (στα αγγλικά republic), αφού λειτουργεί ακριβώς με τον τρόπο που απορρίψαμε από την αρχή: εκλεγμένοι άρχοντες έχουν εξουσία και κυβερνούν με βάση τους νόμους του κράτους που οι ίδιοι θεσπίζουν. Δηλαδή ο λαός στην «πολιτεία» ψηφίζει μία ομάδα ατόμων, μικρή ή μεγάλη, που έχει συγκεντρωμένη στα χέρια της ένα μικρό ή μεγάλο κομμάτι της εξουσίας. Η «πολιτεία» μπορεί να ασκεί τη διακυβέρνηση σε έναν τόπο με τρόπο δημοκρατικό, αλλά συνηθέστερα αριστοκρατικό ή ολιγαρχικό. Από την στιγμή που σκοπός μας είναι να δείξουμε ότι δεν έχουμε δημοκρατία, δεν έχει νόημα να ασχοληθούμε με το αν έχουμε ή όχι «πολιτεία». Το ότι στην διακυβέρνηση ενός πολιτεύματος βρίσκονται

άτομα που προέρχονται άμεσα ή έμμεσα από εκλογές κατατάσσει προφανώς το εν λόγω πολίτευμα σε μια μορφή «πολιτείας», αλλά όχι απαραίτητα την δημοκρατική.

Μπορεί επίσης ήδη να καταλάβετε ότι δεν θα πάρω θέση στο αν η αντιπροσωπευτική δημοκρατία είναι όντως δημοκρατία, ούτε στο πώς μπορούμε να αποκτήσουμε δημοκρατία. Σαφώς θα υπάρχουν αντιπαραδείγματα (στο θέμα των ενόρκων ένα αντιπαραδείγμα ήταν το αμερικάνικό σύστημα), αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι αυτή είναι κάποια ή η μόνη λύση και για να αποκτηθεί δημοκρατία πρέπει να αντιγραφεί αυτό που γίνεται στο εξωτερικό. Ο λόγος, όπως μπορεί να μαντεύετε, είναι φυσικά ο ίδιος με της προπροηγούμενης παραγράφου.

Το παρόν όμως είναι πολιτικό κείμενο και δυστυχώς στη χώρα μας έχουμε μάθει από μικροί να ψάχνουμε λόγους για να απορρίψουμε ό,τι δεν συνάδει με την ιδεολογία μας. Σας παρακαλώ λοιπόν θερμά, αντί να ψάχνετε για κάποια ταμπέλα να κολλήσετε σε εμένα και στο συγκεκριμένο κείμενο, να το διαβάσετε προσεχτικά και αν διαφωνήσετε να είναι για το περιεχόμενο και τα επιχειρήματά του.

-Δεν λειτουργεί όμως η δημοκρατία στη νομοθετική εξουσία; Ψηφίζουμε τους Βουλευτές μας που είναι οι αντιπρόσωποί μας και αυτοί ψηφίζουν τους νόμους. Δεν είναι αυτό δημοκρατία;

Ακόμα και αν συμφωνήσουμε όλοι ότι αυτό είναι δημοκρατία, υπάρχουν τρεις μεγάλες παρεξηγήσεις, τις οποίες θα λύσουμε. Δεν ψηφίζουμε τους Βουλευτές μας, δεν είναι οι αντιπρόσωποί μας και δεν ψηφίζουν τους νόμους. Ας πάρουμε όμως τα πράγματα με τη σειρά, και ας αρχίσουμε δείχνοντας γιατί δεν

ψηφίζουμε τους Βουλευτές μας και γιατί οι Βουλευτές δεν είναι αντιπρόσωποί μας.

Ας ξεκινήσουμε παρατηρώντας ποιιά άτομα είναι οι υποψήφιοι Βουλευτές. Πρόκειται για πολίτες που έχουν την οικονομική δυνατότητα, τις διασυνδέσεις και την αναγνωρισιμότητα για να έχουν κάποιες ελπίδες εκλογής ή για να προσφέρουν στο κόμμα τους με τα προαναφερθέντα χαρακτηριστικά τους (διασημότητα και γνωστός), και που προφανώς θέλουν να είναι υποψήφιοι Βουλευτές.

Με αυτά τα δεδομένα προκύπτουν αμέσως κάποια συμπεράσματα και κάποια από τα αρχικά και ασθενή επιχειρήματα για τη μη ύπαρξη δημοκρατίας. Τονίζω ότι ξεκινάμε με κάποια ασθενή επιχειρήματα, καθαρά επειδή είναι ευκολότερο στη συγγραφή και στη ροή του κειμένου.

Πρώτα απ' όλα, η Βουλή η οποία σχηματίζεται από τους υποψήφιους Βουλευτές που τελικά εκλέγονται δεν αποτελεί κάποιο χαρακτηριστικό τμήμα της κοινωνίας, όπως για παράδειγμα αποτελεί η τάξη μας στο σχολείο, ο λόχος στον στρατό ή οι ένορκοι στο δικαστήριο. Χαρακτηριστικό της τάξης και του λόχου είναι ότι, πέρα από κάποιο κοινό παρονομαστή (ηλικία στην τάξη, φύλο και βαθμό στον λόχο), μπορεί να περιέχονται άτομα οποιασδήποτε κοινωνικής τάξης ή μόρφωσης και οποιουδήποτε επαγγέλματος ή χαρακτήρα. Εχουμε άλλωστε ακούσει πολλές φορές τη φράση ότι η τάξη «αποτελεί μια μικρογραφία της κοινωνίας».

Αντίθετα, η Βουλή δεν αποτελεί κάποια «μικρογραφία της κοινωνίας» αφού όσοι είναι μέλη της επιθυμούν την ευθύνη, τη δημοσιότητα ή/και τη δύναμη που συνοδεύει αυτή τη θέση. Δεν

υπάρχουν άτομα εκλεγμένα από τους πολίτες που να είναι πιο συνεσταλμένα ή ντροπαλά ή φτωχά ή χωρίς ευρύ κοινωνικό κύκλο, όπως συμβαίνει σε κάθε αντιπροσωπευτική ομάδα πολιτών. Μπορεί να αναρωτιέστε αν θα ήταν χρήσιμα άτομα από όλες αυτές τις κατηγορίες μέσα στο κοινοβούλιο και αν είναι λογικό το να ηγούνται της χώρας άτομα με αυτά τα συγκεκριμένα χαρακτηριστικά. Δεν θα απαντήσω σε αυτό γιατί, όπως διαβάσατε μερικές παραγράφους νωρίτερα, δεν γράφω αυτό το κείμενο για να εκφράσω τις πολιτικές μου απόψεις (και αν κάπου γίνει αυτό ζητώ προκαταβολικά συγγνώμη), αλλά για να αποδείξω ότι δεν έχουμε δημοκρατία. Αν αυτό το πολίτευμα που έχουμε είναι αποτελεσματικό ή χρήσιμο και το αν ισχύει το ίδιο για τη δημοκρατία είναι άλλο θέμα και δεν θα αναλυθεί εδώ.

Μπορεί λοιπόν κάποιος να θεωρεί ότι άτομα ντροπαλά ή αντιδημοφιλή να μην είναι οι καταλληλότεροι για να γίνουν Βουλευτές. Σε μία δημοκρατία όμως οι νόμοι καθορίζονται από τους ίδιους τους πολίτες, άρα για να αντιπροσωπεύει η Βουλή το σύνολο των πολιτών, άρα και να θεωρούμε ότι οι νόμοι έχουν την έγκριση όλης της κοινωνίας, πρέπει να περιέχει πολίτες που να αντιπροσωπεύουν το σύνολό της.

Αντίθετα, είναι πασίγνωστο ότι οι πιο εύποροι οικονομικά και οι πιο διάσημοι είναι πολύ ευκολότερο να γίνουν Βουλευτές. Για να αντιμετωπιστεί αυτό το φαινόμενο, έχει προβλεφθεί 12 από τους Βουλευτές (οι επικρατείας) να εκλέγονται χωρίς να ψηφίζονται άμεσα από τον λαό. Αντί όμως να επιλέγονται Βουλευτές επικρατείας με αυτά τα κριτήρια, επιλέγονται άτομα των οποίων η παρουσία (λόγω των ψηφοφόρων που θα φέρουν άμεσα ή έμμεσα) θα επωφελήσει το κόμμα ή τον αρχηγό του κόμματος. Ο εκλογικός νόμος μάλιστα φροντίζει οι υποψήφιοι Βουλευτές Επικρατείας να έχουν πιο έντονα τα χαρακτηριστικά που βλέ-

που με στους υπόλοιπους υποψήφιους Βουλευτές, αφού οι Επικρατείες δικαιούνται την προεκλογική περίοδο να εμφανιστούν όσες φορές θέλουν σε κάθε τηλεοπτικό κανάλι, ενώ οι εκλεγμένοι από τους πολίτες επιτρέπεται μόνο μια φορά σε κάθε σταθμό εθνικής εμβέλειας και δύο σε τοπικής.

Όπως εύκολα παρατηρούμε, το πολιτικό μας σύστημα θεωρεί πως έχουμε 300 διαφορετικούς αντιπροσώπους, όπου κάθε ένας από αυτούς εκφράζει τη θέληση όλων των πολιτών του τόπου εκλογής του. Αυτό που συμβαίνει στην πραγματικότητα είναι να έχουμε 300 παρόμοιους πολιτικούς, οι πιο φιλότιμοι εκ των οποίων εκφράζουν τη γνώμη που πιστεύουν πως έχουν οι ψηφοφόροι τους. Αυτό που θα έπρεπε να συμβαίνει σε μια δημοκρατία –και δεν προβλέπει το πολιτικό μας σύστημα– είναι οι 300 ταυτόχρονα, και όχι ο καθένας από μόνος του, να εκφράζουν το σύνολο του λαού. Οι διαφορές μπορεί να φαίνονται μικρές, αλλά είναι σημαντικότερες. Είναι πολύ δύσκολο να διατυπωθούν παραγωγικές διαφωνίες και συγκρούσεις ανάμεσα σε μια ομάδα παρόμοιων ατόμων.

Είναι σαν να περιμένουμε από μια παρέα μπουζουκόφιλων να διαλέξει το καλύτερο τραγούδι για τη χρονιά που πέρασε. Όσο και να διαφωνούν μεταξύ τους, όσο διαφορετική μουσική παιδεία και αν έχουν και ανεξάρτητα από τις πωλήσεις δίσκων ή τα εισιτήρια συναυλιών ή τα βραβεία κάπου κομματιού, το τραγούδι το οποίο θα διαλέξουν αποκλείεται να είναι εναλλακτικό ροκ ή πειραματική τζαζ.

Προφανώς αυτή η αδυναμία έκφρασης του λαού μέσα από το εκλογικό σύστημα προκύπτει με αρκετούς διαφορετικούς τρόπους και όχι μόνο μέσω της παρόμοιας προσωπικότητας των Βουλευτών.

Μια ακόμα προϋπόθεση για να είναι κάποιος υποψήφιος Βουλευτής είναι να τον αποδεχτεί κάποιο κόμμα στο ψηφοδέλιό του. Αυτό σημαίνει ότι το κόμμα ελπίζει να κερδίσει ψήφους λόγω του συγκεκριμένου υποψηφίου και ότι, στις περισσότερες περιπτώσεις, ο συγκεκριμένος υποψήφιος έχει κάποιο κομματικό παρελθόν ή κάποια έντονη κοινωνική δραστηριότητα που τον καθιστά δημοφιλή σε κάποιους κύκλους. Σημαίνει επίσης ότι οι κομματικοί μηχανισμοί (η τοπική οργάνωση, ο υπεύθυνος εκλογικού σχεδιασμού, ο πρόεδρος, η αρμόδια επιτροπή κλπ) ενέκριναν αυτή την υποψηφιότητα και απέρριψαν άλλες. Βλέπουμε αρχικά ότι ισχύει το ίδιο πράγμα που παρατηρήσαμε και πιο πάνω: οι υποψήφιοι Βουλευτές έχουν κοινά χαρακτηριστικά το κομματικό παρελθόν τους και τη δημοφιλία τους.

Αρχίζουμε όμως να παρατηρούμε και κάτι ακόμα: τον ρόλο του κόμματος στις Βουλευτικές εκλογές. Όπως σωστά περιμένετε θα ασχοληθούμε αρκετά με τα κόμματα και τις εκλογές, προς το παρόν όμως ας δούμε πως μια μικρή ομάδα ατόμων αποφασίζει για το σύνολο απλά με το ποιους θα επιλέξει για υποψήφιους Βουλευτές.

Ας πάρουμε για παράδειγμα μια μονοεδρική περιφέρεια (θα βαρεθείτε να έχουμε για παράδειγμα τις μονοεδρικές περιφέρειες). Ας υποθέσουμε λοιπόν ότι μιλάμε για το φανταστικό νησί «Μπαρμπούνι», που εκλέγει έναν Βουλευτή. Το επίσης φανταστικό κόμμα «Ανανέωση» δικαιούται να έχει τρεις υποψήφιους Βουλευτές, όπως κάθε κόμμα σε μονοεδρική περιφέρεια. Ο πρώτος είναι ο Αρίστος Αριστόπουλος, πανεπιστημιακός κοντά στη σύνταξη που αποφάσισε να πολιτευτεί. Ο δεύτερος είναι ο Δημήτρης Μητσόπουλος, πρόεδρος του συλλόγου ψαράδων του νησιού και περιφερειακός σύμβουλος. Ενώ ο πρώτος προτάσσει τις γνωριμίες του, τη μόρφωσή του και την καριέρα του,

ο δεύτερος είναι το παιδί του λαού που καταλαβαίνει καλύτερα τα προβλήματα των ανθρώπων του νησιού και έχει ήδη πιστούς ψηφοφόρους. Η «Ανανέωση» είναι πρώτη δύναμη στο «Μπαρμπούνι» (να μια πρόταση που δεν περίμενα ότι θα έγραφα ποτέ) και οι δυο τους κονταροχτυπιούνται για τη μόνη εκλόγιμη θέση, με τη διαφορά να προβλέπεται ότι θα είναι μόνο μερικές δεκάδες ψηφοδέλτια.

Για την τρίτη θέση το κόμμα έχει δύο επιλογές. Η πρώτη είναι ο Τάκης Γραφόπουλος, αρκετά γνωστός συγγραφέας και ακαδημαϊκός. Η δεύτερη είναι ο Θάνος Αθανασόπουλος, μέλος του συλλόγου τουριστικών πρακτόρων του νησιού και δημοτικός σύμβουλος. Επειδή πρόκειται για μονοεδρική εκλογική περιφέρεια, οι ψηφοφόροι δικαιούνται να σταυρώσουν μόνο ένα άτομο από τα τρία του ψηφοδέλτιου.

Όπως εύκολα καταλαβαίνετε, το ποιός θα είναι τελικά αντιπρόσωπος όλων των ψηφοφόρων του νησιού εξαρτάται πλέον όχι μόνο από τους ίδιους τους ψηφοφόρους, αλλά και από την απόφαση της τοπικής οργάνωσης ή του υπεύθυνου εκλογικού συνδυασμού ή όποιου τέλος πάντων καταρτίζει το εν λόγω ψηφοδέλτιο. **Παύει λοιπόν η εξουσία να βρίσκεται αποκλειστικά στα χέρια του λαού, όπως θα έπρεπε να συμβαίνει σε μια δημοκρατία, και περνάει στα χέρια μιας μικρής ομάδας ανθρώπων.**

Αν στο συγκεκριμένο παράδειγμα επιλεγεί ως τρίτος του ψηφοδέλτιου ο Γραφόπουλος, τότε ο Μητσόπουλος έχει το πλεονέκτημα. Αν επιλεγεί ως τρίτος ο Αθανασόπουλος, τότε ο Αριστόπουλος έχει το πλεονέκτημα. Αν αυτός που καταρτίζει το ψηφοδέλτιο αποφασίσει ότι η διακριτικότητα είναι μια αχρείαστη αρετή και θέλει να ξεμπερδεύει με το ποιός θα εκλεγεί σε αυτή

τη μονοεδρική, τότε μπορεί να επιλέξει και τα δύο αυτσάιντερ, διώχνοντας ένα από τα δύο φαβορί προς όφελος του άλλου.

Αν νομίζετε μια τέτοια περίπτωση είναι απίθανη, σας προκαλώ να ελέγξετε τα αποτελέσματα σε μερικές μονοεδρικές και διεδρικές περιφέρειες. Θα δείτε ότι στα μεγάλα κόμματα είναι πολύ συνηθισμένο οι δύο πρώτοι να είναι υπερβολικά κοντά σε ψήφους, πράγμα που δείχνει πόσο διχασμένοι είναι οι ψηφοφόροι του συγκεκριμένου κόμματος και πόσο ρόλο παίζουν με την αποτυχία τους τα αυτσάιντερ.

Φυσικά η τεχνική αυτού του παραδείγματος μπορεί να εφαρμοστεί σε κάθε περιφέρεια, είτε εκλέγει έναν, είτε δύο, είτε δέκα Βουλευτές. Μπορούν επίσης να υπάρχουν μεταξύ υποψηφίων πολλά άλλα κοινά χαρακτηριστικά (πόλη ή χωριό καταγωγής, φύλο, εκλογικοί σύμμαχοι κλπ).

Πέρα όμως από τον έμμεσο τρόπο ελέγχου του αποτελέσματος από εσωκομματικές διαδικασίες, υπάρχει και ο αρκετά πιο άμεσος: το κατευθείαν αβαντάρισμα κάποιου υποψηφίου από συγκεκριμένα πρόσωπα. Ας δούμε ένα ακραίο παράδειγμα. Σε μία εκλογική περιφέρεια είναι υποψήφιοι δέκα πολιτευτές, χωρίς σημαντικές διαφορές στα αναμενόμενα εκλογικά τους αποτελέσματα. Την τελευταία εβδομάδα ο πρόεδρος του κόμματος εμφανίζεται στην ομιλία ενός από αυτούς για πέντε λεπτά, χαιρετάει κόσμο, βγάζει φωτογραφίες μαζί με τον συγκεκριμένο υποψήφιο και αποχωρεί. Ποιός από τους δέκα συνυποψηφίους νομίζετε ότι θα νικήσει τελικά στις εκλογές;

Ενώ υπάρχουν εκλεκτοί του κάθε προέδρου, δεν είναι συνηθισμένο να παρέχει ο ίδιος τόσο ανοιχτά την υποστήριξή του σε κάποιον. Αυτό που όμως συνηθίζεται είναι η προώθηση από κο-

ρυφαία κομματικά στελέχη, προέδρους τοπικών, νομαρχιακών και περιφερειακών επιτροπών, μελών της τοπικής αυτοδιοίκησης, χωρίς πάντα αυτό να σημαίνει ότι αυτόματα γίνεται άδικος ο προεκλογικός αγώνας. Αλλωστε δεν γίνεται να συγκριθεί η υποστήριξη ενός μέλους μιας τοπικής οργάνωσης με την ομιλία του προέδρου που είχαμε για παράδειγμα. Αυτό που όμως είναι άμεσα συγκρίσιμο είναι η υποστήριξη από όλο (ή σχεδόν όλο) τον κομματικό μηχανισμό.

Ας πάρουμε για παράδειγμα πάλι το χωριό «Μπαρμπούνη» και τα δύο φαβορί, τον Αριστόπουλο και τον Μητσόπουλο. Ο Μητσόπουλος είναι πρόεδρος του συλλόγου ψαράδων και περιφερειακός σύμβουλος, οπότε το μεγάλο του όπλο είναι ότι έχει καλή, οργανωμένη και άμεση πρόσβαση στην κοινωνία. Ο Αριστόπουλος ως πανεπιστημιακός δεν έχει πολλές διασυνδέσεις στην τοπική κοινωνία. Αν όμως ο Περιφερειάρχης, οι Δήμαρχοι και οι τοπικές κομματικές οργανώσεις στηρίξουν τον Αριστόπουλο, τότε ο Μητσόπουλος δεν έχει καμία ελπίδα. Ακόμα και αν ο Μητσόπουλος πάρει τηλέφωνο όλους τους ψαράδες για να ζητήσει την υποστήριξή τους και με τους συνεργάτες του μοιράζει όλη μέρα φυλλάδια και ψηφοδέλτια, δεν θα καταφέρει πολλά. Ο Αριστόπουλος θα μπορεί να έχει τα τηλέφωνα όλων των μελών του κόμματος και των παραγόντων, θα έχει διαμεσολαβητή για να τους γνωρίσει και να εξασφαλίσει την υποστήριξή τους, θα μπορεί να μοιράζει τα φυλλάδιά του από όλες τις τοπικές του νησιού, θα έχει τα δεκάδες χέρια που απαιτούνται για να σταυρώσει σε ελάχιστο χρόνο χιλιάδες ψηφοδέλτια και, πέρα από το να τα στείλει σε κάθε πόρτα του νησιού, θα μπορεί να τα μοιράζει και σε όσους ζητάνε από τις τοπικές ψηφοδέλτια του κόμματος. Δείτε πόσο εύκολα και νόμιμα το κόμμα μπορεί να οφελήσει τον έναν υποψήφιο υπέρ του άλλου.

Μπορεί να νομίζετε ότι, ενώ είναι λογικά τα επιχειρήματά μου, είναι σχεδόν αδύνατο να συμβεί αυτό πέρα από κάποιες σπάνιες περιπτώσεις. Αν ναι, τότε κακώς νομίζετε. Απλά αναλογιστείτε πόσες φορές έχουν έρθει στην πόρτα σας φυλλάδια και ψηφοδέλτια από κάποιους υποψήφιους και πόσες φορές σας έχουν πάρει τηλέφωνο εκ μέρους κάποιων υποψηφίων –τις περισσότερες φορές των ίδιων που έστειλαν φυλλάδια! Αν πάλι νομίζετε ότι κάτι τέτοιο είναι εύκολο να γίνει, και πάλι κακώς νομίζετε. Θέλει εκατοντάδες εργατώρες για να σταυρωθούν ψηφοδέλτια και χιλιάδες για να τηλεφωνηθούν όλοι όσοι είναι εγγεγραμμένοι στους καταλόγους του κάθε κόμματος.

Υπάρχουν τέσσερις περιπτώσεις για να βρεθούν τα δεκάδες άτομα που απαιτούνται για μια τόσο χρονοβόρα διαδικασία. Η μία είναι να είναι κάποιος ήδη Βουλευτής και να εργαστεί με τα άτομα του γραφείου του μαζί με κάποιους φίλους και κάποιους που επενδύουν στη νίκη του –που και πάλι δεν φτάνουν παρά μόνο για μισοδουλειές. Η δεύτερη είναι απλά να είναι αρκετά δημοφιλής εξ αρχής. Φανταστείτε, για να έχουμε πάλι ένα ακραίο παράδειγμα, να ήταν υποψήφιος σε μια περιοχή ο Σάκης Ρουβάς γύρω στο έτος 2000. Οι εθελόντριες «ρουβίτσες» θα έκαναν ίσως την καλύτερη προεκλογική εκστρατεία όλων των εποχών. Αντίστοιχα, όταν κάποιος είναι με διαφορά το φαβορί λόγω ονόματος (λόγω προσωπικής ή και οικογενειακής δημοφιλίας), δεν θα δυσκολευτεί να βρει άτομα να τον βοηθήσουν ή να επενδύσουν τις ώρες δουλειάς τους στην νίκη του.

Η τρίτη περίπτωση είναι αυτή που προαναφέραμε: να έχει την υποστήριξη του κόμματος. Ένας υποψήφιος που τρέχει την προεκλογική του εκστρατεία μέσα στο χάος της Β' Αθηνών αποκλειστικά με τις δικές του δυνάμεις δεν έχει την ίδια τύχη με κάποιον που έχει καμιά δεκαριά φοιτητές από το φοιτητικό σύλλο-

γο του κόμματος να παίρνουν χιλιάδες τηλέφωνα, άλλους δέκα να σταυρώνουν ψηφοδέλτια και άλλους πέντε-έξι να του ετοιμάζουν τον χώρο για την ομιλία του. Ακόμα και ο χώρος από τον οποίο γίνεται το τηλεφώνημα έχει διαφορά. Δεν είναι το ίδιο να είσαι μόνιμος ψηφοφόρος της «Ανανέωσης» και να ακούσεις στο τηλέφωνο «Γειά σας, σας τηλεφωνώ από το πολιτικό γραφείο του κυρίου Μητσόπουλου...» με το να ακούσεις «Γειά σας, σας τηλεφωνώ από τα κεντρικά γραφεία της «Ανανέωσης» για να σας ενημερώσω για την υποψηφιότητα του κυρίου Αριστόπουλου...».

Είναι φανερό ότι το κόμμα έχει τεράστια επιρροή πάνω στο ποιος θα εκλεγεί τελικά Βουλευτής. Ακόμα και αν την ψήφο την ρίχνουν οι ίδιοι οι πολίτες, το κόμμα –με τη στενή έννοια της κλειστής ομάδας ανθρώπων και όχι την ανοιχτή των χιλιάδων ψηφοφόρων- έχει σημαντικότερη εξουσία στο ποιος θα αντιπροσωπεύει τους πολίτες της κάθε περιοχής. Η εξουσία λοιπόν δεν ανήκει σε όλο τον λαό, αλλά κάποιιο λόγω της θέσης τους στο κόμμα έχουν μεγαλύτερη εξουσία από τους υπόλοιπους πολίτες, αφού μπορούν να αλλάξουν μόνοι τους τις αποφάσεις το συνόλου. Εχουμε αρκετούς τρόπους ακόμα με τους οποίους τα κόμματα λειτουργούν εις βάρος της δημοκρατίας, αλλά θα τους αναφέρουμε αργότερα για να μη ξεφύγουμε από το θέμα που αρχίσαμε να αναπτύσσουμε, το πως μπορούν να βρεθούν τα δεκάδες άτομα που απαιτούνται για μια σωστή προεκλογική εκστρατεία. Αναφέραμε τους τρεις τρόπους, αλλά αφήσαμε τον καλύτερο για το τέλος. Και εννοείται δεν είναι άλλος από το...

...Χρήμα. Αν αύριο ερχόταν με κάποιο μαγικό τρόπο ο Αριστοτέλης Ωνάσης και αποφάσιζε να πολιτευτεί, τότε έξω από το πολιτικό γραφείο του θα σχηματίζονταν ουρές από «εθελοντές». Οχι γιατί θα είχε επιστρέψει από τους νεκρούς ο πλουσιότερος

Ελληνας, αλλά επειδή μπορεί να έπαιρναν λίγο από το χρήμα του πλουσιότερου Έλληνα. Τα λεφτά λειτουργούν για τους εθελοντές με έναν μαγνητικό τρόπο, σχεδόν όπως το φως για τα κουνούπια. Αν κάποιος ήθελε να γεμίσει το γραφείο του με «εθελοντές» ξοδεύοντας 10.000€, αρκεί να τα έκανε εικοσάευρα, να πήγαινε σε μια ταράτσα δίπλα από μια κεντρική πλατεία και να τα πέταγε στον αέρα. Την επόμενη μέρα θα είχε γύρω στα τριάντα άτομα έτοιμα να ξεδέψουν τις ώρες τους στον προεκλογικό του αγώνα, χωρίς να ξέρουν καν ποιες είναι οι θέσεις και οι απόψεις του.

Δεν είναι μόνο οι «εθελοντές» τα κουνούπια στο φως του χρήματος. Την ίδια προθυμία δείχνουν και οι τοπικοί άρχοντες, τα κομματικά στελέχη, μέχρι και ολόκληρα τα κόμματα. Λογικό είναι. Αν δουλειά σου είναι να σκάβεις μια μεγάλη λακούβα και εμφανιστεί κάποιος που μπορεί να σου φέρει τριάντα άτομα με φτυάρια και τρεις μπουλντόζες με τους χειριστές τους, θα αρνηθείς; Αντίστοιχα, όταν θες να πείσεις τον κόσμο να ψηφίσει το κόμμα σου και κάποιος προθυμοποιηθεί να φέρει τους ανθρώπους και τα χρήματά του για αυτόν τον σκοπό, θα του πεις όχι; Η μήπως θα προτιμούσες να πάει να βοηθήσει κάποιον άλλο;

Ας μη γελιόμαστε. Ούτε τα επιχειρήματα, ούτε ο χαρακτήρας, ούτε το έργο που μπορεί να έχει κάνει κάποιος έχει την ίδια σημασία με τα λεφτά. Το χρήμα είναι ο μεγαλύτερος παράγοντας στις εκλογές. Με αυτό τυπώνεις φυλλάδια, αγοράζεις ψηφοδέλτια, φτιάχνεις και δημοσιεύεις διαφημίσεις, βρίσκεις υποστηρικτές, ανοίγεις γραφεία και τοπικές οργανώσεις, μέχρι και χορηγούς βρίσκεις –και όλα αυτά μιλώντας πάντα για τις νόμιμες διαδικασίες. Γιατί θα μπορούσε για παράδειγμα κάποιος κακοπροαίρετος να ισχυριστεί ότι σε κάποιες περιπτώσεις υπάρχουν ΜΜΕ που λόγω χρημάτων στηρίζουν έναν υποψήφιο (ή ένα

κόμμα) εις βάρος των υπολοίπων με διάφορες αθέμιτες διαδικασίες που μπορείτε αρκετά εύκολα να φανταστείτε. Οχι εγώ, κάποιος κακοπροαίρετος είπαμε.

Θα αναρωτηθείτε όμως τι σχέση έχει το χρήμα με τη δημοκρατία. Γιατί άλλωστε να μη μπορεί ο καθένας να ξοδέψει τα χρήματά του όπως επιθυμεί για έναν σκοπό στον οποίο πιστεύει; Θα κάνουμε εδώ ένα μαθηματικό κόλπο. Θα κάνουμε μια υπόθεση και θα δεχτούμε αρχικά ότι ισχύει, θα δείξουμε ότι το συμπέρασμα που προκύπτει από αυτή την υπόθεση είναι παράλογο, άρα και η υπόθεση είναι παράλογη. Θα χρησιμοποιήσουμε δηλαδή την εις άτοπον απαγωγή.

Εστω ότι το να χρησιμοποιήσεις όσα χρήματα σε έναν προεκλογικό αγώνα θες είναι δημοκρατικό. Αρα είτε είχες εσύ από την αρχή αυτά τα χρήματα, ή κάποιος σου τα έδωσε. Αν κάποιος σου τα έδωσε, τότε εξαρτάσαι από αυτόν που σου έδωσε τα χρήματα. Αφού λοιπόν οι αποφάσεις σου εξαρτώνται από τον χρηματοδότη σου, δεν είσαι αντιπρόσωπος του λαού αλλά του χρηματοδότη. Αρα, άτοπο. Αν τα χρήματα ήταν από την αρχή δικά σου, όταν σχηματιστεί η Βουλή θα αποτελείται από δύο ειδών Βουλευτές: αυτούς που αντιπροσωπεύουν τον χρηματοδότη τους, στους οποίους αναφερθήκαμε παραπάνω, και εκείνους που έχουν πολλά δικά τους χρήματα. Αρα θα είναι ένα κοινοβούλιο από πλούσιους και εκπροσώπους πλούσιων, δηλαδή ένα κοινοβούλιο με αντιπροσώπους μιας πολύ μικρής ομάδας και όχι όλου του λαού. Και πάλι άτοπο. Αρα το να χρησιμοποιήσεις όσα χρήματα θες σε έναν προεκλογικό αγώνα είναι ενάντια στη δημοκρατία.

Ας πάμε όμως αυτόν τον συλλογισμό ένα βήμα παρακάτω. Τι γίνεται όταν κάποιος ελέγχει με τα χρήματά του περισσότερους

από έναν Βουλευτές; Τι γίνεται όταν ελέγχει ένα ολόκληρο κόμμα ή όταν έχει δικούς του Βουλευτές σε κάθε κόμμα; Τι γίνεται όταν ένας Βουλευτής είναι τόσο πλούσιος που μπορεί ο ίδιος να γίνει χρηματοδότης άλλων Βουλευτών; Η απάντηση είναι η ίδια με πριν: από τη στιγμή που συγκεντρώνεται τέτοιου είδους εξουσία στα χέρια ενός ατόμου ή μιας μερίδας ατόμων, δεν έχουμε δημοκρατία.

Επειδή όμως ο νομοθέτης προνοεί και δεν μπορεί να αφήσει κάποιον να χαλάει ανεξέλεγκτα χρήματα στον προεκλογικό του αγώνα και να δεσμεύεται από διάφορους χρηματοδότες, έχει θεσπιστεί κάποιο όριο στο μέγιστο ποσό που μπορεί να ξοδευτεί από κάθε υποψήφιο. Αυτό το ανώτατο όριο είναι 18.000€ στις μονοεδρικές και 138.600€ στην Β' Αθηνών. Όπως διαπιστώνεται, είναι ένα αρκετά χαμηλό όριο και γι' αυτό κάθε φορά μετά τις εκλογές βλέπουμε δεκάδες υποψήφιους να πληρώνουν αυστηρά πρόστιμα για την παράβαση του συγκεκριμένου ορίου. Σε περίπτωση που κάποιος δεν το κατάλαβε, μιλάω ειρωνικά.

Παρά το ότι υπάρχουν προφανείς παραβιάσεις του ανώτατου ορίου, αλλά και άλλων κανονισμών που θέτει ο εκλογικός νόμος, δεν υπάρχουν κυρώσεις προς τους υποψηφίους. Για να το πω ακόμα πιο κατανοητά, κανένας δεν βάζει ποινές σε λεφτάδες που είναι ή θέλουν να γίνουν Βουλευτές. Κανένας δικαστικός δεν παίρνει την πρωτοβουλία να τους κυνηγήσει και δεν υπάρχει κανένα σοβαρό πολιτειακό όργανο με αρμοδιότητα τον αυστηρό έλεγχο των προεκλογικών δαπανών και γενικότερα την τήρηση του εκλογικού νόμου.

Παρεμπιπτόντως, ας μη ξεχνάμε ότι αυτοί που δεν βάζουν ποινές σε όσους παραβιάζουν τον εκλογικό νόμο είναι μέλη της δι-

καστικής εξουσίας, η οποία όπως δείξαμε δεν ελέγχεται με κανέναν τρόπο από τους πολίτες.

-Γιατί να σε νοιάζει περισσότερο ποιός θα είναι αυτός που θα εκλεγεί Βουλευτής αντί να σε νοιάζει το κόμμα; Αλλωστε πιο εύκολο είναι να βρεις το κόμμα με το οποίο συμφωνείς και από αυτό να διαλέξεις τον καλύτερο υποψήφιο.

Ξεκινήσαμε να δείχνουμε για ποιούς λόγους οι Βουλευτές ουσιαστικά δεν εκλέγονται από τον λαό και γιατί δεν είναι αντιπρόσωποί του. Αυτό ακριβώς είναι το δεύτερο μισό της απάντησης. Ανεξάρτητα από το ποιός θεωρεί ο καθένας μας ότι είναι ο καλύτερος αντιπρόσωπός του στη νομοθετική εξουσία, αναγκάζεται στις εκλογές να πάρει ταυτόχρονα άλλη μια απόφαση: ποιά θα είναι η εκτελεστική εξουσία της χώρας μέχρι τις επόμενες εκλογές, δηλαδή ποιά κόμματα θα εισέλθουν στο κοινοβούλιο και ποιά από αυτά θα έχει το μεγαλύτερο ποσοστό.

Αυτόματα, και λόγω του εκλογικού συστήματός μας, παύουμε να ψηφίζουμε υπέρ ενός υποψήφιου Βουλευτή και αρχίζουμε να ψηφίζουμε υπέρ ενός κόμματος ή, σε πολλές περιπτώσεις, υπέρ (ή κατά) ενός υποψήφιου Πρωθυπουργού. Πόσες φορές έχουμε ακούσει κάποιος να λέει –ή έχουμε πει οι ίδιοι από μόνοι μας- «ψηφίζω τον Αλφα γιατί δεν θέλω με τίποτα Πρωθυπουργό τον Βήτα»;

Ξεφεύγω όμως και προτρέχω στα της εκτελεστικής εξουσίας. Θα φτάσουμε και εκεί και θα δούμε γιατί, όπως και με τις άλλες δύο εξουσίες, είναι ξεκάθαρο ότι ως λαός έχουμε σχεδόν μηδενικό έλεγχο. Ας μείνουμε προς το παρόν στο ότι δεν επιλέγουμε τους Βουλευτές μας και στο ότι αυτοί δεν είναι οι αντιπρόσωποί μας.

Ας πάρουμε το παράδειγμά μας με το φανταστικό νησί Μπαρμπούνι, το κόμμα «Ανανέωση» και τους υποψήφιους του, τον Αριστόπουλο και τον Μητσόπουλο. Οπως θυμόμαστε το Μπαρμπούνι είναι μονοεδρική περιφέρεια. Η «Ανανέωση» μέχρι τις τωρινές εκλογές ήταν αξιωματική αντιπολίτευση και, από ό,τι όλα δείχνουν, στις επόμενες εκλογές θα κερδίσει την πρώτη θέση. Το μέχρι τώρα πρώτο κόμμα ήταν η «Στάσιμη Δύναμη». Στις προηγούμενες αλλά και τις προπροηγούμενες εκλογές ο Βουλευτής που είχε εκλεγεί από το Μπαρμπούνι ήταν ο Χρήστος Χατζηποιμένας, μέλος του κυβερνόντως κόμματος «Στάσιμη Δύναμη». Ο Χατζηποιμένας κατά γενική ομολογία έκανε καλά το έργο του, δεν έμπλεξε με τα λάθη του κόμματός του, αλλά αντίθετα άσκησε σκληρή κριτική στα στραβά της κυβέρνησης και άφησε ικανοποιημένους και περήφανη την πλειονότητα των κατοίκων του νησιού. Από τη στιγμή όμως που οι κάτοικοι του νησιού θέλουν να φύγει το κόμμα της «Στάσιμης Δύναμης» από την εξουσία και να αναλάβει την κυβέρνηση η «Ανανέωση», είναι 100% σίγουρο λοιπόν ότι αυτός ο ικανότατος πολιτικός δεν θα είναι για κανένα λόγο στη νέα Βουλή. Είναι απόλυτα βέβαιο ότι θα περιθωριοποιηθεί και, στην καλύτερη των περιπτώσεων, θα πρέπει να περιμένει τις επόμενες βουλευτικές εκλογές για να μπορέσει ξανά να συμμετέχει στα κοινά.

Αν δεν έχετε καταλάβει πως γίνεται αυτό, είναι αρκετά απλό: το Μπαρμπούνι είναι μονοεδρική περιφέρεια και πρόκειται να εκλέξει μόνο έναν εκπρόσωπο, αυτόν που θα βγει πρώτος στο πρώτο κόμμα. Με την «Ανανέωση» να έχει τη νίκη σχεδόν σίγουρη, ό,τι και να κάνει ο Χατζηποιμένας δεν πρόκειται να εκλεγεί. Αντίθετα, ο Αριστόπουλος και ο Μητσόπουλος δεν έχουν ανάγκη να πείσουν όλο το νησί για την ικανότητά τους. Δεν χρειάζεται να δείξουν ότι είναι πιο ικανοί από τον Χατζηποιμένα, ούτε καν ότι είναι ικανότεροι ο ένας από τον άλλο. Αφού το

κόμμα τους θα είναι πρώτο, το μόνο που χρειάζονται είναι να έχουν περισσότερους σταυρούς ο ένας από τον άλλο. Δεν τους ενδιαφέρει καν ο αριθμός των σταυρών. Κυριολεκτικά, αν ο Αριστόπουλος πάρει μόνο τη δική του ψήφο και ο Μητσόπουλος μόνο τη δική του και της μάνας του, Βουλευτής θα είναι ο Μητσόπουλος, αρκεί η «Ανανέωση» να είναι πρώτο κόμμα. Ακόμα και αν ο Χατζηποιμένας πάρει 3 χιλιάδες σταυρούς και ο πρώτος από την «Ανανέωση» έχει λιγότερους από χίλιους, δεν πρόκειται να αλλάξει τίποτα.

Σας φαίνεται το παράδειγμα τραβηγμένο; Κακώς. Ας δούμε τι έγινε στις πρώτες βουλευτικές εκλογές του 2012.

Σημαντική σημείωση: δεν αμφισβητώ την αξία κάποιου από τους υποψήφιους που θα αναφερθούν, ούτε το αν εξελέγησαν δίκαια. Το αν οι διαδικασίες τηρήθηκαν κατά γράμμα, το αν έγιναν όλα νόμιμα και η αξία των εν λόγω προσώπων επαναλαμβάνω πως δεν αμφισβητείται. Ακόμα και το αν αυτός θα ήταν τελικά ο υποψήφιος που θα εκλεγόταν δεν μπορούμε να το γνωρίζουμε. Αυτό το οποίο γνωρίζω με βεβαιότητα –και μάλιστα αποδεικνύω μέσα από αυτές τις γραμμές- είναι ότι το αποτέλεσμα, όπως και κάθε αποτέλεσμα σε όλες τις εκλογικές περιφέρειες της χώρας μας, δεν είναι προϊόν πραγματικής δημοκρατίας.

Εχοντας αυτό στο πίσω μέρος του μυαλού μας, ας δούμε τι έγινε στην εκλογική περιφέρεια Κεφαλληνίας στις πρώτες εκλογές του 2012. Πρώτο κόμμα ήταν ο ΣΥΡΙΖΑ, με 4670 ψήφους και δεύτερο η Νέα Δημοκρατία με 4458. Η διαφορά δηλαδή ανάμεσα στα δύο πρώτα κόμματα ήταν 212 ψήφοι.

Από τους τρεις υποψηφίους του ΣΥΡΙΖΑ, ο πρώτος πήρε 1288 σταυρούς προτίμησης, ο δεύτερος 1236 και ο τρίτος 467. Η δια-

φορά ανάμεσα στον πρώτο και τον δεύτερο ήταν μόλις 52 σταυροί. Όπως γίνεται σε πάρα πολλές περιπτώσεις στις μονοεδρικές περιφέρειες, υπήρχαν δύο φαβορί που αναμετρήθηκαν για μία θέση (κάτι που συνέβη και στο παράδειγμά μας με το νησί «Μπαρμπούνι»).

Ο πρώτος από τους τρεις υποψηφίους από την Νέα Δημοκρατία είχε 2220 σταυρούς προτίμησης, δηλαδή σχεδόν διπλάσιους από το άτομο που τελικά εξελέγη Βουλευτής. Δεν μπορούμε να γνωρίζουμε αν η τοπική κοινωνία θα προτιμούσε ως εκπρόσωπό της τον πρώτο σε σταυρούς της Νέας Δημοκρατίας από τον πρώτο (ή ακόμα και τον δεύτερο) σε σταυρούς του ΣΥΡΙΖΑ. Ο μόνος τρόπος να υπάρξει εκλεγμένος νομοθέτης-αντιπρόσωπος της τοπικής κοινωνίας είναι να ερωτηθούν οι πολίτες ακριβώς για αυτό, και μόνο για αυτό: ποιόν επιθυμούν ως αντιπρόσωπό τους για την επόμενη κοινοβουλευτική περίοδο. Αντί για αυτό, οι πολίτες καλούνται να αποφασίσουν ποιό κόμμα επιθυμούν να έχει την πλειοψηφία και έπειτα να αποφασίσουν μέσα από μια σαφώς μικρότερη ομάδα υποψηφίων το αν κάποιος τους εκφράζει.

Το συμπέρασμα που προκύπτει είναι το μεγαλύτερο πρόβλημα σε αυτό που έχουμε συνηθίσει να αποκαλούμε δημοκρατία στην Ελλάδα, και συνοψίζεται στο εξής:

Η πλειοψηφία της πλειοψηφίας αποφασίζει για το σύνολο.

Στην προκειμένη περίπτωση, από τους 25324 που ψήφισαν τις περισσότερες ψήφους τις μάζεψε ο ΣΥΡΙΖΑ. Από αυτούς τους 4670 που ψήφισαν ΣΥΡΙΖΑ, τους περισσότερους ψήφους τους πήρε το άτομο που τελικά εξελέγη Βουλευτής. Έτσι, οι 1288 αποφάσισαν και για τους 25324. Δεν βγήκε δηλαδή Βουλευτής αυτός που είχε την πλειοψηφία στους σταυρούς, δηλαδή ο υπο-

ψηφίος με τους 2220, αλλά αυτός που είχε την πλειοψηφία της πλειοψηφίας, δηλαδή αυτός που είχε 1288 σταυρούς.

Προφανώς αυτό το παράδειγμα προεκτείνεται και σε πολυεδρικές εκλογικές περιφέρειες και έχει συμβεί σε πάρα πολλές από αυτές, και μάλιστα συμβαίνει κάθε φορά που έχουμε εκλογές. Αυτό μπορείτε εύκολα να το διαπιστώσετε και μόνοι σας αν ψάξετε σε παλιότερα αποτελέσματα εκλογών. Συνήθως φαίνεται αν σε κάποια πολυεδρική περιφέρεια κοιτάξετε τον αριθμό των σταυρών που συγκέντρωσε ο πρώτος επιλαχόντας του πρώτου κόμματος και ο τελευταίος εκλεγέντας του δεύτερου κόμματος. Αν μάλιστα υπολογίσουμε τις δεύτερες εκλογές του 2012, όπου πολλές μονοεδρικές άλλαξαν χέρια, τότε τα αποτελέσματα γίνονται ακόμα πιο περιέργα. Παίρνοντας ως παράδειγμα την περιφέρεια Σάμου όπου στις πρώτες εκλογές πρώτο κόμμα ήταν το ΚΚΕ και τρίτο το ΣΥΡΙΖΑ και στις δεύτερες αντίστροφα, τότε έχουμε μια πολύ ακραία περίπτωση. Ο πρώτος σε ψήφους υποψήφιος του ΚΚΕ είχε 3023 σταυρούς. Αυτός που τελικά μετά τις δεύτερες εκλογές εξελέγει, δηλαδή ο πρώτος σε σταυρούς από τον ΣΥΡΙΖΑ, είχε 973 σταυρούς. Αν υπολογίσουμε το ποσοστό των ατόμων από όλες τις μονοεδρικές περιφέρειες της χώρας που μετά τις δεύτερες εκλογές είχε προτιμήσει με τον σταυρό του τον Βουλευτή της περιοχής του, θα βρούμε ότι ήταν κάτω από 11,5%. Με άλλα λόγια, αυτοί που ήταν Βουλευτές την περίοδο 2012-2015 και προήλθαν από μονοεδρικές περιφέρειες ψηφίστηκαν μόνο από περίπου έναν στους δέκα ψηφοφόρους.

-Δηλαδή, αν στο παράδειγμα της περιφέρειας Κεφαλληνίας είχε εκλεγεί αυτός που πήρε 2220 σταυρούς αντί για εκείνον που πήρε 1288 θα ήταν πιο σωστή η αντιπροσώπευση των κατοίκων;

Οχι. Δεν θα υπήρχε σωστή αντιπροσώπευση ακόμα και αν ο πρώτος σε ψήφους με τον ΣΥΡΙΖΑ είχε, όχι μόνο 2220 σταυρούς, αλλά 4670 σταυρούς, όσους δηλαδή είναι το σύνολο των ψήφων προς το ΣΥΡΙΖΑ. Οι 4670 στους 25324 είναι ένα πολύ χαμηλό ποσοστό, μόλις 18,44%. Οι δε 1288 σταυροί αντιστοιχούν στο 5,08% του συνόλου. Προφανώς δεν είναι δυνατόν να μιλάμε για δημοκρατία και αντιπροσώπευση όταν ο «αντιπρόσωπος» προέρχεται από ένα πέντε, δέκα ή ακόμα και είκοσι τοις εκατό του συνόλου. Προφανώς το επιθυμητό ποσοστό είναι το μεγαλύτερο δυνατό, και σε κάθε περίπτωση άνω του 50%. Προφανώς υπάρχουν εκλογικά συστήματα που εξασφαλίζουν τη μέγιστη δυνατή συναίνεση των πολιτών στα άτομα που θα τους αντιπροσωπεύουν και μάλιστα αυτό γίνεται ήδη σε πολλές χώρες και αρκετά εύκολα, αλλά (όπως έχουμε ήδη πει αρκετές φορές μέχρι τώρα) στόχος του παρόντος συγγράμματος δεν είναι να προωθήσει ως λύση κάποιο συγκεκριμένο πολιτικό σύστημα, αλλά να αποδείξει το ότι αυτή τη στιγμή δεν έχουμε δημοκρατία.

-Να δεχτούμε ότι δεν είναι δημοκρατικός ο τρόπος επιλογής των Βουλευτών και ότι δεν αντιπροσωπεύουν τον λαό. Πώς γίνεται όμως να λέμε ότι δεν ψηφίζουν τους νόμους; Έχουμε δει δεκάδες φορές στην τηλεόραση ψηφοφορίες στη Βουλή και μάλιστα σε κάποιες από αυτές υπάρχουν διαφορετικές απόψεις και μέσα στα κόμματα.

Ο λόγος που οι Βουλευτές δεν αποφασίζουν οι ίδιοι για τους νόμους που ψηφίζουν μπορεί να συνοψιστεί σε δύο λέξεις-κάρκίνο για κάθε δημοκρατία: κομματική πειθαρχία.

Κάθε Βουλευτής σε κάθε ονομαστική ψηφοφορία έχει δύο επιλογές: θα συνταχθεί με την επίσημη θέση του κόμματός του ή θα έρθει σε κόντρα με το κόμμα με το οποίο εξελέγη. Οι προσωπι-

κές απόψεις του Βουλευτή έχουν περάσει σε δεύτερη μοίρα και, με την μόνιμη απειλή της επιβολής διαφόρων ειδών κυρώσεων από το κόμμα, ο Βουλευτής αναγκάζεται να σκεφτεί αν το θέμα το οποίο τίθεται προς ψήφιση αξίζει αρκετά για να εναντιωθεί και να θέσει με αυτό τον τρόπο την καριέρα του σε κίνδυνο.

Στο κλασικό παράδειγμά μας, ο νέος Βουλευτής από το νησί «Μπαρμπούνι» είναι πλέον ο Αριστόπουλος. Η «Ανανέωση», το κόμμα με το οποίο εξελέγη, είναι πλέον στην κυβέρνηση. Έχει μπει το καλοκαίρι, υπάρχουν θερινά τμήματα και η Βουλή συνεδριάζει με το ένα τρίτο των Βουλευτών της. Αντίστοιχα, τα κόμματα της κυβέρνησης αντί για 150+1 Βουλευτές χρειάζονται 50+1. Σε ένα νομοσχέδιο που αφορά την παιδεία, ο Αριστόπουλος ως πρώην πανεπιστημιακός έχει αντίθετη άποψη από αυτή της κυβερνήσεως. Παρά τις αντιρρήσεις του και τις συστάσεις του προς τους συντάκτες, η τελική μορφή του νομοσχεδίου τον βρίσκει κάθετα αντίθετο. Επειδή το συγκεκριμένο νομοσχέδιο βρίσκει κάθετα αντίθετη και την αντιπολίτευση, έχει ζητηθεί και θα γίνει ονομαστική ψηφοφορία. Οι κυβερνητικοί Βουλευτές είναι 51 από τους 100 του συγκεκριμένου θερινού τμήματος. Το συγκεκριμένο νομοσχέδιο θεωρείται πολύ σημαντικό, αφού είναι κομμάτι των προεκλογικών δεσμεύσεων της τωρινής κυβέρνησης και για τις αλλαγές που προβλέπει έχει δεσμευτεί προσωπικά και ο νυν Πρωθυπουργός.

Σκέφτεται λοιπόν ο Αριστόπουλος τί θα γίνει αν καταψηφίσει αυτό το νομοσχέδιο. Αρχικά κάποια κορυφαία κομματικά στελέχη που είναι κοντινοί του προέδρου της «Ανανέωσης» θα τον κατακρίνουν δημόσια για την επιλογή του, είτε με δηλώσεις τους στο διαδίκτυο, είτε σε διάφορα ΜΜΕ. Ταυτόχρονα ο Αριστόπουλος θα γίνει στόχος από όλα τα κυβερνητικά ΜΜΕ, που θα αρχίσουν να ξεθάβουν διάφορες παλιότερες δηλώσεις του

(και όπως γνωρίζουμε καλά, αν ένα ΜΜΕ θέλει να σε θάψει μπορεί να το κάνει με χαρακτηριστική ευκολία). Στη συνέχεια θα αρχίσει η κριτική από την τοπική κοινωνία του νησιού του. Ο Μητσόπουλος, ο οποίος δεν εξελέγη για λίγες ψήφους, θα αρχίσει να κάνει ανελέητες επιθέσεις για τον «προδότη της παράταξης» που συμφωνεί με αυτούς που «ρήμαξαν τη χώρα» και θα συμφωνήσει με όσους μιλάνε για διαγραφή του από το κόμμα. Σε περίπτωση που τελικά παραμείνει μέλος του κόμματος, η εσωκομματική πολεμική που θα υπάρχει θα καθιστά σχεδόν αδύνατο το να εξασφαλίσει τη βοήθεια των τοπικών οργανώσεων της περιφέρειάς του. Αν τελικά διαγραφεί από το κόμμα και θέλει να επανεκλεγεί Βουλευτής, θα πρέπει να αρχίσει να ψάχνει για κάποιο άλλο κόμμα να τον δεχτεί. Όπως όμως είπαμε το πρώην πρώτο κόμμα και νυν αξιωματική αντιπολίτευση, η «Στάσιμη Δύναμη» έχει στο νησί υποψήφιο τον Χατζηποιμένα, ο οποίος είναι σαφώς δημοφιλέστερος από τον Αριστόπουλο και έχει μαζί του και όλη την υποστήριξη του κόμματός του. Ακόμα και αν για κάποιο λόγο αποφασίσει να είναι ανεξάρτητος υποψήφιος χωρίς κόμμα και καταφέρει με κάποιο τρόπο στην εκλογική του περιφέρεια να συγκεντρώσει μόνος του περισσότερες ψήφους από τα οργανωμένα κόμματα –κάτι που όπως καταλαβαίνεται είναι ολοσδιόλου αδύνατο-, είναι μαθηματικά αδύνατο να εκλεγεί. Ακόμα και το 99,9% των ψήφων του νησιού να μαζέψει, το 0,1% που θα είναι από οργανωμένο κόμμα θα είναι αυτό που θα διαλέξει Βουλευτή. Ο λόγος είναι απλός: για να εκλεγεί κάποιος Βουλευτής πρέπει ο συνδυασμός του σε πανελλήνιο επίπεδο να έχει συγκεντρώσει περισσότερο από 3%, δηλαδή γύρω στις 200.000 ψήφους. Αν όμως υπήρχαν 200.000 ψηφοφόροι τότε θα ήταν εξαεδρική και όχι μονοεδρική περιφέρεια.

Όπως καταλαβαίνετε, αν ο Αριστόπουλος ψηφίσει ενάντια στο συγκεκριμένο νομοσχέδιο απλά δεν πρόκειται να επανεκλεγεί Βουλευτής. Αρχίζει λοιπόν και σκέφτεται εναλλακτικές λύσεις. Η μία είναι να δηλώσει εξ αρχής ότι δεν θα ψηφίσει το εν λόγω νομοσχέδιο και να αναγκάσει το κόμμα του να τον αντικαταστήσει στην συγκεκριμένη ψηφοφορία του θερινού τμήματος με κάποιον άλλο Βουλευτή, αλλά τουλάχιστον να διατηρήσει θετική η σχέση του με την πανεπιστημιακή κοινότητα, η οποία διαφωνεί με το νομοσχέδιο. Η άλλη είναι να υπερψηφίσει διαμαρτυρόμενος, λέγοντας ίσως κάτι του στυλ «είναι η τελευταία φορά που ψηφίζω τέτοιου είδους μέτρα», δηλαδή να υπερψηφίσει το νομοσχέδιο κάνοντας λίγη φασαρία, μήπως και σώσει κάτι από την εκτίμηση που του έχουν οι πανεπιστημιακοί πρώην συνάδελφοί του. Μία άλλη ίσως είναι να κάνει φασαρία σε κρυφές συζητήσεις ζητώντας κάποιο μελλοντικό αντάλλαγμα για την ψήφο του και, τέλος, μπορεί απλά να μη παιδεύεται ο άνθρωπος, να ψηφίσει το παλιονομοσχέδιο και να ξεμπερδεύει με το όλο θέμα. Προφανώς ο Βουλευτής έχει πάψει να έχει ελεύθερη φωνή και πλέον εκφράζει με την ψήφο του μόνο τη βούληση του κόμματός.

-Ποια είναι αυτή η «βούληση του κόμματος» και από που προκύπτει; Γιατί μας ενοχλεί; Δεν είναι και τα κόμματα κομμάτι της δημοκρατίας;

Αρχικά, όχι, τα κόμματα δεν είναι κομμάτι της δημοκρατίας. Μπορεί μέσα σε κάποια κόμματα να υπάρχουν κάποιες δημοκρατικές διαδικασίες όπως η ψήφιση κάποιων αποφάσεων ή η εκλογή κάποιων αντιπροσώπων. Όπως όμως εξηγούμε σε σχεδόν όλο αυτό το σύγγραμμα, οι δημοκρατικές διαδικασίες δεν ταυτίζονται με τη δημοκρατία. Ακόμα και αν υποθέσουμε ότι

υπάρχει δημοκρατία μέσα σε κάποιο κόμμα, αυτό δεν σημαίνει ότι υπάρχει δημοκρατία στην διακυβέρνηση και τη λειτουργία του κράτους.

Ας πάρουμε και πάλι για παράδειγμα τον Αριστόπουλο, το κόμμα στο οποίο ανήκει, την «Ανανέωση», και το νομοσχέδιο για την παιδεία στο οποίο διαφωνεί. Προτού λοιπόν τεθεί το νομοσχέδιο προς ψήφιση στη Βουλή αποφασίστηκε να ψηφιστεί από κάποιο όργανο του κόμματος,ας πούμε το «Πανελλήνιο Τρισμέγιστο Συνέδριο». Στο συνέδριο αποφασίζεται ότι το νέο νομοσχέδιο για την παιδεία κινείται προς την σωστή κατεύθυνση και ότι όλοι οι Βουλευτές του κόμματος πρέπει να τιμήσουν τις αποφάσεις του συνεδρίου και να ψηφίσουν στην Βουλή σύμφωνα με τις αποφάσεις του, ακόμα και αν έχουν αντίθετη προσωπική άποψη.

Το συνέδριο όμως δεν είναι εκλεγμένος αντιπρόσωπος του ελληνικού λαού. Αντίθετα, είναι αυστηρά κομματικό όργανο, επιλεγμένο από κομματικά στελέχη και όχι από το σύνολο των ψηφοφόρων. Μπορεί κάποιος να ισχυριστεί ότι για τα άτομα που θα απαρτίζουν τα κομματικά όργανα μπορεί να ψηφίσει όποιος θέλει, άρα, αφού οι κομματικές εκλογές είναι ανοιχτές σε όλους, το εν λόγω κομματικό όργανο είναι δημοκρατικά εκλεγμένο. Αν προσέχατε έστω και λίγο αυτά που έχετε μέχρι στιγμής διαβάσει, θα καταλάβατε εύκολα πόσο λάθος είναι το συγκεκριμένο επιχείρημα. Αν δεν καταλαβαίνετε το γιατί, σας παραπέμπω σε όλες τις μέχρι στιγμής σελίδες του συγγράμματος. Συνοπτικά, μια κλειστή ομάδα που (μέσω της λιγότερο δημοκρατικής από τις δημοκρατικές διαδικασίες) επιλέγει μια κλίκα παρόμοιων ανθρώπων που δεν αντιπροσωπεύουν όχι απλά την κοινωνία, αλλά ούτε καν τους ψηφοφόρους του κόμματος, δεν έχει σχέση με τη δημοκρατία. **Ακόμα πιο απλά και συνοπτικά, όταν ο**

λαός θέλει αντιπροσώπους ψηφίζει στις εθνικές εκλογές, όχι στην τοπική του κόμματος. Αν και πάλι δεν καταλαβαίνετε γιατί οι εσωκομματικές αποφάσεις δεν έχουν καμία –**μα απολύτως καμία**- δημοκρατική νομιμοποίηση, τότε σας παροτρύνω να διαβάσετε κάτι άλλο γιατί εδώ χάνετε τον χρόνο σας. Προσπαθώ πολύ να γίνω κατανοητός από όλους, αλλά φίλε αναγνώστη χρειάζεται προσπάθεια και από τους δυο μας.

Υπάρχουν λοιπόν περιπτώσεις που κάποια όργανα του κόμματος παίρνουν αποφάσεις για το τι θα ψηφίσουν οι Βουλευτές. Υπάρχουν ακόμα χειρότερες περιπτώσεις, όπου τις αποφάσεις τις παίρνει μόνο ο πρόεδρος του κόμματος. Δηλαδή ένας και μόνο άνθρωπος, επηρεαζόμενος από όπου μπορεί να επηρεάζεται ένας πρόεδρος κόμματος, αποφασίζει για το τι θα ψηφίσουν δεκάδες άτομα που εκπροσωπούν εκατομμύρια, θεωρώντας μάλιστα υποχρέωση όλων των Βουλευτών του κόμματός του να συνταχτούν με την άποψή του αφού δεν εξελέγησαν μόνοι τους, αλλά με το κόμμα του. Αν μάλιστα υπάρξουν έντονες διαφωνίες, τότε ο πρόεδρος του κόμματος δεν έχει παρά να ζητήσει από τα κομματικά όργανα να πάρουν θέση και να ψηφίσουν, βγάζοντας φυσικά το αποτέλεσμα που ο ίδιος ήθελε, αφού τα όργανα του κόμματος έχουν εκλεγεί με τον τρόπο που ήδη περιγράψαμε ή έχουν επιλεγεί από τον ίδιο τον αρχηγό με απολυταρχικό τρόπο, αφού σε κάποιες περιπτώσεις του το επιτρέπει το καταστατικό.

Ονομάζουμε λοιπόν δημοκρατική λειτουργία της νομοθετικής εξουσίας στην Ελλάδα το να αποφασίζει ένας Πρωθυπουργός μαζί με όσους τον συμβουλεύουν –εκλεγμένους ή μη, γνωστούς στον λαό ή μη- τι θα ψηφίσει το κόμμα του στη Βουλή και κατά προέκταση ποιοί θα είναι οι νόμοι του κράτους.

Εδώ λοιπόν έρχεται η πλέον αστεία δικαιολογία που λέει «ναι, δεν υποχρεώνεται ακριβώς κανένας να ψηφίσει διαφορετικά από τη θέλησή του. Αλλά αν κάποιος θέλει να ανήκει στο κόμμα μας, τότε πρέπει να συμφωνεί με τις αποφάσεις του κόμματος. Αλλιώς ας βρει άλλο κόμμα με του οποίου τις αποφάσεις να συμφωνεί». Υπάρχουν ανάμεσά μας άτομα που χρησιμοποιούν αυτό το επιχείρημα και ταυτόχρονα ισχυρίζονται ότι έχουμε δημοκρατία. Υπάρχουν δύο περιπτώσεις: ή αυτά τα άτομα καταλαβαίνουν λανθασμένα την έννοια της δημοκρατίας, ή αυτά τα άτομα επωφελούνται από την ψευδαίσθηση της δημοκρατίας. Χρησιμοποιώντας αυτό το επιχείρημα συμμαζεύεται η κάθε κοινοβουλευτική ομάδα από πιθανές διαρροές και εξαναγκάζεται να υποστηρίξει αυτό που θέλει ο πρόεδρος της ή αυτό που θέλει η (ελεγχόμενη φυσικά) πλειοψηφία ενός κομματικού οργάνου. Επιβεβαιώνεται λοιπόν αυτό που είπαμε και πιο πριν:

Η πλειοψηφία της πλειοψηφίας αποφασίζει για το σύνολο.

Η πλειοψηφία του κάθε κομματικού οργάνου, της οποίας οι απόψεις ταυτίζονται συνήθως με αυτές του προέδρου, αποφασίζει για το σύνολο του κόμματος. Το κόμμα (ή η ομάδα κομμάτων) που έχει την πλειοψηφία στο κοινοβούλιο αποφασίζει για το σύνολο των Βουλευτών. Ετσι, μια μικρή ομάδα κομματικών στελεχών αποφασίζει για όλη την χώρα.

Παρενθετικά, μπορεί το συγκεκριμένο κείμενο να είναι γραμμένο σε κάπως μποέμ στυλ και με γλώσσα που σε γενικές γραμμές γίνεται κατανοητή χωρίς πολλή προσπάθεια, αλλά κάποιες λέξεις τις προσέχω ιδιαίτερος. Μία από αυτές είναι η «πλειοψηφία» αντί για «πλειονότητα». Το τι θέλει η πλειονότητα του λαού είναι διαφορετικό από αυτό που θέλει η πλειοψηφία. Πρέπει να ψηφίσεις για να ανήκεις στην πλειοψηφία ή την μειοψηφία.

Αν για παράδειγμα το κυβερνών κόμμα έχει 151 Βουλευτές και η κοινοβουλευτική ομάδα συνεδριάσει για να αποφασίσει την στάση της σε κάποιο νομοσχέδιο, τότε η απόφαση μπορεί να παρθεί με μόλις 76 ψήφους υπέρ ενάντια σε 75 κατά, και λόγω κομματικής πειθαρχίας να εξαναγκαστούν και οι 151 να υπερψηφίσουν το συγκεκριμένο νομοσχέδιο. Μπορεί όμως η απόφαση να παρθεί και με 30 ψήφους ενάντια σε 20, αν τελικά προσέλθουν μόνο 50 Βουλευτές στην κοινοβουλευτική ομάδα. Οπως και στις εθνικές εκλογές, σημασία έχει μόνο το ποιος ψήφισε, όχι το πόσοι δεν ψήφισαν.

(Μπορεί επίσης επίτηδες να υπάρξει διάσπαση των ψήφων, όπου και πάλι ισχύει ο κανόνας για την πλειοψηφία της πλειοψηφίας. Για ένα πολύ απλοποιημένο παράδειγμα, ας υποθέσουμε ότι μια κοινοβουλευτική ομάδα συνεδριάζει για το πόσα χρήματα θα δοθούν για την παιδεία. Η μία από τις δύο ισχυρές τάσεις που υπάρχουν λέει ότι πρέπει να αυξηθεί η χρηματοδότησή της. Η τάση αυτή έχει λίγους φανατικούς υποστηρικτές, αλλά οι περισσότεροι Βουλευτές του κόμματος συμφωνούν μαζί της. Η άλλη τάση υποστηρίζει ότι πρέπει να μειωθούν και έχει περισσότερους φανατικούς υποστηρικτές, αλλά μικρότερη απήχηση στους Βουλευτές που ενδιαφέρονται λιγότερο με το θέμα. Αν υπάρξει ψηφοφορία για «μείωση ή αύξηση», η αύξηση της χρηματοδότησης στην παιδεία θα κερδίσει. Αν όμως υπάρξει ψηφοφορία για «μείωση, αύξηση ή καμία αλλαγή», οι πιο αδιάφοροι θα ψηφίσουν να παραμείνει η χρηματοδότηση όπως έχει και τελικά, με αυτό το τρικ, να κερδίσει η μείωση της χρηματοδότησης. Αν και το παράδειγμα είναι υπεραπλουστευμένο, καταλαβαίνετε ότι υπάρχουν κόλπα που κάνουν τον κανόνα της πλειοψηφίας της πλειοψηφίας ακόμα πιο επικίνδυνο. Το κόλπο αυτό το είδαμε και πιο πριν με τους Βουλευτές της κάθε περιφέρειας και, φυσικά, έχει γίνει πολλές φορές και με κόμματα που

είναι παραπλήσια με κάποιο άλλο και δημιουργούνται με σκοπό να μοιραστούν οι ψήφοι και να επωφεληθούν άλλα μεγαλύτερα κόμματα.)

Ενα άλλο ζεύγος λέξεων στο οποίο δίνω πολλή σημασία είναι το «αντιπρόσωπος» - «εκπρόσωπος». Αντιπρόσωπος είναι αυτός τον οποίο εμπιστευόμαστε ότι θα έχει απόψεις και θα πάρει αποφάσεις ίδιες ή παρόμοιες με αυτές που θα θέλαμε εμείς αν βρισκόμασταν στη θέση του. **Ο αντιπρόσωπος δηλαδή λαμβάνει αποφάσεις.** Όταν συγκροτείται ένα σώμα, όπως για παράδειγμα η Βουλή, που αποτελείται από αντιπροσώπους όλου του λαού, τότε μπορούμε να πούμε ότι οι αποφάσεις που λαμβάνονται έχουν την έγκριση όλων των ψηφοφόρων και όχι μόνο της πλειοψηφίας ή, ακόμα χειρότερα, κάποιας πλειοψηφίας της πλειοψηφίας.

Εκπρόσωπος είναι αυτός που εμπιστευόμαστε να μεταφέρει απόψεις και αποφάσεις που έχουν παρθεί αλλού, προσέχοντας να είναι όσο το δυνατόν πιο κοντά στο πνεύμα των εντολών του, ακόμα και αν αυτές είναι αντίθετες με τις δικιές του απόψεις. **Ο εκπρόσωπος δηλαδή δεν λαμβάνει, αλλά μεταφέρει αποφάσεις** οι οποίες έχουν ληφθεί από αυτόν που εκπροσωπεί, είτε είναι το κόμμα του, είτε οι επιχειρηματίες πίσω του, είτε οποιοσδήποτε άλλος.

Ο αντιπρόσωπος είναι ένα άτομο που έχει ελεύθερη βούληση ενώ ο εκπρόσωπος είναι ένα άτομο που έχει εντολές. Διαλέξτε ποιο από τα δύο θέλουμε να είναι οι Βουλευτές μας. Να σας θυμήσω παρεμπιπτόντως ότι αυτό που υποτίθεται ότι έχουμε είναι αντιπροσωπευτική δημοκρατία.

Εχοντας τον διαχωρισμό αντιπροσώπου-εκπροσώπου κατά νου,

πώς περιγράφετε αυτόν που ψηφίζει ό,τι του επιβάλλει η κομματική πειθαρχία και οι εντολές του προέδρου του; Με βάση την προηγούμενη απάντηση, πως χαρακτηρίζετε το πολίτευμά μας;

-Τουλάχιστον όμως μπορούμε να επιλέγουμε αυτούς που διοικούν τη χώρα μας. Όταν ψηφίζουμε μία παράταξη σε δημοτικές ή εθνικές εκλογές επιλέγουμε ποιούς θα κυβερνήσουν τη χώρα μας, έχουμε δηλαδή δύναμη πάνω στην εκτελεστική εξουσία.

Προφανώς μιλάμε για το πολιτικό κομμάτι της εκτελεστικής εξουσίας και όχι για κομμάτια όπως οι δημόσιες υπηρεσίες. Σε αυτό το πολιτικό τμήμα, ως πολίτες έχουμε κάποια δύναμη πάνω στην εκτελεστική εξουσία, η οποία είναι μικρότερη και από τη δύναμη που έχουμε πάνω στη νομοθετική, δηλαδή σχεδόν μηδαμινή. Ας ξεκινήσουμε με το εκλεγμένο κομμάτι της εκτελεστικής εξουσίας που είναι πιο κοντά στους πολίτες: την αυτοδιοίκηση και συγκεκριμένα τους Δήμους.

Αρχίζοντας από το κομμάτι της εκλογής του Δημάρχου και του Δημοτικού Συμβουλίου, διαπιστώνουμε ότι υπάρχουν τα ίδια προβλήματα που συναντάμε και στις εθνικές εκλογές. Είναι εντελώς αδύνατον να ψηφίσεις ταυτόχρονα άτομα από διαφορετικούς συνδυασμούς. Είναι επίσης αδύνατον να ψηφίσεις για τον δημοτικό σύμβουλο της προτίμησής σου χωρίς ταυτόχρονα να ψηφίζεις για Δήμαρχο. Ο Δήμαρχος συνήθως είναι κάποιο κομματικό στέλεχος, ακόμα και αν δηλώνει ότι είναι ανεξάρτητος υποψήφιος. Η παράταξη που τελικά κατακτά την πρώτη θέση έχει, λόγω του εκλογικού νόμου, σίγουρη την πλειοψηφία στο Δημοτικό Συμβούλιο. Ο Δήμαρχος μπορεί να αλλάξει κατά τη διάρκεια της θητείας του μόνο για λόγους δικαστικούς ή υγεί-

ας, ή αν αυτό αποφασιστεί από την πλειοψηφία του Δημοτικού Συμβουλίου.

Δηλαδή, αν στο μέσον της θητείας ενός απογοητευτικού Δημάρχου οι πολίτες θελήσουν να τον αντικαταστήσουν υπάρχουν οι εξής δύο επιλογές: να περιμένουν να γίνει πρόταση μομφής από την αντιπολίτευση και να φιλοτιμηθούν και να ψηφίσουν εναντίον του κάποιοι Δημοτικοί Σύμβουλοι που εξελέγησαν με την παράταξη του Δημάρχου ή να περιμένουν κάποια χρόνια μέχρι τις επόμενες δημοτικές εκλογές. Ακόμα και έτσι όμως, ίσως να υπήρχε κάποιος αποδεκτός έλεγχος αν δεν υπήρχε το πρόβλημα της φύσης πολλών Δημοτικών Συμβούλων: στις περισσότερες περιπτώσεις αντί να είναι αντιπρόσωποι των δημοτών, είναι εκπρόσωποι της δημοτικής παράταξης και του πολιτικού κόμματος που την υποστηρίζει φανερά ή κρυφά. Το αποτέλεσμα είναι οι Δήμαρχοι να θεωρούνται αιρετοί, πρακτικά όμως η καθαίρεσή τους να είναι σχεδόν αδύνατη.

Αυτό δεν σημαίνει ότι όλοι οι Δήμαρχοι είναι κακοί στη δουλειά τους και οι Δημοτικοί Σύμβουλοι άβουλα όντα. Αντίθετα, ειδικά στην τοπική αυτοδιοίκηση έχουν υπάρξει λαμπρές εξαιρέσεις. Οπως όμως έχουμε ήδη επαναλλάξει πάρα πολλές φορές, εδώ δεν μας ενδιαφέρει το αποτέλεσμα, δηλαδή το αν ευημερεί ο Δήμος, αλλά το πώς φτάσαμε εκεί. Το αν η δημοκρατία μπορεί να εγγυηθεί καλύτερη λειτουργία στην τοπική αυτοδιοίκηση είναι ίσως προσωπική άποψη του καθενός, αλλά το αν υπάρχει δημοκρατία στους Δήμους είναι ανεξάρτητο από τις προσωπικές μας προτιμήσεις. Μπορεί επίσης λόγω της φύσης της τοπικής αυτοδιοίκησης το συμπέρασμα να μην είναι το ίδιο εύκολα ορατό με άλλες περιπτώσεις (π.χ. την έλειψη δημοκρατίας στην δικαστική εξουσία), αλλά παραμένει το ίδιο: οι πολίτες δεν έχουν έλεγχο της εξουσίας, άρα δεν έχουμε δημοκρατία.

Μπορεί ως συμπέρασμα να φαίνεται λίγο ακραίο, αλλά, όπως είπαμε από την αρχή, δεν πρέπει να μπερδεύουμε κάποιες δημοκρατικές διαδικασίες όπως οι εκλογές με τη δημοκρατία. Οι Φινλανδικές τοπικές εκλογές είναι χαρακτηριστικό αντιπαράδειγμα, όπου η διαδικασία ανάδειξης Δημοτικού Συμβουλίου και Δημάρχου έχει σε μεγάλο βαθμό λύσει τα προβλήματα που αναφέραμε σχετικά με την ύπαρξη και τη λειτουργία της δημοκρατίας.

Όταν οι Φινλανδοί δημότες έχουν δημοτικές εκλογές, αυτό που πρέπει να θυμούνται είναι το νούμερο του υποψήφιου της επιλογής τους. Μπορεί κάποιος να προτιμά τους υποψήφιους Δημοτικούς Συμβούλους με νούμερο 213, 534 και 531, οι οποίοι προέρχονται από 3 διαφορετικές δημοτικές παρατάξεις. Επειδή όμως οι Φινλανδοί ψηφίζουν μόνο για Δημοτικό Συμβούλιο και όχι ταυτόχρονα για Δήμαρχο, ο δημότης μπορεί να ψηφίσει και τους τρεις υποψήφιους της προτίμησής του.

Στην συνέχεια, το Δημοτικό Συμβούλιο που θα συγκροτηθεί *προσλαμβάνει* όποιον θεωρεί κατάλληλο για Δήμαρχο. Μπορεί να είναι κάποιο μέλος του Δημοτικού Συμβουλίου ή κάποιος που απλά έχει καλύτερο βιογραφικό από τους υπόλοιπους ενδιαφερόμενους, αλλά σε κάθε περίπτωση μπορεί να αντικατασταθεί άμεσα οποιαδήποτε στιγμή το Δημοτικό Συμβούλιο αποφασίσει ότι δεν είναι ικανοποιημένο με το έργο του ή ότι υπάρχει κάποιος καλύτερος.

Οι Φινλανδοί λοιπόν μπορούν να ισχυριστούν ότι έχουν δημοκρατία στην τοπική τους αυτοδιοίκηση: Υπάρχουν αντιπρόσωποι και όχι εκπρόσωποι και ο Δήμαρχος είναι μόνιμα υπόλογος για τις πράξεις του. Από τη στιγμή μάλιστα που από τη φύση τους οι Δημοτικοί Σύμβουλοι είναι συνήθως πολύ κοντά στους

δημότες, η διοίκηση των φινλανδικών Δήμων ελέγχεται σε πολύ μεγάλο βαθμό από τους πολίτες, σε αντίθεση με τους περισσότερους ελληνικούς Δήμους.

Τα συμπεράσματα που έχουν προκύψει από τον τρόπο διοίκησης των Δήμων ισχύουν φυσικά και για τις Περιφέρειες, μόνο που εκεί λόγω του μεγέθους τους λείπει η άμεση και καθημερινή επαφή που υπάρχει με τους Δημοτικούς Συμβούλους, συρρικνώνοντας ακόμα περισσότερο τον όποιο έμμεσο έλεγχο υπάρχει από τους πολίτες προς την αυτοδιοίκηση. Στις Περιφέρειες επίσης υπάρχει η εφεύρεση του Αντιπεριφερειάρχη, ο οποίος επιλέγεται από τον ίδιο συνδυασμό με τον Περιφερειάρχη και χωρίς σταυρό. Από τη στιγμή δηλαδή που κάποιος εκλεγεί Περιφερειάρχη, αυτόματα εκλέγονται και οι υποψήφιοι Αντιπεριφερειάρχες από τον συνδυασμό του. Οι υποψήφιοι Αντιπεριφερειάρχες έχουν και άλλο ένα τεράστιο προνόμιο: είναι οι πρώτοι που εκλέγονται από το κάθε ψηφοδέλτιο. Αν δηλαδή ένας συνδυασμός σε μία αντιπεριφέρεια εκλέγει μόνο έναν Περιφερειακό Σύμβουλο, αυτός θα είναι ο υποψήφιος αντιπεριφερειάρχης και όχι ο υποψήφιος Σύμβουλος που πήρε τους περισσότερους σταυρούς. Δημοκρατικότερα πάντα.

Φυσικά και στους Δήμους και στις Περιφέρειες τα κόμματα έχουν τεράστια επιρροή, με αποτέλεσμα να δημιουργούνται όλα τα προβλήματα που έχουμε ήδη αναφέρει. Χαρακτηριστικό παράδειγμα του τρόπου με τον οποίο τα κόμματα επεμβαίνουν στη διοίκηση των Δήμων είναι η χρηματοδότηση. Αν για παράδειγμα κάποιος Δήμος καταθέσει μια αίτηση για να ενταχθεί κάποιο έργο του στο ΕΣΠΑ, οπότε και θα υπάρξει χρηματοδότηση από την Ευρωπαϊκή Ένωση, η Περιφέρεια μπορεί να το αντιμετωπίσει διαφορετικά αν ο Περιφερειάρχης ανήκει στον ίδιο πολιτικό χώρο με τον Δήμαρχο και αν ανήκουν σε διαφο-

ρετικό. Υπάρχουν πολλές διαμαρτυρίες για προγράμματα ΕΣΠΑ που εγκρίνονται άνετα και κατατέθηκαν από Δήμους που διοικούνται από Δήμαρχο του ίδιου κόμματος με τον Περιφερειάρχη και άλλα που απορρίπτονται από τον ίδιο Περιφερειάρχη και κατατέθηκαν από Δημάρχους άλλου κόμματος. Ξανά βλέπουμε ότι, σε πολλές περιπτώσεις, το κόμμα έχει μεγαλύτερη εξουσία από τον λαό.

-Πρέπει δηλαδή για να έχουμε δημοκρατία στην τοπική αυτοδιοίκηση να γίνουμε Φινλανδία;

Οχι. Το εκλογικό σύστημα της Φινλανδίας είναι μία αλλά όχι η μόνη λύση για να έχουμε δημοκρατικό αποτέλεσμα από τις εκλογές στην τοπική αυτοδιοίκηση. Άλλο παράδειγμα είναι η Μονή Μεταβιβάσιμη Ψήφος (ΜΜΨ), η οποία χρησιμοποιείται αυτή τη στιγμή στην Ιρλανδία, τη Βόρειο Ιρλανδία, τη Σκωτία, την Αυστραλία και άλλες χώρες σε εθνικό ή τοπικό επίπεδο.

Ενα άλλο παρόμοιο και ευρέως διαδεδομένο εκλογικό σύστημα είναι η Εναλλακτική Ψήφος (ΕΨ), το οποίο επίσης χρησιμοποιείται σε πολλές περιοχές, όπως για παράδειγμα στις δημοτικές εκλογές του Λονδίνου. Αμφότερα τα συστήματα απαιτούν από τον ψηφοφόρο να βάλει σειρά προτίμησης σε αυτούς που επιλέγει. Έτσι ο πρώτος σημειώνεται με 1, ο αμέσως επόμενος σε προτίμηση από τον ψηφοφόρο σημειώνεται με 2 κ.ο.κ..

Το αποτέλεσμα από την ΕΨ και την ΜΜΨ είναι σαφώς πιο αντιπροσωπευτικό από αυτό του σημερινού εκλογικού συστήματος. Άλλο θετικό είναι ότι δεν αποτρέπεται ο ψηφοφόρος από το να ψηφίσει μικρότερα κόμματα, αφού δεν φοβάται μήπως η ψήφος του πάει στράφη. Αποτρέπει επίσης αποτελεσματικότερα τον διαμοιρασμό των ψήφων.

Θυμάστε το παράδειγμα που είχαμε αρκετά νωρίτερα; Στο νησί «Μπαρμπούνι» στο ίδιο κόμμα ήταν υποψήφιοι ο καθηγητής Αριστόπουλος και ο πρόεδρος του συλλόγου ψαράδων Μητσόπουλος. Ανάλογα με το πώς θα ήθελε το κόμμα να μοιράσει τις ψήφους, μπορούσε να έχει ως τρίτο υποψήφιο τον Γραφόπουλο που είναι συγγραφέας, ή τον Αθανασόπουλο που είναι πρόεδρος των τουριστικών πρακτόρων. Με ΜΜΨ ή ΕΨ το κόμμα δεν μπορεί να παίξει αυτά τα παιχνιδάκια με την ίδια ευκολία, αφού οι ψηφοφόροι κατατάσσουν τους τελικούς 3 υποψηφίους γράφοντας από δίπλα τη σειρά προτίμησης.

Ετσι, αν για παράδειγμα αν υποψήφιοι είναι ο Αριστόπουλος, ο Μητσόπουλος και ο Αθανασόπουλος και κάποιος θέλει κάποιο «παιδί του λαού», δεν είναι αναγκασμένος να απορρίψει έναν εκ των δύο τελευταίων, με αποτέλεσμα να ευνοηθεί ο πρώτος, ούτε να ψηφίσει με το ζόρι τον Μητσόπουλο που έχει περισσότερες πιθανότητες για να μην εκλεγεί ο Αριστόπουλος. Μπορεί απλά να έχει ως πρώτη επιλογή του τον Αθανασόπουλο, δεύτερη τον Μητσόπουλο και τρίτη τον Αριστόπουλο. Πολύ εύκολα καταλαβαίνετε ότι το ίδιο σύστημα μπορεί να χρησιμοποιηθεί και στις Βουλευτικές, αλλά και τις Δημοτικές εκλογές, κάνοντας το αποτέλεσμα πολύ πιο δημοκρατικό.

Τα δύο αυτά συστήματα έχουν διαφορές μεταξύ τους και χρειάζεται να προηγηθεί μελέτη για το που μπορεί να χρησιμοποιηθεί το καθένα, με ποιές πιθανές τροποποιήσεις και με ποιές τεχνολογικές προσθήκες, αφού πιθανότατα θα χρειάζεται η χρήση ηλεκτρονικών υπολογιστών για να προκύψει το τελικό αποτέλεσμα. Δεν αποκλείουν επίσης τελείως τα παιχνίδια μεταξύ των κομμάτων ή τις συνεννοήσεις ανάμεσα στους υποψήφιους. Παρά τα προβλήματά τους όμως, το αποτέλεσμα είναι σαφώς

πιο αντιπροσωπευτικό του συνόλου και λιγότερο αμφισβητήσιμο.

Δεν προχωράμε σε βαθύτερη ανάλυση των διαδικασιών επειδή, όπως έχετε ήδη βαρεθεί να διαβάσετε, σκοπός του παρόντος συγγράμματος είναι αυτό το πρώτο βήμα αντιμετώπισης κάθε προβλήματος: η παραδοχή της ύπαρξης του προβλήματος. Αντίστοιχα λοιπόν, σκοπός εδώ είναι η απόδειξη της μη ύπαρξης δημοκρατίας στη χώρα μας.

-Μπορεί τα κόμματα να έχουν μεγάλο ρόλο στα υπόλοιπα τμήματα της εξουσίας, αλλά τουλάχιστον διαλέγουμε μόνοι μας ποιός από τους υποψήφιους θα είναι ο επόμενος Πρωθυπουργός. Εκεί τουλάχιστον πραγματικά αποφασίζει ο λαός.

Σε αυτές τις κακόμοιρες τις εθνικές εκλογές τελικά ένα ψηφοδέλτιο ρίχνουμε και ψηφίζουμε και για κόμμα, και για Πρωθυπουργό, και για Βουλευτές, μέχρι και Υπουργούς και Πρόεδρο της Δημοκρατίας μπορεί να πει κάποιος ότι διαλέγουμε με την ψήφο μας.

Ας αποδεχτούμε λοιπόν για αρχή το ότι δεν ψηφίζουμε για Πρωθυπουργό. Όπως είπαμε και νωρίτερα, αυτό που ψηφίζουμε στις Βουλευτικές εκλογές είναι κόμμα και όλα τα υπόλοιπα έρχονται σε δεύτερη μοίρα. Πέρα όμως από αυτό είναι σαφές και από τους νόμους μας ότι η πλειοψηφία των Βουλευτών, δηλαδή της νομοθετικής εξουσίας (που προκύπτει από διαδικασίες επιβλεπόμενες από τους αρχηγούς των κομμάτων) θα ορίζει τον Πρωθυπουργό, δηλαδή την κεφαλή της εκτελεστικής (που παραδοσιακά είναι αρχηγοί των ίδιων κομμάτων). Μπορεί κάποιος από εμάς να ψηφίζουν με κριτήριο το ποιός θέλουν να

είναι ο επόμενος Πρωθυπουργός, αλλά είναι ξεκάθαρο ότι τον Πρωθυπουργό τον επιλέγουν οι Βουλευτές μέσω της ψήφου εμπιστοσύνης.

Ας αποδεχτούμε επίσης το ότι εκτός από τον Πρωθυπουργό, δεν επιλέγουμε ούτε την υπόλοιπη κυβέρνηση. Το άτομο που ηγείται της κυβερνήσεως, δηλαδή ο Πρωθυπουργός, με κάποια κριτήρια που δεν γνωρίζουμε, διαλέγει την υπόλοιπη κυβέρνηση, δηλαδή τους Υπουργούς. Η νομοθεσία είναι ξεκάθαρη στο ότι ο Πρωθυπουργός προτείνει και η Βουλή εγκρίνει τους Υπουργούς, οπότε πέρα από τους Βουλευτές και τον Πρωθυπουργό δεν έχει κάποιος άλλος λόγο στο ποιός μπορεί να είναι Υπουργός.

Αρα, καθαρά με βάση τον νόμο, το αν η κυβέρνηση είναι επιλεγμένη ή όχι από τον λαό βασίζεται απόλυτα στο αν οι Βουλευτές είναι ή όχι αντιπρόσωποι του λαού. Εχουμε, όμως, ξεκαθαρίσει από νωρίς ότι οι Βουλευτές σε καμία περίπτωση δεν μπορούν να θεωρηθούν αντιπρόσωποι του λαού, άρα προφανώς ήδη καταλαβαίνουμε ότι δεν υπάρχει καμία δημοκρατική επαλήθευση σε όποιον αναλαμβάνει κυβερνητικό αξίωμα. Υπάρχουν όμως αρκετά επιπλέον πράγματα που μπορούμε να παρατηρήσουμε. Ας δούμε αρχικά ποιος είναι ο κοινός παρονομαστής ανάμεσα στη διαδικασία επιλογής Πρωθυπουργού, επιλογής κυβερνήσεως και επιλογής Βουλευτών. Από τις κοινοβουλευτικές ομάδες των κομμάτων εγκρίνεται ο Πρωθυπουργός. Από κομματικά στελέχη και –σε πολλές περιπτώσεις- από κομματικά συμφέροντα προκύπτουν τα μέλη της κυβέρνησης. Από τα κόμματα εγκρίνονται οι υποψήφιοι Βουλευτές και είναι εντελώς αδύνατον να επιλέξεις κάποιον Βουλευτή χωρίς να υποστηρίξεις ταυτόχρονα το αντίστοιχο κόμμα.

Αντίθετα, είναι δυνατό να υποστηρίξεις κάποιο κόμμα χωρίς να υποστηρίξεις κάποιον Βουλευτή του. Είναι επίσης δυνατό –αν και δύσκολο– να υποστηρίξεις το κόμμα χωρίς να υποστηρίξεις τον αρχηγό του για Πρωθυπουργό, αφού αν είναι σίγουρο ότι κάποιο κόμμα δεν θα κερδίσει στις εκλογές εκ των προτέρων είναι γνωστό ότι ο αρχηγός του (ή ο πρόεδρος ή ο γενικός γραμματέας ή όπως τον ονομάζει το κάθε κόμμα) δεν θα γίνει Πρωθυπουργός. Ακόμα και στην περίπτωση νίκης ενός κόμματος, η τοποθέτηση και η παραμονή κάποιου στο εν λόγω αξίωμα, όπως προείπαμε, ελέγχεται από τα κόμματα, τις κοινοβουλευτικές τους ομάδες και τα συνέδριά τους.

Τελικά, είναι αρκετά ξεκάθαρο το τι ψηφίζουμε στις εθνικές εκλογές: ούτε Πρωθυπουργό, ούτε Υπουργούς, ούτε Βουλευτές, παρά μόνο κόμμα.

Ακόμα και το πώς έχει προκύψει η υποψηφιότητα του κάθε υποψήφιου Πρωθυπουργού είναι μια καθαρά κομματική διαδικασία. Είτε πρόκειται για εσωκομματική κλειστή διαδικασία επιλογής, είτε πρόκειται για εκλογές ανοιχτές προς όλους για να ψηφίσουν, η διαδικασία ανάδειξης των αρχηγών των κομμάτων (και κατά προέκταση υποψηφίων Πρωθυπουργών) ελέγχεται περισσότερο ακόμα και από την εκλογή των Βουλευτών.

Δεν χρειάζεται να αναλύσουμε εκτενώς την περίπτωση ενός ατόμου που έφτιαξε το δικό του κόμμα στο οποίο είναι και πρόεδρος. Προφανώς δεν έχει προκύψει από δημοκρατική διαδικασία ο ίδιος στη θέση του προέδρου, αλλά από διαδικασία αποκλεισμού: δεν υπάρχει κανένας άλλος στο κόμμα *μου*, άρα δεν τίθεται θέμα προεδρείας. Μπορούσε κανείς για παράδειγμα να αμφισβητήσει τη θέση του Κωνσταντίνου Καραμανλή στη Νέα

Δημοκρατία ή του Ανδρέα Παπανδρέου στο ΠΑΣΟΚ; Όσο οι ίδιοι ζούσαν, το επιθυμούσαν και είχαν την υγεία, η θέση τους ως πρόεδροι του κόμματός τους ήταν αδιαμφισβήτητη.

Ομοίως δεν χρειάζεται να επεκταθούμε στην περίπτωση που υπάρχουν κλειστές εσωκομματικές διαδικασίες για την επιλογή προέδρου. Για παράδειγμα οι εκλογές για το ποιός θα είναι διάδοχος του Κωνσταντίνου Καραμανλή ή του Ανδρέα Παπανδρέου έγιναν με ψήφο μόνο κομματικών στελεχών (άλλο ένα παράδειγμα που αποδεικνύει ότι οι εκλογές δεν ταυτίζονται με τη δημοκρατία). Από τη στιγμή που οι πολίτες δεν έχουν σε τέτοιες περιπτώσεις λόγο πάνω στο ποιός θα είναι υποψήφιος Πρωθυπουργός, προφανώς δεν υπάρχει δημοκρατική νομιμοποίηση οποιουδήποτε αποτελέσματος και, τελικά, σημασία δεν έχει η επιθυμία του λαού, αλλά των κομματικών στελεχών ή αυτών που ελέγχουν την ψήφο των κομματικών στελεχών.

Υπάρχει τέλος η ψευδαίσθηση της δημοκρατίας στην περίπτωση που οι εκλογές είναι ανοικτές προς όλους για να ψηφίσουν. Αρχικά ας διευκρινήσουμε ότι τέτοιες εκλογές δεν έχουν υπάρξει ποτέ στην Ελλάδα. Σε όλες τις περιπτώσεις που υποτίθεται ότι έχει υπάρξει τέτοια διαδικασία, μπορούσε να ψηφίσει μόνο όποιος ήταν γραμμένος σε ειδικούς καταλόγους, για τους οποίους προϋπόθεση ήταν να είσαι μέλος ή «φίλος» του κόμματος, κάτι που απαιτούσε χρηματική συμμετοχή. Αρα έπρεπε να πληρώσεις για να ψηφίσεις. Ακόμα και αν ήταν μικρό αντίτιμο, είναι αστείο το να αγοράζεις το δικαίωμα στην ψήφο και, στην συνέχεια, το κόμμα που επωφελείται οικονομικά να ισχυρίζεται ότι έκανε εκλογές ανοικτές προς όλους τους πολίτες.

Είναι επίσης αυτονόητο ότι, σε ό,τι αφορά τους υποψηφίους, ισχύουν πάντα περιορισμοί παρόμοιοι και είναι ακόμα πιο κομ-

ματικοκεντρικοί από αυτούς των Βουλευτικών εκλογών. Δεν αναφέρομαι προφανώς σε αυτούς που επιβάλλει ο νόμος (π.χ. ηλικία ανώτερη των 25 ετών), αλλά στα κομματικά κριτήρια. Υπάρχουν πάντα οι υπογραφές που πρέπει να συλλεχθούν από διάφορα κομματικά στελέχη και η τελική έγκριση από κάποια κομματική εκλογική επιτροπή, αλλά αυτά είναι μόνο μικρό κομμάτι των περιορισμών και του μη δημοκρατικού ελέγχου που υπάρχει πάνω στη διαδικασία ανάδειξης προέδρου ενός κόμματος.

Ο λόγος στην πραγματικότητα είναι πολύ απλός: για να εκλεγεί κάποιος πρόεδρος ενός κόμματος, πρέπει να τον ψηφίσουν δύο ομάδες ανθρώπων: η εκλογική βάση του κόμματος και οι διάφοροι πολίτες που δεν είναι «φανατικοί οπαδοί».

Η εκλογική βάση ελέγχεται σε μεγάλο βαθμό από τις διάφορες τοπικές οργανώσεις. Οι τοπικές οργανώσεις ελέγχονται από τα τοπικά στελέχη: είτε τοπικούς Βουλευτές, είτε μέλη της τοπικής αυτοδιοίκησης, είτε απλά τους προέδρους των τοπικών οργανώσεων. Αυτοί με τη σειρά τους πολλές φορές ελέγχονται από ανώτερα στελέχη του κόμματος, τα οποία είτε δρουν με βάση την προσωπική τους θέληση, είτε ελέγχονται από επιχειρηματίες. Αρα η κομματική βάση σε μεγάλο βαθμό ελέγχεται από κορυφαία κομματικά στελέχη και επιχειρηματίες.

Αν αυτό σας φαίνεται τραβηγμένο ή ανακριβές, ας πάρουμε το χαρακτηριστικότερο και διαχρονικότερο παράδειγμα της σύγχρονης Ελλάδας: τους Καραμανλικούς. Πολλές τοπικές οργανώσεις και τοπικά στελέχη ελέγχονται έμμεσα ή άμεσα από ανώτερα στελέχη, που με τη σειρά τους ελέγχονται από τον στενό κύκλο γύρω από την οικογένεια Καραμανλή. Έτσι, μεγάλο κομμάτι της κομματικής βάσης ελέγχεται από μια μικρή ομάδα αν-

Θρώπων, που προφανώς μπορούν να καθορίσουν εσωκομματικό εκλογικό αποτέλεσμα.

Θα μπορούσαμε να έχουμε και παραδείγματα και για την άλλη περίπτωση, δηλαδή για μέρος της κομματικής βάσης που σε μεγάλο βαθμό ελέγχεται από επιχειρηματίες, αλλά εκτιμώ την ελευθερία και τα λίγα χρήματα που έχω και δεν θέλω να περάσω τις επόμενες δύο δεκαετίες της ζωής μου στα δικαστήρια, τουλάχιστον όχι για αυτόν τον λόγο και όχι για πράγματα που όλοι μας, αν δεν γνωρίζουμε ήδη, μπορούμε αν θέλουμε σχετικά εύκολα να παρατηρήσουμε.

Είναι σαφές λοιπόν ότι η κομματική βάση, έμμεσα αλλά ισχυρά, ελέγχεται είτε από κορυφαία στελέχη, είτε από διάφορους επιχειρηματίες.

Όσοι δεν είναι «οργανωμένοι οπαδοί» του κόμματος, και πάλι ελέγχονται, αλλά με άλλα μέσα, τα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Φυσικά αυτό δεν σημαίνει ότι υποχρεωτικά όλα τα ΜΜΕ μεροληπτούν υπέρ κάποιου υποψηφίου και ότι θεωρούν πως κάθε φορά που υπάρχουν εκλογές είναι μια πολύ καλή ευκαιρία να βγάλουν λεφτά από την πίεση που μπορούν να ασκήσουν λόγω της δύναμης που έχουν. Σε κάθε εσωκομματική εκλογική ανανέωση όμως, από αυτές που έχουν μέχρι στιγμής υπάρξει, έχουν βρεθεί μέσα, μεμονωμένοι δημοσιογράφοι ή ακόμα και γνωστοί κωμικοί που έχουν πάρει ξεκάθαρη θέση υπέρ (ή, πιο συχνά, κατά) κάποιου υποψηφίου.

Υπάρχουν φυσικά και οι ψηφοφόροι από άλλα κόμματα που ψηφίζουν για αρχηγό αυτόν που θεωρούν ευκολότερο αντίπαλο για τον δικό τους αρχηγό. Η περίπτωση αυτή είναι τόσο αντιδημοκρατική και γελοία που δεν χρήζει ανάλυσης. Το μόνο που

μπορούμε να πούμε είναι ότι πρόκειται για χαρακτηριστικό παράδειγμα της δύναμης του κόμματος πάνω στους «φανατικούς οπαδούς» του.

Πέρα από αυτά, υπάρχουν και τα υπόλοιπα κλασικά εκλογικά παιχνίδια που έχουμε ήδη αναλύσει (π.χ. μοίρασμα της ψήφου με δύο παρόμοιους υποψήφιους), αλλά και άλλα που παρατηρούμε κυρίως σε εσωκομματικές εκλογές (π.χ. παραίτηση ενός υποψηφίου για χάρη κάποιου άλλου).

Αν συνυπολογίσουμε όλες αυτές τις μεθόδους, είναι προφανές ότι η τελική απόφαση δεν είναι στα χέρια του λαού, αλλά σε αυτά των μεγαλοστελεχών του κόμματος και διαφόρων επιχειρηματιών, οπότε είναι ξεκάθαρο ότι δεν υπάρχει καμία δημοκρατική νομιμοποίηση οποιουδήποτε προέδρου, γενικού γραμματέα ή γενικότερα αρχηγού κόμματος και υποψηφίου Πρωθυπουργού, ακόμα και αν προήλθε από «δημοκρατικές πανελλαδικές εκλογές».

Στην γραφική περίπτωση που στην διαδικασία αυτού του είδους εκλογών για τη θέση του αρχηγού του κόμματος υπάρχει ένας μόνο υποψήφιος, ανατρέξτε στην πρώτη περίπτωση, αυτή του προσωπικού κόμματος.

Νομίζω ότι δεν χρειάζεται καν να αναφερθούμε στην περίπτωση που ένα κόμμα προτείνει κάποιον εντελώς εξωκοινοβουλευτικό για Πρωθυπουργό. Από τα προηγούμενα καταλαβαίνουμε εύκολα ότι ούτε εκεί υπάρχει δημοκρατία.

Με δεδομένο λοιπόν ότι ο Πρωθυπουργός δεν έχει καμία δημοκρατική νομιμοποίηση, αξίζει να παρατηρήσουμε την πληθώρα των εξουσιών που συγκεντρώνονται στο πρόσωπό του.

Δεν μιλάμε για την εξουσία που έχει βάση του Συντάγματος και των νόμων, αλλά της de facto δύναμής του.

Αρχικά ας πούμε το προφανές που προκύπτει από το όνομά του: ηγείται των υπουργών. Ο ίδιος διορίζει εκείνους που θέλει για υπουργούς και όποτε θέλει τους αντικαθιστά. Έχει λοιπόν τον έλεγχο όλης της εκτελεστικής εξουσίας.

Έχει επίσης, τις περισσότερες φορές, τον πλήρη έλεγχο της νομοθετικής εξουσίας. Οντας ο αρχηγός του σε ψήφους πρώτου κόμματος της χώρας ελέγχει τους περισσότερους Βουλευτές, αν όχι την πλειοψηφία τους. Ακόμα και στην περίπτωση που υπάρχει κάποιος κυβερνητικός συνασπισμός, με τίμημα κάποιες παραχωρήσεις, υπάρχει συνεννόηση ώστε να υπερψηφίζονται οι επιθυμητοί από τον Πρωθυπουργό νόμοι. Μέχρι και ο τρόπος με τον οποίο λειτουργεί καθημερινά η Βουλή ελέγχεται έμμεσα από τον Πρωθυπουργό, αφού ο ίδιος προτείνει τον Πρόεδρο της Βουλής και ο ίδιος μπορεί να τον αντικαταστήσει.

Δεν χρειάζεται να μπούμε σε περισσότερες λεπτομέρειες για να αποδείξουμε ότι ο Πρωθυπουργός έχει όλο τον έλεγχο σε δύο από τις τρεις εξουσίες. Εκ των πραγμάτων λοιπόν, έχει και όλο τον έλεγχο σε ό,τι αφορά τα εσωτερικά θέματα, την εξωτερική πολιτική, την άμυνα της χώρας, την οικονομία κλπ. Ακόμα και στην δικαστική εξουσία, όπου ο Πρωθυπουργός δεν έχει κάποιον άμεσο έλεγχο, την ηγεσία της την επιλέγει το Υπουργικό Συμβούλιο, του οποίου προϊστάται ο Πρωθυπουργός. Αλλά πέρα από αυτό, και για να είμαστε ρεαλιστές, είναι αρκετά σίγουρο ότι πολλοί δικαστές θα επηρεάζονταν αν για μια συγκεκριμένη υπόθεση τους έπαιρνε τηλέφωνο ο πρόεδρος της κυβέρνησης. Επειδή όμως αυτό δεν μπορούμε να το γνωρίζουμε με αποδείξεις, ας παραμείνουμε σε αυτά που είναι αποδεδειγμένα: σχε-

δόν όλη η εξουσία της χώρας μας είναι συγκεντρωμένη σε ένα και μόνο άτομο, τον Πρωθυπουργό.

Ας δούμε όμως από πού ελέγχεται αυτό το παντοδύναμο άτομο. Αρχικά ο Πρωθυπουργός ελέγχεται από τη Βουλή. Αλλωστε αυτή εγκρίνει την κυβέρνηση και τον ίδιο με την ψήφο εμπιστοσύνης. Στην πραγματικότητα, όπως δείξαμε νωρίτερα, μάλλον συμβαίνει το αντίστροφο και καταλήγουμε ο Πρωθυπουργός να ελέγχει τη Βουλή.

Ελεγχος, επίσης, υπάρχει θεωρητικά και από τον ίδιο τον λαό, αφού ο ίδιος αποφάσισε ποιος θα είναι ο Πρωθυπουργός. Όπως ήδη αποδείξαμε (και όπως βλέπουμε καθ'όλη τη διάρκεια του συγγράμματος) ούτε αυτό ισχύει.

Νομικά, υπάρχει έλεγχος και από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας. Σας παρακαλώ να σταματήσετε να γελάτε, είναι σοβαρός θεσμός και είναι ο αρχηγός του κράτους μας, και θα μιλήσουμε παραπάνω για αυτόν αργότερα. Εδώ αυτό που μπορούμε να πούμε είναι ότι στην πράξη ασκεί λιγότερο έλεγχο στον Έλληνα Πρωθυπουργό από ό,τι ο ελληνικός λαός ή η ελληνική Βουλή ή η ιταλική Βουλή και ο κοσταρικανός λαός ταυτόχρονα, οπότε σχεδόν καθόλου.

Υπάρχει λοιπόν κάποιος που να ελέγχει τον Πρωθυπουργό; Ίσως, αλλά και πάλι δεν μπορούμε να το γνωρίζουμε με σιγουριά. Για να διαπιστώσουμε ποιοί είναι αυτοί που τον ελέγχουν, πρέπει να αναρωτηθούμε το εξής: ποιοί είναι αυτοί που τον έκαναν Πρωθυπουργό, ποιοί μπορούν να τον καθαιρέσουν και ποιοί μπορούν να κάνουν κάποιον άλλο Πρωθυπουργό στη θέση του. Με αυτά τα τρία κριτήρια στο μυαλό μας, κάποιον έλεγχο ίσως να του ασκούν τα ΜΜΕ αφού, αν θέλει να εκλεγεί ή να επανε-

κλεγεί, πρέπει να έχει την εύνοιά τους. Για τον ίδιο λόγο, κάποιον έλεγχο ίσως να του ασκούν και μερικοί επιχειρηματίες. Ίσως να του ασκούν κάποιον έλεγχο και κάποιες πολιτικές οικογένειες, οι ίδιες που ελέγχουν και διάφορους Βουλευτές. Οπως βλέπουμε (και όπως αποδείξαμε νωρίτερα), ο λαός δεν βρίσκεται ανάμεσα σε αυτούς που πληρούν τα προηγούμενα τρία κριτήρια.

Μπορεί να αναρωτηθείτε, γιατί να υπάρχουν αυτά τα τρία κριτήρια για τον έλεγχο του Πρωθυπουργού; Το Σύνταγμα ήθελε διαφορετικού είδους έλεγχο στο σημαντικότερο άτομο της χώρας, πώς καταλήξαμε σε αυτά;

Η λογική που διακατέχει αυτά τα 3 κριτήρια που θέσαμε ήταν ότι, όποιος και αν είναι υποψήφιος Πρωθυπουργός, θα θέλει να εκλεγεί και, όποιος και αν είναι Πρωθυπουργός, θα θέλει να παραμείνει στην θέση του. Δεν είναι κάτι παράλογο. Αντίθετα, είναι κάτι σχεδόν αυτονόητο. Στην πραγματικότητα, αυτό που ήθελε το Σύνταγμα δεν ήταν αρκετά διαφορετικό.

Το Σύνταγμα θέλει τον Πρωθυπουργό να ελέγχεται από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, τη Βουλή και τον λαό. Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας μπορεί να κάνει τη διακυβέρνηση αδύνατη και να τον εξαναγκάσει σε παραίτηση, η Βουλή είναι αυτή που τον επιλέγει και μπορεί οποιαδήποτε στιγμή να τον αλλάξει και ο λαός είναι αυτός που επιλέγει τη σύνθεση της Βουλής. Οπως ήδη είδαμε και όπως θα ξαναδούμε, δίνοντας περισσότερη εξουσία στα κόμματα, όλος αυτός ο έλεγχος γίνεται πιο δύσκολος, μέχρι σχεδόν ανύπαρκτος. Ο λαός δεν επιλέγει ποιοί θα μπουν στη Βουλή, αλλά ποιά κόμματα θα μπουν στη Βουλή. Οι Βουλευτές δεν επιλέγουν τον Πρωθυπουργό, τα κόμματα επιλέγουν τον Πρωθυπουργό. Αρα, όποιος ελέγχει τα κόμματα εξουσίας είναι αυτός που ελέγχει και τον Πρωθυπουργό. Παραδόξως, σαν

ένα κακό τζίνι που διαστρεβλώνει τις ευχές του αφέντη του, τα κόμματα κάνουν πραγματικότητα αυτό που ήθελε το Σύνταγμα: όποιος μπορεί να ανεβάσει και να καθαιρέσει τον Πρωθυπουργό έχει τον έλεγχο του κράτους. Μόνο που, σε αντίθεση με αυτό που ήθελε το Σύνταγμα, ο έλεγχος δεν βρίσκεται στον λαό, αλλά σε αυτούς που κουμαντάρουν τα κόμματα.

-Δεν γίνεται να απορρίπτουμε έτσι εύκολα τον ρόλο του Προέδρου της Δημοκρατίας. Μπορεί η συνταγματική αναθεώρηση του 1986 να του αφαίρεσε κάποιες αρμοδιότητες, αλλά έχει ακόμα πάρα πολλές και έχει λόγο και στην εκτελεστική, αλλά και την νομοθετική εξουσία.

Έχει όντως πάρα πολλές αρμοδιότητες. Αντίστοιχα πολλές αρμοδιότητες έχει κάποιος κατώτερου επιπέδου γραφειοκράτης. Πρέπει να διαβάξει τα κείμενα που του στέλνουν, να τα σφραγίζει για να δείξει ότι τα εγκρίνει ή ότι έλαβε γνώση και να τα στέλνει στη συνέχεια εκεί που πρέπει.

Θα καταφύγω και πάλι στην ελληνική Wikipedia, που έχει κάνει πολύ καλή δουλειά στο να απαριθμίσει τα καθήκοντα του πρώτου πολίτη της χώρας:

«Μεταξύ των αρμοδιοτήτων του συγκαταλέγονται ο διορισμός του Πρωθυπουργού, των λοιπών μελών της Κυβέρνησης και των υφυπουργών, η ανάθεση διερευνητικών εντολών για τη δυνατότητα σχηματισμού Κυβέρνησης που να απολαύει της εμπιστοσύνης της Βουλής, η απαλλαγή της Κυβέρνησης από τα καθήκοντά της, η σύγκληση της Βουλής σε σύνοδο, η διάλυση της Βουλής και η προκήρυξη εκλογών, η έκδοση και δημοσίευση των ψηφισμένων από τη Βουλή νομοσχεδίων ή προτάσεων νόμου προκειμένου να καταστούν νόμοι του κράτους, η αναπομπή στη

Βουλή ψηφισμένου νομοσχεδίου ή πρότασης νόμου, η έκδοση διαταγμάτων και πράξεων νομοθετικού περιεχομένου, η προκήρυξη δημοψηφίσματος, η απεύθυνση διαγγελλμάτων προς το λαό και η χάρη, μετατροπή ή μετριασμός των ποινών που έχουν επιβληθεί από τα δικαστήρια. Πρέπει να τονιστεί ότι, σύμφωνα με το άρθρο 35 του Συντάγματος, σε κάθε περίπτωση, εκτός συγκεκριμένων εξαιρέσεων, κατά την άσκηση των αρμοδιοτήτων του δεν ενεργεί ποτέ μόνος του, αλλά πάντοτε με την προσυπογραφή του αρμοδίου υπουργού, ο οποίος είναι και ο μόνος πολιτικά υπεύθυνος.»

Ελληνική Wikipedia: Πρόεδρος της Δημοκρατίας, αρμοδιότητες

Ειλικρινά, πέρα από την απονομή χάρης και τους λοιπούς τρόπους αλλαγής μιας ποινής, και εκτός από την αναπομπή ενός νομοσχεδίου στη Βουλή για να αναθεωρηθεί, τί από αυτά δεν θα μπορούσε να κάνει ένας μέτριος ηλεκτρονικός υπολογιστής; Αν ασχοληθούν χαλαρά μερικοί γνώστες αλγορίθμων και γλωσσών προγραμματισμού, άνετα μπορούν να γράψουν πρόγραμμα που θα κάνει τις ίδιες δουλειές με αυτές που το σύνταγμα προβλέπει για τον Πρόεδρο της Ελληνικής Δημοκρατίας.

Πέρασαν τέσσερα χρόνια από τις προηγούμενες εκλογές; Αν όχι, ξαναρώτα αύριο. Αν ναι, προκήρυξε εκλογές.

Εγιναν χθες εκλογές; Αν όχι, ξαναρώτα αύριο. Αν ναι, δώσε διερευνητική εντολή στον αρχηγό του πρώτου κόμματος.

Κάπως έτσι μπορούμε να φτιάξουμε τον αλγόριθμό, δηλαδή τον τρόπο σκέψης, του προγράμματος που θα έκανε τα ίδια ακριβώς με τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας. Παλιότερα, μπορεί να χρειαζόταν να απασχολείται ένας άνθρωπος με τη σημαντική αρμοδιότητα του να ενημερώνει με σημαντικά ονόματα

και ημερομηνίες τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας – Ηλεκτρονικό Υπολογιστή (θα τον λέω Προεδρομπότ). Πλέον όμως ακόμα και αυτό δεν χρειάζεται, αφού μπορεί πολύ εύκολα να αλλιεύσει τα ονόματα των υποψηφίων και τα αποτελέσματα των ψηφοφοριών από το ίντερνετ και, γιατί όχι, ακόμα και μέσα από την ιστοσελίδα της Βουλής. Μπορεί επίσης να χρειαστεί να προσληφθεί κάποιος για να ξεσκονίζει ανά τακτά χρονικά διαστήματα τον Προεδρομπότ και να τσεκάρει ότι δεν έχει πεθάνει, αλλά αυτές οι θέσεις ίσως να υπάρχουν και τώρα. Μέχρι και για τα επίσημα διάγγελα που εκφωνεί, υπάρχουν λογισμικά που μπορούν αυτόματα να γράψουν κείμενα ενσωματώνοντας και πληροφορίες από την επικαιρότητα. Μέχρι και οι ομιλίες δηλαδή μπορούν να γίνουν αυτοματοποιημένα! Ίσως να μπορούν να γίνουν και με όποια φωνή θέλουμε! Φανταστείτε τί ωραία που θα ήταν αντί για την φωνή του εκάστοτε Προέδρου της Δημοκρατίας να εκφωνεί πρωτοχρονιάτικα διαγγέλματα να είχαμε από το Προεδρομπότ τη φωνή του Κωνσταντίνου Καραμανλή ή του Ανδρέα Παπανδρέου, πόσο θα γούσταρε το έθνος! Πόσο τέλειο θα ήταν να εκφωνούσε τον πανηγυρικό του λόγο για την 28^η Οκτωβρίου με φωνή Darth Vader και πόσο θα ανέβαινε το ηθικό της χώρας;

Για να ξαναγίνουμε όμως σοβαροί (ή τουλάχιστον να προσπαθήσουμε), το Σύνταγμα ήθελε να υπάρχει εκλεγμένος ανώτατος άρχοντας της χώρας που να μπορεί να ελέγχει την κυβέρνηση και την Βουλή, όχι απλά κάποιον για διπλωματικά ταξίδια και διαγγέλματα. Αυτές οι εξουσίες υπάρχουν σήμερα στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας. Για να καταλάβουμε το μέγεθος της δύναμης που έχει ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας στα χέρια του, ας θυμηθούμε ότι μπορεί να υποχρεώσει την Βουλή οποιοδήποτε νομοσχέδιο να ψηφιστεί με αυξημένη πλειοψηφία. Ας σκεφτούμε τώρα τί θα γινόταν αν αποφάσιζε, λόγω της κρισιμότητας της απόφασης, να ζητήσει αυξημένη πλειοψηφία κατά την ψήφιση

του πρώτου μνημονίου από την Βουλή. Δεν γνωρίζω ποιές θα ήταν οι εξελίξεις και αν θα ήταν για καλό ή για κακό, αλλά σίγουρα σήμερα θα ζούσαμε σε μια διαφορετική χώρα. Τόσο μεγάλη είναι η δύναμη που έχει στα χέρια του και δεν χρησιμοποιεί.

Πώς σχετίζονται όμως όλα αυτά με το αν έχουμε ή όχι δημοκρατία; Για να απαντήσουμε αυτή την ερώτηση πρέπει αρχικά να απαντήσουμε μία άλλη: για ποιό λόγο υπάρχει ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας;

Αρχικά ο λόγος ύπαρξής του ήταν η επιθυμία του λαού να φύγει ο Βασιλιάς και μαζί του και όλη η σαπουνόπερα που συνόδευε μερικές αποφάσεις του. Από άποψη δημοκρατίας, ήταν μια σωστή απόφαση, αφού έπαψε ένα μόνο πρόσωπο να έχει υπερεξουσίες, οι οποίες μάλιστα είχαν αποκτηθεί κληρονομικά και δίχως οποιαδήποτε δημοκρατική νομιμοποίηση. Σε θέματα λειτουργικότητας, και πάλι ήταν σωστή απόφαση, αφού εξαλείφθηκαν οι μόνιμες εντάσεις που υπήρχαν ανάμεσα στον Βασιλιά και τον Πρωθυπουργό και διαχρονικά δημιουργούσαν αναταραχές για την χώρα. Υπήρχαν όμως οι αρμοδιότητες που προαναφέραμε και έδιναν λόγο ύπαρξης στον Βασιλιά, οι οποίες μεταβιβάστηκαν στον Πρόεδρο.

Η μεγάλη διαφορά λοιπόν είναι ότι, στην περίπτωση που ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας αποδειχθεί ανίκανος ή άχρηστος ή παρανοϊκός ή οτιδήποτε δεν θέλουμε από τον ανώτατο άρχοντα της χώρας, απλά περιμένουμε λίγο και αντικαθιστάται από τον επόμενο Πρόεδρο. Η δεύτερη μεγάλη διαφορά είναι ότι ο Πρόεδρος προκύπτει από εκλογές, ενώ ο Βασιλιάς από το πιο γρήγορο σπερματοζωάριο, χωρίς να απαιτείται κάποιο προσόν για να ασκήσει εξουσία.

Όπως όμως μαντεύετε, για να έχει δημοκρατική νομιμοποίηση ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας πρέπει να έχει προέλθει από απ'ευθείας εκλογή είτε από τον λαό, είτε από αντιπροσώπους του λαού. Όπως όμως ξεκαθαρίσαμε νωρίτερα, **δεν έχουμε αυτή τη στιγμή αντιπροσώπους στην Βουλή, αλλά εκπροσώπους. Αρα η εκλογή του Προέδρου της Δημοκρατίας δεν έχει καμία δημοκρατική νομιμοποίηση.**

Αυτό φυσικά το γνωρίζουν και αρκετοί πολιτικοί που ανά διαστήματα έχουν πει, επίσημα ή ανεπίσημα, ότι θα ήταν υποψήφιοι για Πρόεδροι της Δημοκρατίας μόνο αν η εκλογή γινόταν από τον λαό.

Η αποχή λοιπόν, παρά το ότι πιθανότατα οφείλεται στην έλλειψη θάρρους ή επιθυμίας των Προέδρων για να ελεγθούν οι τρεις εξουσίες, παραδόξως λειτουργεί δημοκρατικότερα από το να έπαιρναν αποφάσεις χωρίς να έχουν την απαραίτητη εξουσιοδότηση. Σκεφτείτε άλλωστε τους μέχρι στιγμής Προέδρους της Δημοκρατίας. Εχοντας στο μυαλό σας την εικόνα τους πριν γίνουν Πρόεδροι και σταματήσουν να ενοχλούν το σύνολο των πολιτικών της χώρας, πόσους από αυτούς θα ψηφίζατε;

Βλέποντας λοιπόν ότι ο θεσμός του Προέδρου της Δημοκρατίας με την σημερινή του μορφή, και λόγω της διαδικασίας εκλογής του, δεν είναι ένας δημοκρατικός θεσμός, αναρωτιόμαστε: μπορεί να είναι δημοκρατικός ο συγκεκριμένος θεσμός, ή μήπως είναι από την φύση του αντιδημοκρατικός;

-Το ίδιο μπορεί να πει κάποιος και για οποιοδήποτε άλλο θεσμό. Αν δεν είναι δημοκρατικός ο θεσμός του Προέδρου της Δημοκρατίας, ανεξάρτητα από το πώς εκλέγεται, γιατί να είναι δημοκρατικός ο θεσμός του Βουλευτή ή του Υπουργού ή του Πρωθυπουργού;

Πολλοί θεωρούν ότι οποιαδήποτε μορφή αντιπροσώπευσης δεν είναι κομμάτι μιας κανονικής δημοκρατίας. Σε αυτό το σύγγραμμα, όπως είπαμε και νωρίτερα, δεν θα μπούμε σε αυτή τη διαμάχη και θεωρούμε ότι μπορεί να υπάρξει σωστή δημοκρατία αν υπάρχει *αντιπροσώπευση* και όχι *εκπροσώπευση* της κοινωνίας.

Ενα από τα δύο προβλήματα που μέχρι στιγμής σε αυτό το σύγγραμμα συναντάμε συνέχεια με τα πρόσωπα που ασκούν την εξουσία, είναι ο τρόπος με τον οποίο επιλέχθηκαν. Εχουμε δει και άλλα προβλήματα που πηγάζουν από τον αντιδημοκρατικό τρόπο επιλογής των αιρετών ατόμων που ασκούν την εξουσία, αλλά και άλλα τελείως ανεξάρτητα.

Ας κάνουμε όμως για λίγο κάτι παρανοϊκό: ας παραβλέψουμε τον τρόπο με τον οποίο απέκτησαν την ιδιότητά τους οι Βουλευτές, οι Υπουργοί, ο Πρωθυπουργός και ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας.

Μπορεί να υπάρξει δημοκρατία υπό αυτές τις συνθήκες; Σαφώς, άμεσα και ενστικτωδώς η απάντηση είναι όχι. Ο τρόπος με τον οποίο βρέθηκε κάποιος σε θέση εξουσίας σε μια δημοκρατία είναι που δίνει τη δύναμη στον λαό. Άλλο το να διοριστεί Πρωθυπουργός κάποιος από τον Βασιλιά, και άλλο το να τον επιλέγουν οι ψηφοφόροι.

Αυτή η ενστικτώδης απάντηση όμως είναι λάθος. **Δημοκρατία σημαίνει ο λαός να έχει την εξουσία συνέχεια και όχι μόνο κάθε τέσσερα χρόνια.** Αν θεωρήσουμε ότι οι Βουλευτές είναι πράγματι αντιπρόσωποι, τότε θεωρούμε ότι όλες οι αποφάσεις τους αντιπροσωπεύουν τη βούληση όλου του λαού. Για να γίνει όμως αυτό δεν αρκεί να επιλεγθούν ως αντιπρόσωποι, αλλά

πρέπει επίσης να *θέλουν και να μπορούν* να λειτουργήσουν ως αντιπρόσωποι.

Υπάρχουν πολλοί παράγοντες που αποτρέπουν τους Βουλευτές από το να λειτουργούν ως πραγματικοί αντιπρόσωποι. Όταν, για παράδειγμα, εξαναγκάζονται από εξωτερικούς παράγοντες να αλλάζουν άποψη για να συμβαδίσει με κάποιων άλλων (του κόμματος, των συνδικαλιστών, των χρηματοδοτών, ακόμα και κάποιων ψηφοφόρων, κλπ), παρά το ότι είναι ανθρώπινο ως αντίδραση, παύουν πλέον να είναι αντιπρόσωποι και μετατρέπονται σε εκπροσώπους της επιθυμίας της μάζας που ακολούθησαν. Μπορεί κάποιος να ισχυριστεί ότι «αν δεν έχουν το θάρρος να εκφράσουν την άποψή τους ακόμα και κόντρα στο κόμμα τους, δεν κάνουν για Βουλευτές». Ισως ο Βουλευτής των ονείρων μας να είναι θαρραλέος και να εκφράζει τις θέσεις του υπό οποιεσδήποτε συνθήκες, αλλά αν όλοι οι Βουλευτές ήταν έτσι τότε δεν θα είχαμε ένα αντιπροσωπευτικό κοινοβούλιο. Όπως μεγάλο μέρος του κόσμου δεν έχει το θάρρος να πηγαίνει κόντρα στο ρεύμα, ακόμα και αν έχει διαφορετική άποψη, έτσι θα συμπεριφέρεται και μεγάλο μέρος των αντιπροσώπων. Σε μία δημοκρατία όμως ακόμα και αυτοί που δεν έχουν θάρρος να μιλήσουν ενάντια σε όλους θα πρέπει να εκφραστούν. Σε αντίθετη περίπτωση δεν έχουμε δημοκρατία, αλλά τον νόμο της ζούγκλας όπου υπερισχύει μόνο το δίκιο του ισχυρότερου. Επανερχόμαστε λοιπόν στο δεύτερο πρόβλημα που συναντάμε συνέχεια κατά τη διάρκεια αυτού του συγγράμματος: την παρέμβαση των κομμάτων.

Είναι προφανές ότι τα κόμματα έχουν συμφέρον από τη λειτουργία των Βουλευτών ως εκπρόσωποι. Σε αντίθετη περίπτωση ο λόγος ύπαρξής τους ξεθωριάζει σε σημείο που να γίνεται σχεδόν αόρατος. Υπάρχουν φυσικά στιγμές που χρειάζεται ορ-

γάνωση ώστε η διεκδίκηση κάποιων πραγμάτων και η υποστήριξη κάποιων θέσεων να γίνει συντεταγμένα. Αλλο όμως το να ενώνονται άτομα σε μια φωνή για να διεκδικήσουν κάτι όλοι μαζί και να ακουστούν δυνατότερα, και άλλο το να θεωρείται αυτονόητη η συμφωνία ενός Βουλευτή σε κάποιο νομοσχέδιο για το οποίο δεν έχει ενημερωθεί, δεν παρευρίσκεται στην αίθουσα και, χωρίς πιθανότητα να το γνωρίζει, το υπερψηφίζει και ο ίδιος.

Μη σας φαίνεται καθόλου περίεργο αυτό που διαβάσατε. Με δικαιολογία την αρχή της δεδηλωμένης, στις περισσότερες συνεδριάσεις της Βουλής δεν ζητείται η ψήφος των Βουλευτών. Για να γίνει αυτό πρέπει να ζητηθεί και να υπάρξει διαδικασία ονομαστικής ψηφοφορίας. Σε αντίθετη περίπτωση θεωρείται δεδομένο ότι οι Βουλευτές έχουν σύμφωνη γνώμη με αυτή του κόμματός τους.

Αυτή την παράνοια, το να συμφωνεί ή να διαφωνεί δηλαδή κάποιος σε κάτι χωρίς να γνωρίζει καμία λεπτομέρεια απλά και μόνο επειδή την ίδια ακριβώς άποψη έχει το κόμμα του, τη ζούμε σε πολλές περιπτώσεις –από τις κομματικές συζητήσεις στα καφενεία όπου το κόμμα έχει πάντα δίκιο, μέχρι τις αντίστοιχες συζητήσεις στα τηλεοπτικά παράθυρα. Την έχουμε συνηθίσει πλέον τόσο πολύ που σχεδόν δεν την παρατηρούμε. Το αποκορύφωμά της όμως, είναι η ορκωμοσία του Πρωθυπουργού και της κυβέρνησης.

Χρονικά, η ορκωμοσία του Πρωθυπουργού και της κυβέρνησης προηγείται της ψήφου εμπιστοσύνης από την Βουλή. Με άλλα λόγια, το κράτος μπορεί να κυβερνιέται μέχρι και δύο εβδομάδες από άτομα τα οποία δεν έχουν πάρει από πουθενά έγκριση, απλά και μόνο επειδή κάποιοι πολιτικοί αρχηγοί πήγαν στον

Πρόεδρο της Δημοκρατίας και του είπαν «είμαστε εντάξει, τα κουκιά βγαίνουν, όταν κάποια στιγμή θα γίνει η ψηφοφορία στην Βουλή, οι Βουλευτές που θα μας ψηφίσουν θα είναι ίσοι ή περισσότεροι από 151, το εγγυώμαστε 100% σου λέω, Πρόεδρε μην αγχώνεσαι καθόλου!».

Θεωρείται δηλαδή σίγουρο από το Σύνταγμα, τους νόμους και τους αιρετούς άρχοντες της χώρας ότι όλα τα μέλη της κοινοβουλευτικής ομάδας του κόμματος ή των κομμάτων που θα συμμετέχουν στην κυβέρνηση θα συμφωνούν σε όλα τα πρόσωπα που θα προταθούν για να ηγηθούν των Υπουργείων. Το να διαφωνεί ένας από τους 151 Βουλευτές μιας κυβέρνησης με όλους τους υπουργούς και τη συνολική στρατηγική της κυβέρνησης όπως αυτή φάνηκε τις πρώτες ώρες μετά τις εκλογές και το να ψηφίσει αρνητικά στην ψήφο εμπιστοσύνης δεν προβλέπεται από το σύστημά μας και θεωρούμε δεδομένο ότι κάτι τέτοιο δεν πρόκειται να γίνει ποτέ.

Ολο το σύστημα δηλαδή εστιάζει στα κόμματα και όχι στον άνθρωπο. Θεωρεί δηλαδή ότι αντιπρόσωπος του λαού είναι μία εφεύρεση που ονομάσαμε «κόμμα» και όχι οι ίδιοι οι Βουλευτές. Το παρανοϊκότερο όμως όλων, είναι ότι όντως έτσι είναι! Κόμμα ψηφίσαμε στις εκλογές, γιατί να ασχολούμαστε με τους Βουλευτές που έτυχε να εκλεγούν παράπλευρα με το κάθε κόμμα; Το κόμμα κάνει κουμάντο, ο αρχηγός του θα αποφασίσει και όλοι οι υπόλοιποι, σαν σωστά μέλη του κόμματος, θα ακολουθήσουν τις εντολές του.

Αρα λοιπόν, για να αρχίσουμε να επανερχόμαστε στις αρχικές μας ερωτήσεις, ακόμα και αν οι Βουλευτές εκλέγονταν με πραγματικά δημοκρατικό τρόπο, ο ρόλος τους μέσα στο κοινοβούλιο τους αποτρέπει από το να έχουν τη δυνατότητα να λειτουργή-

σουν δημοκρατικά μέσα στη Βουλή και να εκφράσουν σωστά τις θέσεις τους και, κατά προέκταση, τις θέσεις του λαού.

Πέρα όμως από το ότι δεν εκλέγονται δημοκρατικά και το ότι δεν μπορούν να λειτουργήσουν ελεύθερα, υπάρχει και ένα τρίτο πρόβλημα: ούτε οι ίδιοι θέλουν να λειτουργήσουν ελεύθερα! Αν για παράδειγμα κάποιος Βουλευτής διαφωνήσει με την επίσημη θέση του κόμματος και θελήσει να στηρίξει τις δικές του απόψεις, **όπως είναι υποχρεωμένος να κάνει αν θέλει να είναι αντιπρόσωπος και όχι εκπρόσωπος και όπως σαφέστατα και ξεκάθαρα του δίνει το απεριόριστο δικαίωμα το Σύνταγμα**, και ως συνέπεια των πράξεών του διαγραφεί από την κοινοβουλευτική ομάδα, είναι 100% σίγουρο ότι θα βρεθεί κάποιος που θα βγει στα κανάλια φωνάζοντας ότι πρέπει «να παραιτηθεί γιατί η έδρα ανήκει στο κόμμα και όχι στον ίδιο».

Αν οι ίδιοι οι Βουλευτές ήθελαν να λειτουργήσουν δημοκρατικά, αμέσως θα διόρθωναν τον Βουλευτή-κομματικό-εκπρόσωπο λέγοντάς του ότι η έδρα ανήκει στην εκλογική περιφέρεια, της οποίας αντιπρόσωπος είναι ο διαγεγραμμένος Βουλευτής. Φυσικά ούτε εξελέγη δημοκρατικά ο Βουλευτής, ούτε λειτουργεί δημοκρατικά μέσα στη Βουλή, ούτε έχουν καμια όρεξη οι Βουλευτές να πάνε κόντρα στο κόμμα χωρίς ιδιαίτερο λόγο, οπότε καταλήγουμε να έχει δίκιο ο Βουλευτής-κομματικός-εκπρόσωπος: σε αυτό το πολίτευμα που έχουμε που **δεν** είναι δημοκρατία, η έδρα ανήκει στο κόμμα, τον μηχανισμό του, τους χρηματοδότες του, τους φανερούς και κρυφούς υποστροφικές του, τα στελέχη του, άντε και κάποιο μικρό βαθμό τους ψηφοφόρους του. Αν είχαμε δημοκρατία, ο Βουλευτής θα μπορούσε να εκλεγεί χωρίς τη βοήθεια του εκλογικού μηχανισμού, αλλά, από τη στιγμή που δεν έχουμε, τα πάντα ανήκουν στα κόμματα

-ακόμα και η ψήφος που έριξε ο ίδιος ο διαγεγραμμένος Βουλευτής στον εαυτό του.

Αν, αντίθετα, υπήρχε μία Βουλή όπου ο καθένας θα μπορούσε να πάει κόντρα σε όποιον ήθελε γιατί είναι υποχρεωμένος να συμβαδίζουν οι πράξεις με τις απόψεις του, η ύπαρξη του Προέδρου της Δημοκρατίας αποκτά νόημα.

Ο Πρόεδρος έχει τη δύναμη με παρεμβάσεις του να βάλει τάξη στο χάος ή, αν το θεωρεί σωστό, να διατηρήσει αυτό το χάος. Από τη στιγμή όμως που δεν βρέθηκε στη θέση του με τρόπο δημοκρατικό, ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας δεν έχει την δημοκρατική νομιμοποίηση να ηγηθεί της χώρας και των αντιπροσώπων της. Αν ο Πρόεδρος επιλέξει να κάνει χρήση των εξουσιών του (περά από το να υπογράφει νόμους και να απαγγέλει διαγγέλματα), λόγω της τωρινής φύσης του συγκεκριμένου θεσμού, οι πράξεις του θα είναι αναγκαία αντιδημοκρατικές. Αρα, όσο περίεργο και να ακούγεται, στο τωρινό μας πολίτευμα, που **δεν** είναι δημοκρατία, το δημοκρατικότερο που μπορεί να κάνει ένας Πρόεδρος της Δημοκρατίας είναι απολύτως τίποτα. Είναι δημοκρατικότερο το να αδρανεί παρά το να παίρνει πρωτοβουλίες.

Συμπερασματικά λοιπόν, οι θεσμοί δεν είναι από την φύση τους αντιδημοκρατικοί. Οι θεσμοί όμως με τη σημερινή τους μορφή έχουν αντιδημοκρατική φύση.

-Πέρα από τις εκλογές, είναι σχεδόν αδύνατο το να έχει ο λαός εξουσία στα χέρια του με πολλά άλλα μέσα. Μπορεί να είναι λάθος ο τρόπος με τον οποίο επιλέγονται αυτοί που ασκούν εξουσία στο όνομα του λαού και ο τρόπος με τον οποίο ασκούν

εξουσία, αλλά δεν υπάρχουν άλλοι εφικτοί τρόποι για να ασκεί εξουσία ο λαός. Δεν είναι δυνατόν να βρεθούν άτομα να νομοθετούν μετά από κλήρωση, κάτι τέτοιο θα ήταν απλά επικίνδυνο. Οι εκλογές είναι ο μόνος σίγουρος τρόπος ανάδειξης αιρετών.

Ξεκινώντας από το προφανές, στο δικαστήριο δεν γίνονται εκλογές για το ποιοί θα είναι οι ένορκοι. Σαφώς σε κάποια δικαστήρια υπάρχει μια διαδικασία απόρριψης κάποιων ενόρκων οι οποίοι μπορεί να μην έχουν αντικειμενικά κριτήρια. Υπάρχουν επίσης κάποιες ελάχιστες προϋποθέσεις που πρέπει να τηρούνται για να γίνει κάποιος ένορκος (δεν μπορείς να βάλεις κάποιον καταδικασμένο σε δύο φορές ισόβια λόγω παγανιστικών ανθρωποθυσιών να κρίνει αν είναι ένοχος ή αθώος κάποιος που κατηγορείται για ανθρωποκτονία εκ προθέσεως). Παρόλα αυτά, οι ένορκοι επιλέγονται εντελώς τυχαία.

Υπάρχουν όμως τρόποι να έχει ο λαός εξουσία συνέχεια και όχι μόνο με εκλογές, οι οποίοι στην χώρα μας χρησιμοποιούνται από ελάχιστα έως καθόλου, σε βαθμό που κάποιοι να είναι σχεδόν σε όλους άγνωστοι.

Μιας και ξεκινήσαμε με το σώμα των ενόρκων, γιατί μία τέτοια ομάδα -με την σχεδόν ιερή σημασία που έχει για τη δημοκρατία- να παραμένει κλειστή στα όρια του δικαστηρίου; Σε άλλες χώρες οι ένορκοι εξουσιοδοτούνται να αποφασίσουν για το ανώτερο αγαθό ενός ατόμου και ενός πολιτεύματος, την ανθρώπινη ζωή και αν θα αφαιρεθεί από έναν κατηγορούμενο ή όχι. Γιατί να μη δύνανται να λάβουν αποφάσεις για λιγότερο σημαντικά ζητήματα;

Η πρακτική αυτή ονομάζεται citizens jury ή people's jury (προ-

σπάθησα πολύ και τελικά απέτυχα να βρώ κάποια υπαρκτή μετάφραση για να χρησιμοποιήσω. Θα χρησιμοποιώ αυτό που πρότεινε μία φίλη μεταφράστρια, το «ένορκη επιτροπή πολιτών», το οποίο πιστεύω αποδίδει αρκετά καλά τον όρο).

Η ένορκη επιτροπή πολιτών μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε πολλές περιπτώσεις, κυρίως όμως σε αυτές που παρεμβάλεται θέμα ηθικής ή που χρειάζεται να ληφθεί κάποια δύσκολη απόφαση με την οποία σίγουρα κάποιος δεν βγαίνει κερδισμένος. Ας πάρουμε για παράδειγμα τις αθάνατες ελληνικές χωματερές. Ας πούμε ότι ζούμε στο αρκετά πρόσφατο παρελθόν, όταν η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν είχε ακόμα απαγορεύσει τη δημιουργία νέων ΧΥΤΑ (χώρων υγειονομικής ταφής απορριμμάτων). Στο φανταστικό νησί που εφηύραμε στην αρχή για να μας βοηθάει στα παραδείγματα, το νησί «Μπαρμπούνι», υπάρχει μεγάλο πρόβλημα σκουπιδιών. Είναι αρχές φθινοπώρου και έχουν αρχίσει να συσσωρεύονται σακούλες πάνω από τους κάδους και, για διάφορους λόγους, οι τοποθεσίες συγκομιδής απορριμμάτων οι οποίες μέχρι στιγμής εξυπηρετούσαν το «Μπαρμπούνι» έχουν πάψει να λειτουργούν. (Αλήθεια, πόσες φορές είδαμε το ακριβώς ίδιο σκηνικό σε διάφορα υπαρκτά μέρη της Ελλάδας;)

Οι τοπικοί άρχοντες είναι υποχρεωμένοι να πάρουν κάποιες σκληρές αποφάσεις. Πρέπει να δοθεί λύση στο πρόβλημα των σκουπιδιών πριν έρθει το καλοκαίρι και, λόγω της αυξημένης κίνησης, ξεχειλίζει το νησί από τα σκουπίδια. Πέρα από τα σοβαρά θέματα υγείας που θα δημιουργηθούν, θα υπάρξει προφανώς και πρόβλημα στον τουρισμό, με αποτέλεσμα τη μείωση των εσόδων, με αποτέλεσμα το να γίνει ακόμα πιο δύσκολο το να δοθεί λύση στο πρόβλημα των σκουπιδιών, και όλα αυτά χωρίς να συνυπολογίζουμε τα πρόστιμα από την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Υπάρχουν μέρη πάνω στο νησί στα οποία μπορεί να φτιαχτεί ένας νέος ΧΥΤΑ, αλλά η περιοχή αυτή θα έχει πρόβλημα με τη μυρωδιά στην καλύτερη των περιπτώσεων, με την υγεία και τον τουρισμό στην πιο ρεαλιστική. Όπως είναι φυσικό, όλες οι περιοχές είναι κάθετα ενάντιες στο να φτιαχτεί ΧΥΤΑ κοντά τους. Υπάρχει επίσης πρόβλημα με τον χρόνο, αφού όπως όλοι γνωρίζουν πολύ σύντομα η Ε.Ε. θα απογορεύσει την δημιουργία νέων ΧΥΤΑ.

Υπάρχει επίσης η λύση της δημιουργίας μιας σύγχρονης μονάδας βιολογικής επεξεργασίας απορριμμάτων, η οποία θα μπορεί να παράγει και κάποια έσοδα μέσα από τη λειτουργία της, που όμως απαιτεί χρόνο και χρήμα για να δημιουργηθεί και δεν δίνει άμεση λύση. Ακόμα και αυτή η σύγχρονη μονάδα όμως θα αποτελεί αποτρεπτικό παράγοντα για τον τουρισμό και, παρόλο που δεν είναι το ίδιο με το να υπάρχει ένας ΧΥΤΑ στην περιοχή σου, ούτε αυτή είναι επιθυμητή από τους κατοίκους. Το σημαντικότερο πρόβλημα όμως είναι ότι, μέχρι να φτιαχτεί η καινούρια μονάδα, θα χρειαστεί περισσότερο από ένα έτος, το οποίο είναι υπεραρκετό για να χαλάσει η εικόνα και η οικονομία του νησιού από την θέα των βουνών σκουπιδιών το καλοκαίρι.

Υπάρχει επίσης ο εξαιρετικά ρεαλιστικός κίνδυνος να αποφασιστεί να κατασκευαστεί αυτή η νέα σύγχρονη μονάδα και τελικά να μη γίνει τίποτα ποτέ, είτε επειδή στο ενδιάμεσο χρονικό διάστημα μπορεί να αλλάξει η ηγεσία και να διαφωνεί με τις αποφάσεις της προηγούμενης, είτε επειδή θα σταματήσει το έργο να συγχρηματοδοτείται από την Ε.Ε. λόγω της λήξης του προγράμματος χρηματοδότησης, είτε γιατί τα χρήματα δεσμεύτηκαν και τελικά εξαφανίστηκαν σε άλλα έργα, είτε για πολλούς άλλους λόγους. (Όπως καταλαβαίνετε το πρόβλημα που περι-

γράφω είναι πολύ λεπτομερές για να είναι εξ ολοκλήρου φανταστικό.)

Οι τοπικοί άρχοντες λοιπόν έχουν κάποιες λύσεις, για τις οποίες σίγουρα κάποιος θα δυσανεστηθεί και, εφόσον ενδιαφέρονται για την πολιτική τους καριέρα, παύουν να είναι φερέγγυοι στην διεκπαίrewση της οποιασδήποτε απόφασης και αν τελικά ληφθεί. Η καλύτερη λύση από άποψη αποτελέσματος θα ήταν σύσσωμος ο λαός να αποφασίσει για τη λύση που θα ληφθεί γιατί έτσι οι ίδιοι δεν θα είχαν δικαίωμα να παραπονεθούν για την τελική απόφαση και οι πολιτικοί θα ήταν υποχρεωμένοι να εκτελέσουν τη λαϊκή εντολή χωρίς να υπάρχει πολιτικό κόστος ή πιθανότητα οικονομικού τους κέρδους.

Αν όμως γινόταν ψηφοφορία στο νησί το αποτέλεσμα θα ήταν και πάλι λάθος. Οι ερωτήσεις στις οποίες θα απαντούσαν οι ψηφοφόροι θα περιόριζαν τη δυνατότητα του λαού να αποφασίσει και υπάρχει και περίπτωση να είναι κατευθυνόμενες για να αποκλεισθούν ή να ευνοηθούν κάποια αποτελέσματα. Είναι τέτοια η πολυπλοκότητα του προβλήματος που ούτε να υπάρχει σωστή ενημέρωση σε όλους τους πολίτες γίνεται, ούτε το να εκφραστεί σωστά η θέλησή τους μέσα από μία ψηφοφορία.

Αυτό που χρειάζεται είναι να αποφασίσει μία μικρή ομάδα καλά ενημερωμένων ανθρώπων, η οποία θα μπορεί να κάνει όποιες ερωτήσεις θέλει, θα έχει υπεραρμοδιότητες επί του θέματος και θα μπορεί να αναθεωρεί αποφάσεις αν αλλάξουν στο ενδιαμέσο κάποια δεδομένα, πράγματα τα οποία δεν γίνονται με μια απλή ψηφοφορία.

Πρέπει επίσης η συγκεκριμένη ομάδα να μην έχει προσωπικό

πολιτικό ή οικονομικό όφελος, οπότε δεν γίνεται να είναι οι εκλεγμένοι αντιπρόσωποι της τοπικής κοινωνίας μέλη της. Πρέπει, τέλος, οι αποφάσεις της να είναι δεσμευτικές για την κοινωνία, οπότε πρέπει η ομάδα αυτή να διαβεβαιώσει με κάποιον τρόπο ότι θα κάνει ό,τι είναι δυνατό για να ληφθεί η βέλτιστη απόφαση και ότι δεν θα έχει οποιοδήποτε προσωπικό συμφέρον. Αρα πρέπει να ορκιστεί, όπως έχουμε συνηθίσει να ορκίζονται οι ένορκοι στα δικαστήρια.

Το να λειτουργήσει κάποιος νέος ΧΥΤΑ παράλληλα με την κατασκευή της νέας σύγχρονης μονάδας επεξεργασίας απορριμμάτων είναι ίσως η βέλτιστη λύση, όμως κανένας από τους υπάρχοντες αυτή τη στιγμή θεσμούς δεν έχει μόνος του τη δύναμη ή το θάρρος να πάρει αυτή την απόφαση και να την εφαρμόσει, λόγω των ισορροπιών που πρέπει να τηρηθούν και της πολυπλοκότητας των λεπτομερειών. Μία ένορκη επιτροπή πολιτών δίνει δυναμική, δίκαιη και δημοκρατική λύση σε τέτοια προβλήματα.

Μία άλλη διαδικασία που μπορεί να χρησιμοποιηθεί για τη λήψη αποφάσεων είναι οι ανοιχτές συνελεύσεις. Δεν μιλάω φυσικά για τις συνελεύσεις που διοργανώνουν μόνα τους μερικά κόμματα, μαζεύονται κανα-δυό ντουζίνες κομματικά στελέχη με τους φίλους τους, καταλήγουν σε ψηφίσματα καθαρά κομματικού χαρακτήρα και στο τέλος, όταν οι αποφάσεις τους δεν γίνονται αποδεκτές από κανέναν, κατηγορούν το σύστημα που τους απομονώνει. Αυτές είναι συγκεντρώσεις κομματικού προσηλυτισμού, επιπέδου παρόμοιου με τις εκδρομές στην Αράχωβα και τις εκδηλώσεις στα μπουζούκια που διοργανώνουν κάποιες κομματικές νεολαίες.

Οι ανοιχτές συνελεύσεις σε τοπικές κοινότητες, χωριά, πό-

λεις ή Δήμους είναι λειτουργικές μόνο αν παρευρεθεί κάποιος αριθμός ατόμων ικανός να δώσει δημοκρατική νομιμοποίηση σε οποιαδήποτε πρόταση ή απόφαση υπάρξει. Στο εξωτερικό υπάρχουν τέτοιου είδους συνελεύσεις στις οποίες γίνεται ψηφοφορία για θέματα λιγότερο ή περισσότερο σημαντικά, σε κάποιες περιπτώσεις μέχρι και για να εγκριθεί ή να απορριφθεί ο προϋπολογισμός ενός Δήμου. Από αυτές τις συνελεύσεις μπορούν να υπάρξουν προτάσεις για να λυθούν προβλήματα ή για το που θα επενδύσει τα χρήματά της η κοινότητα. Δεν γίνονται παντού ψηφοφορίες και, σε κάποιες φορές, δεν είναι στόχος το να ληφθεί μια απόφαση, αλλά το να γίνουν προτάσεις απ' ευθείας από τον λαό.

Όπως με όλες τις αμεσοδημοκρατικές διαδικασίες, υπάρχουν μερικά σημαντικά πλεονεκτήματα. Οι αποφάσεις απελευθερώνουν την εκτελεστική εξουσία από το πολιτικό κόστος, ενώ ταυτόχρονα επιβάλλεται η υλοποίησή τους ανεξάρτητα από τις απόψεις (ή τα συμφέροντα) των τοπικών αρχόντων. Ακούγονται, επίσης, όλες οι φωνές και οι θέσεις, οπότε μέχρι και κάποιοι των οποίων οι θέσεις θα μειοψηφούσαν έχουν την δυνατότητα να αλλάξουν την άποψη του συνόλου.

Το μεγάλο αρνητικό είναι ο χρόνος που απαιτείται για να ολοκληρωθεί μια τέτοιου επιπέδου διαδικασία. Σε κάποια μέρη των Η.Π.Α. όπου ο πληθυσμός ξεπερνάει τα 6000 άτομα αυτές οι συνελεύσεις γίνονται με αντιπροσώπους, με αποτέλεσμα να χάνεται κομμάτι της αμεσότητας που έδινε δύναμη στις συνελεύσεις. Είναι επίσης απαραίτητη η πολύ καλή οργάνωση, για να μη καταντήσει φοιτητική συνέλευση όπου κάποιοι φοιτητοπατέρες επίτηδες χαλάνε την εύρυθμη λειτουργία της ή επιδιώκουν μόνο την προσωπική ή κομματική προβολή. Χωρίς να χρειάζεται να μπούμε σε λεπτομέρειες, είναι κατανοητό ότι μια ανοιχτή συ-

νέλευση είναι μία διαδικασία που σαμποτάρεται πολύ εύκολα και για να προστατευτεί χρειάζεται μεγάλη βοήθεια από τους συμμετέχοντες.

Η γνωστότερη από τις διαδικασίες που δεν χρησιμοποιούμε στην χώρα μας, αν και υπάρχει συνταγματική πρόβλεψη και ενώ μάλιστα θεωρείται ότι είναι η δημοκρατικότερη από όλες, είναι φυσικά το δημοψήφισμα. Η δημοκρατικότητα του δημοψηφίσματος είναι προφανής: ο λαός αποφασίζει απ'ευθείας και ξεκάθαρα για κάποιο ζήτημα, χωρίς να χωράνε πολιτικές αναλύσεις και ερμηνείες του τί ήθελαν να πούνε οι ψηφοφόροι με την ψήφο τους.

Λογικά λοιπόν, και βασιζόμενοι στο ότι για να περιγράψεις σε ένα πεντάχρονο το τί είναι ένα δημοψήφισμα χρειάζεται μια ντουζίνα λέξεις, θα περιμέναμε το δημοψήφισμα να είναι μία συνηθισμένη ή, τουλάχιστον, μια κατανοητή διαδικασία. Όπως καταλαβαίνετε όμως, τα πράγματα δεν είναι ακριβώς έτσι.

Χρειάζεται σε αυτό το σημείο, για πολλοστή φορά, να γίνει μία διευκρίνιση. Μπορεί κάποιοι αναγνώστες να παρεξηγηθούν επειδή θα αποδειχτεί ότι το δημοψήφισμα του 2015 δεν ήταν δημοκρατική διαδικασία. Καλό είναι να θυμηθούν ότι ως εδώ έχει υποστηριχθεί με λογικά επιχειρήματα ότι όλες οι εκλογικές αναμετρήσεις που έγιναν στην χώρα μας στην σύγχρονη ιστορία της ήταν μη δημοκρατικές διαδικασίες. Το να παρεξηγηθεί κάποιος επειδή νομίζει ότι στις περισσότερες από 35 φορές που ψήφισαν οι πολίτες η δημοκρατία λειτούργησε μόνο σε μία σημαίνει ότι φοράει κομματικά γυαλιά, τα οποία παρακαλώ να αφαιρέσει. Για να έχει φτάσει να διαβάσει ως αυτό το σημείο του κειμένου πάει να πει ότι κάπου συμφωνεί, άρα ήταν αρκετά

διαλακτικός για να δει μια διαφορετική άποψη. Ας συνεχίσουμε με την ίδια διαλακτικότητα.

Υπάρχουν λοιπόν κάποιοι περιορισμοί στη διαδικασία του δημοψηφίσματος, οι οποίοι ή δεν είναι γνωστοί στο ευρύ κοινό ή κάποιοι επιλέγουν να τους αγνοούν. Αρχικά, το Σύνταγμα απαγορεύει δημοψήφισμα για ψηφισμένα δημοσιονομικά θέματα. Δεν γίνεται δηλαδή μέσω δημοψηφίσματος να ακυρωθεί κάποιος ψηφισμένος νόμος του κράτους που, για παράδειγμα, αφορά την φορολογική νομοθεσία της χώρας.

Υπάρχει επίσης πρόβλημα με την ερώτηση που τίθεται σε ένα δημοψήφισμα. Μπορεί η ερώτηση που τίθεται προς ψήφιση να θεωρηθεί αντισυνταγματική, όπως για παράδειγμα έγινε αρχικά στο δημοψήφισμα του 2015. Τον έλεγχο της συνταγματικότητας δεν τον εκτελεί κάποιο όργανο της δικαστικής εξουσίας (που ούτως ή άλλως δεν έχει καμία δημοκρατική εξουσιοδότηση), αλλά η ίδια η Βουλή. Όταν λοιπόν η κυβέρνηση θέτει ένα ερώτημα προς ψήφιση, η ίδια η κυβέρνηση (που έχει και την πλειοψηφία στην Βουλή) καλείται να απαντήσει αν είναι ή όχι αντισυνταγματικό το συγκεκριμένο ερώτημα. Προφανώς η όλη διαδικασία, από δημοκρατική σκοπιά, είναι για γέλια.

Υπάρχει, επίσης, πρόβλημα δημοκρατικότητας με το αν το ερώτημα είναι πλήρες, κατανοητό, αρκετά σαφές και λογικό σε περιεχόμενο. Ξεκινώντας από το αν το ερώτημα είναι λογικό, αν για παράδειγμα τεθεί προς ψήφιση το ερώτημα «πετάει ο γάιδαρος;» και ο λαός απαντήσει 99,9% ναι, ο γάιδαρος, όσο και να θέλει να συμμορφωθεί με τη λαϊκή βούληση, αποκλείεται να πετάξει.

Πρέπει επίσης να είναι κατανοητό από όλους. Αν το ερώτημα δεν είναι κατανοητό από ένα μέρος του πληθυσμού (π.χ. τους ηλικιωμένους ή εκείνους που δεν έχουν τεχνική κατάρτιση πάνω σε κάποιο θέμα), τότε αποκλείεται κάποια ομάδα πολιτών από το να συμμετέχει στην διαδικασία, άρα εκ των πραγμάτων η διαδικασία γίνεται αντιδημοκρατική. Μπορούμε για παράδειγμα να ρωτήσουμε τον λαό σε δημοψήφισμα «Επιθυμείτε την κλινοποίηση ανθρωπίνων μελών για ιατρικούς όρους στην χώρα μας;», γιατί το ερώτημα δεν μπαίνει σε τεχνικές λεπτομέρειες και είναι κατανοητό από όλους. Αν όμως ρωτήσουμε «Συμφωνείτε με την νομιμοποίηση δημιουργίας ακριβών αντιγράφων με τη μέθοδο του ανασυνδιασμένου δεσοξυριβονουκλεϊκού οξέος για την παραγωγή πρωτεϊνών ή ζωτικών οργάνων με απώτερο σκοπό την ιατροφαρμακευτική τους χρήση;» τότε η γιαγιά μου θα καθίσει τόση ώρα στον εκλογικό θάλαμο που θα δημιουργήσει ουρά μεγαλύτερη από αυτές στα διόδια το απόγευμα της Μεγάλης Παρασκευής. Εννοείται δε ότι και πάλι το ερώτημα καθιστά το δημοψήφισμα αντιδημοκρατικό.

Πρέπει, τέλος, το ερώτημα να είναι σαφές και πλήρες. Δεν νομίζω ότι εδώ χρειάζονται παραδείγματα για να καταλάβουμε ότι, σε περίπτωση που το αποτέλεσμα μπορεί ο εκάστοτε Πρωθυπουργός (ή οποιοσδήποτε έχει εξουσία) να το ερμηνεύσει όπως ο ίδιος επιθυμεί, και από τη στιγμή που το δημοψήφισμα υπερισχύει οποιασδήποτε διαδικασίας, τότε γίνεται ένα πανίσχυρο όπλο στα χέρια αυτού που έχει συγκεντρωμένη εξουσία. Το δημοψήφισμα, για να είναι δημοκρατική διαδικασία, πρέπει να είναι όπλο στα χέρια του λαού και μόνο, και όχι στα χέρια ενός ανθρώπου ή μιας ομάδας ανθρώπων. Είναι δε ξεκάθαρο ότι, από τη στιγμή που το ερώτημα ή το αποτέλεσμα του δημοψηφίσματος μπορεί να ερμηνευτεί κατά το δοκούν από «κάποιον», τότε αυτός ο «κάποιος» αποκτά εξουσία η οποία σε μία δημοκρατία

δεν του ανήκει και η οποία υπερβαίνει αυτή του λαού. Για να έχει δημοκρατική ισχύ το αποτέλεσμα ενός δημοψηφίσματος, το ερώτημα πρέπει να είναι ξεκάθαρο και το αποτέλεσμα μη αμφισβητήσιμο από κανέναν. Δεν γίνεται να υπάρχουν -ή να μπορεί να ισχυριστεί κάποιος ότι υπάρχουν- υπονοούμενα, κρυφά ερωτήματα και γερνικότερα η δυνατότητα πολλαπλών ερμηνειών στην ερώτηση ή την απάντηση. Σε αντίθετη περίπτωση, αν θέλουμε μία μπερδεμένη απάντηση για εκατοντάδες διαφορετικά ερωτήματα που τελικά δεν θα εφαρμοστεί, οι ελληνικές εκλογές είναι η ιδανική λύση και δεν χρειάζεται να παιδευόμαστε με δημοψηφίσματα.

Παρά το ότι δεν αναγράφεται κάπου, είναι δεδομένο ότι από τη στιγμή που επιλέγεται η διαδικασία του δημοψηφίσματος, γίνεται αποδεκτό πως δεν υπάρχει επιστροφή. Ο,τι και αν προκύψει ως αποτέλεσμα πρέπει να εφαρμοστεί στο ακέραιο και η επιλογή που δεν υπερίσχυσε πρέπει να ξεχαστεί, χωρίς να υπάρχει δυνατότητα αναθεώρησης των δεδομένων ή του αποτελέσματος στο μέλλον. Στις περισσότερες φορές, αποκλείεται ακόμα και η ύπαρξη μέσης λύσης. Αν για παράδειγμα ρωτήσουμε «θέλετε το νησί Μπαρμπούνι να είναι μέρος της Ελλάδας ή όχι;», όποιο και αν είναι το αποτέλεσμα του δημοψηφίσματος, λόγω της διατύπωσης αποκλείεται το ενδεχόμενο να γίνει το νησί Μπαρμπούνι αυτόνομο αλλά όχι ανεξάρτητο.

Ακόμα και η υπόσχεση ενός δημοψηφίσματος, στα χέρια των πολιτικών μπορεί να λειτουργήσει αντιδημοκρατικά. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση των εκλογών στην Μεγάλη Βρετανία το 2001 όπου, με δικαιολογία την μελλοντική διεξαγωγή ενός δημοψηφίσματος για το ευρωσύνταγμα, τα θέματα που αφορούσαν τις σχέσεις του Ηνωμένου Βασιλείου με την Ευρωπαϊκή Ένωση σχεδόν δεν συζητήθηκαν.

Ο μεγαλύτερος όμως κίνδυνος, όπως επισημαίνεται από πολλούς, είναι η δύναμη που αποκτά ένας δημαγωγός μέσω των δημοψηφισμάτων. Χαρακτηριστικό είναι ότι και ο Χίτλερ, και ο Μουσολίνι και πάρα πολλά άλλα απολυταρχικά καθεστώτα χρησιμοποιούσαν και χρησιμοποιούν δημοψηφίσματα για να δικαιολογήσουν πολιτικές τους ως θέληση του λαού.

Ολα αυτά τα προβλήματα είναι αρκετά εύκολο να λυθούν, και μάλιστα με τρόπο που ήδη εφαρμόζεται σε κάποιες χώρες όπως η Ελβετία. Εκεί τα δημοψηφίσματα έχουν τρεις μορφές.

Υπάρχουν τα υποχρεωτικά δημοψηφίσματα, τα οποία δεν διαφέρουν και πολύ από αυτό το οποίο περιγράψαμε μέχρι στιγμής, το οποίο διεξάγει η πολιτική ηγεσία του τόπου μετά από δική της πρωτοβουλία.

Υπάρχουν τα προαιρετικά δημοψηφίσματα. Σε αυτά, αν μαζευτούν 50.000 υπογραφές (ο πληθυσμός της Ελβετίας είναι περίπου 7.500.000) από άτομα που επιθυμούν την αμφισβήτηση ενός νόμου μέσα σε ένα διάστημα 100 ημερών από την δημοσίευσή του, τότε το αν θα ισχύσει ή όχι αυτός ο νόμος θα το αποφασίσει ο λαός σε δημοψήφισμα. Αν η πλειονότητα των πολιτών που θα ψηφίσουν διαφωνεί, τότε ο νόμος αυτόματα ακυρώνεται. Δείτε πώς με έναν πάρα πολύ απλό τρόπο ξαφνικά η εξουσία περνάει δυναμικά στα χέρια του λαού και πώς η διοίκηση της χώρας γίνεται με πολύ μεγαλύτερη διαφάνεια. Σκεφτείτε μόνο πόσοι περιέργοι νόμοι έχουν περάσει κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού και πόσο πιο επιφυλακτικοί θα ήταν οι πολιτικοί με αυτούς τους νόμους αν οι πολίτες μπορούσαν με τέτοια ευκολία να τους αμφισβητήσουν. Αναλογιστείτε πόσο λιγότεροι «φωτογραφικοί» νόμοι θα ψηφίζονταν από το κοινοβούλιό μας όταν ακυρώνονταν μερικοί από αυτούς. Φανταστείτε τις έρευνες που θα γινόντουσαν σχετικά με τους πολιτικούς

που έφερναν προς ψήφιση αυτά τα νομοσχέδια που ευνοούν πολύ συγκεκριμένους επιχειρηματίες και τη γροθιά που θα δεχόταν το πελατειακό πολιτικό σύστημα και η κομματοκρατία.

Το τρίτο είδος, είναι τα δημοψηφίσματα έπειτα από κοινωνική πρωτοβουλία. Αυτά θέτουν απ'ευθείας μία ερώτηση προς ψήφιση από τον λαό, εφόσον το είδος της ερώτησης πληροί κάποια κριτήρια (π.χ. να είναι μία συγκεκριμένη και ξεκάθαρη ερώτηση, να μην έρχεται σε αντίθεση με κατοχυρωμένα ανθρώπινα δικαιώματα, κλπ) και εφόσον μαζευτούν 100.000 υπογραφές σε ένα διάστημα 18 μηνών. Η απάντηση γίνεται μέρος του Συντάγματος και, από τη στιγμή που μαζευτούν υπογραφές, η πολιτική ηγεσία δεν έχει κανέναν τρόπο να το αποτρέψει, πέρα από το να κάνει πιθανώς κάποια αντιπρόταση προς τον λαό. Για να θεωρηθεί θετικό το αποτέλεσμα πρέπει να υπάρχει διπλή πλειοψηφία: και σε καθαρό αριθμό ψήφων, αλλά και στον αριθμό των καντονιών (αν δεν ξέρετε τί είναι, φανταστείτε τα κάτι σαν πολιτείες-κρατίδια) που οι πολίτες υπερψήφισαν την πρόταση του δημοψηφίσματος.

Ανάμεσα στα θέματα που έχουν ψηφιστεί είναι μερικά τα οποία κάθε πολιτική ηγεσία θα φοβόταν να θέσει λόγω πολιτικού κόστους, όπως το αν θα χτιστούν ή όχι νέοι μιναρέδες στην Ελβετία (δημοψήφισμα κατά του να δημιουργηθούν νέοι αλλά με τους υπάρχοντες να προστατεύονται, το οποίο υπερψηφίστηκε) και το αν θα είναι η Ελβετία μέλος του Ο.Η.Ε. (καταψηφίστηκε το 1986, υπερψηφίστηκε το 2002). Παρατηρείστε ότι ο λαός από μόνος μπορεί να ανατρέψει προηγούμενη απόφασή του για να συμφωνεί με τα τωρινά θέλω του.

Θέλω να σταθώ σε ένα συγκεκριμένο δημοψήφισμα: αυτό για τον έλεγχο των μισθών των διοικητικών στελεχών των εταιριών

που συμμετέχουν στο Ελβετικό χρηματιστήριο και την αύξηση της δύναμης των μετόχων. Οι υποστηρικτές του συγκεκριμένου δημοψηφίσματος ξόδεψαν 200.000 ελβετικά φράγκα για τον αγώνα τους, ενώ οι αντίπαλοί τους (κυρίως τράπεζες και φαρμακευτικές εταιρίες) ξόδεψαν 8.000.000. Τα τελικά αποτελέσματα έδειξαν ότι 67,9% των ψήφων και 100% των καντονιών συμφωνούσαν με την πρόταση του δημοψηφίσματος. Πολλές πολιτικές ηγεσίες υποσχέθηκαν να περιορίσουν τα προνόμια των golden boys, αλλά οι πολίτες από μόνοι τους το κατάφεραν καλύτερα από όλους.

-Ωραία αυτά στην θεωρία, στην πράξη όμως αυτή η ευκολία στο να γράφονται και να ξεγράφονται οι νόμοι του κράτους μπορεί να προκαλέσει χάος. Τι θα γίνει αν ξαφνικά οι πολίτες αποφασίσουν με ένα δημοψήφισμα να μη πληρώνουν φόρους; Ακόμα και μικρότερες αλλαγές όπως η απόφαση να καταργηθούν τα διόδια μπορούν να περάσουν με αυτόν τον τρόπο πολύ εύκολα και να έχουν τεράστιες επιδράσεις στην ζωή του τόπου. Τι θα γίνει αν κάποια απόφαση είναι υποχρεωτική αλλά εξαιρετικά αντιδημοφιλής, όπως για παράδειγμα πολλοί πιστεύουν ότι είναι το μνημόνιο; Δεν χρειάζεται να έχει η πολιτεία τη δυνατότητα να παίρνει δύσκολες αποφάσεις χωρίς να φοβάται ότι μπορεί να ακυρωθεί και να πάει στράφη ο σχεδιασμός της; Τι θα γινόταν αν για να εφαρμοστεί κάθε απόφαση πρέπει να περιμένουμε 100 ημέρες μήπως και κάποιοι αποφασίσουν να μας τρέχουν σε ψηφοφορίες; Τι θα γίνει αν η πλειοψηφία αποφασίσει κάτι σε βάρος της μειοψηφίας, π.χ. αν απαγορευθεί το να είσαι άθεος ή κομμουνιστής, απλά και μόνο επειδή κάποιος το πρότεινε σε δημοψήφισμα; Οι ρήτορες αποκτούν υπερεξουσία και μπορούν να κάνουν ό,τι θέλουν, λέγοντας ότι είναι επιθυμία του λαού.

Τα δημοψηφίσματα στην πραγματικότητα έχουν μόνο έναν μεγάλο κίνδυνο, και είναι ο ίδιος με τον κίνδυνο που έχουν οι αποφάσεις από ένορκους ή οι εκλογές ή κάθε δημοκρατική διαδικασία: την αμορφωσιά.

Αν δεν εκπαιδευτούμε στην δημοκρατία, δεν μπορούμε να την κατανοήσουμε, και αυτή τη στιγμή δεν μπορούμε να ισχυριστούμε ότι η κοινωνία μας μας εκπαιδεύει στην δημοκρατία. Από μικροί μαθαίνουμε ότι η δημοκρατία ταυτίζεται με τις εκλογές και, αν κάποιος μας μιλήσει για την αρχαία Αθήνα, τις επιφυλάξεις της προς τις εκλογές και τον τρόπο που εκεί εφαρμοζόταν η δημοκρατία, η απάντηση είναι «καλά, εκεί είχαν σκλάβους και άπειρο ελεύθερο χρόνο και γι' αυτό λειτουργούσαν έτσι», λες και αυτό δικαιολογεί το ότι από την δημοκρατία διαλέγουμε να κρατήσουμε μόνο τις εκλογές και να πετάξουμε όλα τα άλλα.

Μιας και μιλήσαμε όμως για αρχαία Αθήνα, ας αναρωτηθούμε το εξής: αυτοί που μέχρι τότε δεν γνώριζαν πώς ακριβώς εφαρμόζεται η δημοκρατία αφού δεν είχαν κάποιους προγόνους τους από τους οποίους να παραδειγματιστούν, πώς μπόρεσαν μέσα σε τόσο μικρό χρονικό διάστημα να τη λειτουργήσουν και να την εξελίξουν;

Στις αρχές του εικοστού αιώνα δεν γνωρίζαμε τι είναι αυτοκίνητο, αλλά λίγα χρόνια μετά όχι μόνο είχαμε αυτοκινητοβιομηχανίες, αλλά και αυτοκινητοδρόμους και κώδικες οδικής κυκλοφορίας σε όλο τον κόσμο. Μέχρι να φτάσουμε όμως από τον κινητήρα εσωτερικής καύσης να μάθουμε στους εαυτούς μας τί σημαίνει STOP και τί είναι η από δεξιά προτεραιότητα πέρασε μία σειρά διδακτικών λαθών.

Η δημοκρατία σε αυτό δεν διαφέρει σχεδόν καθόλου. Κάνεις λάθη και στη συνέχεια μαθαίνεις από τα λάθη σου. Πρέπει να εμπιστευόμαστε τους πολίτες, ακόμα και αν σε κάποιες περιπτώσεις κάνουν λάθη, αλλιώς η ίδια η έννοια δημοκρατία παύει να έχει νόημα. Αν γίνονταν κάθε χρόνο δημοψηφίσματα όπως γίνεται στην Ελβετία, κάποια στιγμή –και μάλιστα πολύ σύντομα- θα μαθαίναμε πώς να τα διαχειριζόμαστε σωστά. Στην Ελβετία από το 1893 μέχρι το 2014 έχουν γίνει 192 δημοψηφίσματα από κοινωνική πρωτοβουλία (το τρίτο είδος που αναφέραμε). Από αυτά έχουν εγκριθεί από τον λαό μόνο τα 22! Ακόμα λοιπόν και αν κάποιος κατάφερνε να συγκεντρώσει 100.000 υπογραφές μέσα σε 18 μήνες (και σκεφτείτε ότι παλιότερα δεν ήταν το ίδιο εύκολο με τη σημερινή εποχή), το πιθανότερο ήταν η πρότασή του να απορριφθεί από τους πολίτες.

Φοβόμαστε τις αποφάσεις που μπορεί να πάρει ο λαός και στην θέση του εμπιστευόμαστε μόνο τους εκλεγμένους εκπροσώπους των κομμάτων. Αλλά έχουμε δίκιο που δεν μας εμπιστευόμαστε, αφού δεν έχουμε την κατάλληλη εκπαίδευση και, πολλές φορές, αδιαφορούμε για τις συνέπειες των αποφάσεών μας. Ολοι γνωρίζουμε άτομα που, έχοντας ήδη αποφασίσει για το κόμμα που θα ψηφίσουν, αναρωτήθηκαν «ποιόν να σταυρώσω;», για να ακολουθήσουν τελικά τη συμβουλή κάποιου κομματικού στελέχους, φίλου ή συγγενή που «γνωρίζει καλύτερα» ποιός αξίζει από το ψηφοδέλτιο. Μπορεί να είμασταν και εμείς οι ίδιοι που εμπιστευτήκαμε την κρίση κάποιου άλλου παραδεχόμενοι την άγνοιά μας. Προφανώς, αν η πλειοψηφία των πολιτών αδιαφορεί για το τι ψηφίζει και τις συνέπειες της ψήφου της, δεν γίνεται να είμαστε σίγουροι ότι θα προκύψει το καλύτερο δυνατό αποτέλεσμα. Και όμως, αν αυτοί οι ψηφοφόροι που δεν ενδιαφέρονται ιδιαίτερα για τις δημοκρατικές διαδικασίες βρεθούν στην καρέκλα του ενόρκου, η συμπεριφορά τους

αλλάζει και αντιμετωπίζουν την δημοκρατική διαδικασία στην οποία συμμετέχουν με επαγγελματική σοβαρότητα. Εκεί όμως, στην αίθουσα του δικαστηρίου, οι ίδιοι ενδιαφέρονται για τις συνέπειες των πράξεών τους και τους έχουν εξηγήσει λεπτομερέστατα τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους. Αυτοί που λαμβάνουν τόσο σοβαρές αποφάσεις, σίγουρα φεύγουν ως πολίτες καλύτερα εκπαιδευμένοι στις δημοκρατικές διαδικασίες. Σε έναν βαθμό, οι διαδικασίες αυτές από μόνες τους μας εκπαιδεύουν στο να μάθουμε να τις λειτουργούμε λίγο καλύτερα και να γνωρίζουμε τις συνέπειες που έχουν οι αποφάσεις του λαού σε μια δημοκρατία και, όσο περισσότερο αναγκαζόμαστε να τις χρησιμοποιούμε, τόσο καλύτεροι γινόμαστε σε αυτό. Αν θέλετε και άλλο παράδειγμα, σκεφτείτε μόνο τους ανθρώπους που ψήφισαν Βουλευτές όπως ο Ακης Τσοχατζόπουλος και πόσο πιο προσεχτικά σταυρώνουν πλέον το ψηφοδέλτιο. Αν υπάρχει και η κατάλληλη εκπαίδευση για να πλαισιώνει την εμπειρία που λαμβάνουμε στην εφαρμογή των δημοκρατικών διαδικασιών, πλέον δεν υπάρχει κανένας λόγος να φοβόμαστε την διαφορετική άποψη του διπλανού μας.

Μέσα από τη διαρκή και (όχι αποσπασματική με ενδιάμεσα κενά διαστήματα τεσσάρων ετών) λειτουργία των δημοκρατικών διαδικασιών και γνωρίζοντας οι πολίτες ότι οι ίδιοι έχουν το βάρος των αποφάσεών τους, αναγκάζονται να ασχοληθούν με τα κοινά και να μάθουν τί πραγματικά υποστηρίζει ο κάθε πολιτικός, και όχι απλά να ακολουθούν σαν κοπάδι όποιον «τα λέει καλύτερα». Ετσι, ενώ με την ύπαρξη του δημοψηφίσματος η πολιτεία προστατεύεται από το να ληφθούν αποφάσεις ερήμιν της, αποκτώντας σωστή δημοκρατική παιδεία προστατεύεται από το να λάβει η ίδια αποφάσεις ενάντια στα συμφέροντά της.

Πόσο διαφορετικά θα αντιμετώπιζαν οι πολίτες τις εκλογές αν αντί για κόμμα αποφάσιζαν να ψηφίσουν ανθρώπους και να ενδιαφερθούν για ονόματα και από άλλα ψηφοδέλτια, πέρα από το κόμμα που παραδοσιακά υποστηρίζουν; Πόσο διαφορετικά θα εφαρμόζαμε τους νόμους και τις αποφάσεις της πολιτείας αν είχαμε τη δυνατότητα να τις απορρίψουμε ή να τις εγκρίνουμε οι ίδιοι και όχι κάποιοι τρίτοι εκ μέρους μας; Πόσο διαφορετικά θα ψήφιζε νόμους η Βουλή αν γνώριζε ότι μπορούν να ανατραπούν από τους πολίτες;

Οχι μόνο δεν έχουμε δημοκρατία, αλλά έχουμε σταματήσει και να την αναζητάμε. Οπως και με την εξέλιξη των αυτοκινήτων, αν δεν ψάχνουμε τρόπους να βελτιώσουμε τη δημοκρατία, δεν πρόκειται ποτέ να υπάρξει πρόοδος και εξέλιξη και να φτάσουμε σε κάποιο ικανοποιητικό σημείο. Γνωρίζετε να έχει γίνει κάποια πραγματική προσπάθεια να δοθεί δύναμη και εξουσία στους πολίτες; Πότε ήταν η τελευταία φορά που, πέρα από τις εκλογές, οι πολίτες μπόρεσαν να εκφράσουν τη θέλησή τους; Το μόνο πρόβλημα που ως κράτος εντοπίσαμε τα προηγούμενα χρόνια είναι το εκλογικό μπόνους σε έδρες που θα παίρνει το πρώτο κόμμα, λες και αυτό αλλάζει κάτι στον τρόπο που εκλέγονται οι εκπρόσωποι των κομμάτων στη Βουλή ή στον τρόπο που ο Πρωθυπουργός αποφασίζει για τα μέλη της Κυβερνήσεως ή για τον τρόπο που ψηφίζονται νόμοι ή για τον τρόπο που ερμηνεύει τους νόμους και λειτουργεί η δικαστική εξουσία.

Ποιό κόμμα όμως έχει συμφέρον από την εγκαθίδρυση δημοκρατίας στην Ελλάδα; Πόσα κόμματα –με την σημερινή τους μορφή– θα έχουν λόγο ύπαρξης μετά τη λειτουργία δημοκρατίας στη χώρα μας; Γιατί λοιπόν να μάθουμε να σκεπτόμαστε και να λειτουργούμε δημοκρατικά;

Ξέρετε που φαίνεται ότι δεν καταλαβαίνουμε τί εστί δημοκρατία; Ας αποδεχτούμε για το επόμενο παράδειγμα το υπάρχον εκλογικό μας σύστημα και ας υποθέσουμε ότι μετά από εκλογές το πρώτο κόμμα έχει ποσοστό 45,3% και ότι το δεύτερο έχει 42,3%. Με τρεις μονάδες διαφορά και τόσο μεγάλο ποσοστό, θεωρούμε ότι είναι ξεκάθαρη εκλογική νίκη και το πρώτο κόμμα έχει σαφή εντολή να σχηματίσει μόνο του κυβέρνηση. Αν το πρώτο κόμμα είχε 21,3% και το δεύτερο 18,3% και πάλι θεωρούμε καθαρή την νίκη του πρώτου κόμματος, το οποίο όμως έχει εντολή να συνεργαστεί με κάποιο άλλο κόμμα.

Σε αμφότερες τις περιπτώσεις είμαστε λανθασμένοι. Όταν τα δύο κόμματα μαζί μάζεψαν σχεδόν 90%, τότε ο λαός θέλει και τους δύο να κυβερνήσουν, ενώ όταν αθροιστικά δεν έφταναν ούτε το 40% ο λαός δεν ήθελε κανέναν από τους δύο. Στην πρώτη περίπτωση λοιπόν, οι συζητήσεις για συγκυβέρνηση μεταξύ των δύο πρώτων κομμάτων είναι πολύ λογικότερες απ' ό,τι στην δεύτερη. Να ένα λογικό συμπέρασμα που έρχεται κόντρα στις εμπειρίες μας και στις απόψεις μας περί δημοκρατίας.

Για να γίνω ακόμα πιο κατανοητός, αν ρωτήσουμε σε δημοψήφισμα «Θέλετε εθνικό φαγητό να είναι το πιττόγυρο χοιρινό απ'όλα;» και το 51% απαντήσει ναι και το 49% όχι, σαν καλοί γνώστες της δημοκρατίας που νομίζουμε ότι είμαστε θα ερμηνεύσουμε το αποτέλεσμα λέγοντας ότι «ο λαός αποφάσισε ότι προτιμά το ναι από το όχι». Στην πραγματικότητα, όσο χαζό και να ακουστεί, το μόνο που αποφάσισε ο λαός είναι ότι κατά 51% συμφωνεί και 49% διαφωνεί με την ερώτηση που του τέθηκε. Στην προκειμένη ακραία και εντελώς απίθανη περίπτωση, υπάρχουν ομάδες ατόμων που διαφωνούν επειδή είναι χορτοφάγοι ή επειδή δεν τους αρέσει ή απαγορεύεται να φάνε χοιρινό ή επειδή προτιμούν εθνικό φαγητό να είναι ο μουσακάς. Στο

τραβηγμένο αυτό παράδειγμα, θεωρούμε ότι έχει λειτουργήσει η δημοκρατία ενώ στην πραγματικότητα έχουμε απομονώσει πολλές ομάδες του πληθυσμού, είτε είναι φιλόζωοι ή χορτοφάγοι, είτε είναι μουσουλμάνοι ή εβραίοι, είτε είναι οπαδοί της παράδοσης και δεν τους αρέσει το εθνικό φαγητό να έχει ντομάτα και πατάτα που είναι προϊόντα που ήρθαν από την Αμερικάνική ήπειρο, είτε είναι άτομα που έχουν αλλεργία στο τζατζίκι. Αυτοί λοιπόν που είναι κάθετοι ενάντια στο ερώτημα που τέθηκε είτε είναι 0,01%, είτε 49,99% είναι ακριβώς το ίδιο και η άποψή τους για το αποτέλεσμα δεν έχει καμία σημασία, κάτι το οποίο γενικά ως κοινωνία δεν αντιλαμβανόμαστε.

Για να έχουμε όμως δημοκρατία, πρέπει η εξουσία να είναι στα χέρια όλου του λαού και όχι απλά στο μεγαλύτερο κομμάτι του ή, ακόμα χειρότερα, όπως αναφέραμε πριν στην πλειοψηφία της πλειοψηφίας. Όπως θυμάστε, ήδη αναφέραμε ότι ο Χίτλερ και ο Μουσολίνι χρησιμοποιούσαν τα δημοψηφίσματα για να περάσουν τις δικές τους πολιτικές μεταμφιεσμένες ως «απόφαση του λαού». Στην πραγματικότητα, αν κάνουμε αρκετές ερωτήσεις που διχάζουν την κοινή γνώμη, μπορούμε να απομονώσουμε ένα γιγαντιαίο κομμάτι της κοινωνίας και να κυβερνάει μία μικρή ομάδα η οποία, ναι μεν θα είναι μειονότητα, αλλά θα είναι η πλειοψηφία κάποιας πλειοψηφίας.

Κάποτε μιλούσαμε για την «τυραννία της πλειοψηφίας», δηλαδή την επιβολή στην μειοψηφία της άποψης της πλειοψηφίας μέσω από μία σειρά ψηφοφοριών. Αρκετοί υποστηρίζαν ότι οι δημοκρατικές διαδικασίες μπορούν να γίνουν όπλο στα χέρια ενός ρήτορα για να γίνει τύραννος με την έγκριση του λαού ή μίας πλειοψηφίας για να παρακάμπτει τα δικαιώματα και τις ανάγκες μιας μειοψηφίας.

Πλέον αυτοί οι οποίοι λαμβάνουν τις αποφάσεις δεν είναι καν το μεγαλύτερο κομμάτι του πληθυσμού. Για ένα ακόμα παράδειγμα, αναλογιστείτε μόνο τα αποτελέσματα των περισσότερων εκλογών: πόσες φορές υπήρξε στη χώρα μας κυβέρνηση που να έχει την έγκριση ποσοστού μεγαλύτερου του 50%; Το 60% ή του 70%; Σας φαίνεται παράλογο το 70%; Κακώς. Παράλογο είναι κάποιος που κυβερνά με ποσοστό μικρότερο του 50% να μη κάνει ουσιαστικές κινήσεις για να αυξηθεί αυτό το ποσοστό, όπως επίσης παράλογο είναι αυτοί που δεν συμμετέχουν στην κυβέρνηση να μην κάνουν πραγματική προσπάθεια για να ανταποκριθούν στην υποχρέωσή τους απέναντι στους ψηφοφόρους τους. Αντί δηλαδή να υπάρχει κάποιος που να κυβερνάει, με όποιο ποσοστό και αν έχει μέσα από αυτή την καθόλου δημοκρατική διαδικασία των ελληνικών εθνικών εκλογών, και κάποιος που του φωνάζουν ότι τα κάνει όλα λάθος, ίσως έπρεπε να προσπαθούμε διαρκώς να αυξάνεται το ποσοστό του λαού που, έστω και μέσω της εκπροσώπησης, συμμετέχει στην εξουσία.

Μία αυτόνομη κοινότητα στο Μεξικό, οι Ζαπατίστας, συγκεντρώνονται όλοι μαζί, όσα χιλιάδες άτομα και αν είναι, για να λάβουν αποφάσεις. Από τις συζητήσεις τους εγκρίνεται μόνο ό,τι έχει συμφωνηθεί ομόφωνα –ναι, ομόφωνα. Ακόμα και ένας να διαφωνεί, σέβονται την άποψή του και προσπαθούν ή να τον μεταπείσουν, ή να βρουν μια μέση λύση. Προφανώς αυτό δεν είναι εφαρμόσιμο σε μία χώρα εκατομμυρίων, αλλά μας δείχνει πόσο λάθος είναι να αποφασίζει για την διακυβέρνηση του τόπου μόνο το 40%, χωρίς να υπάρχει ενδιαφέρον για το τι πιστεύει το υπόλοιπο 60%, την γνώμη του οποίου έχουμε μάθει να θεωρούμε εκ προοιμίου λανθασμένη, και χωρίς να γίνονται προσπάθειες συναίνεσης. Αλλωστε, αυτή την προσπάθεια για εύρεση κοινά αποδεκτής λύσης δεν ήθελε να τονίσει και ο νομοθέτης όταν υποχρέωνε η εκλογή του Προέδρου της Δημοκρα-

τίας να γίνεται από την έγκριση 200 και έπειτα 180 εκ των 300 Βουλευτών; Μόνο ως λύση ανάγκης υπάρχει η απλή πλειοψηφία των 151 Βουλευτών, και μετά από τέσσερις αποτυχημένες ψηφοφορίες, και όχι ως αποτέλεσμα δημοκρατικού διαλόγου. Πέρα λοιπόν από όλα τα στραβά του συστήματός μας, έχουμε και εμείς πάψει να επιθυμούμε και να αναζητάμε τρόπους να αυξηθεί η συμμετοχή του λαού στην εξουσία. Επαναπαυόμαστε μόνο στο να ζητάμε να έρθει σε *εμάς* η εξουσία, ή στο κομμάτι του πληθυσμού στο οποίο ανήκουμε, δηλαδή, τις περισσότερες φορές, στο κόμμα μας.

Δεν αρκεί το να μας προστατεύει το σύστημα από την «τυραννία της πλειοψηφίας», πρέπει και εμείς να αποκτήσουμε την κατάλληλη παιδεία για να μπορούμε να διαχειριστούμε την δημοκρατία. Πρέπει να είμαστε σε διαρκή αγώνα για να μεταβιβαστεί η εξουσία στον λαό και για να μορφωθεί αρκετά ο λαός ώστε να μπορεί να κρατήσει και να χρησιμοποιήσει σωστά την εξουσία προς όφελός του.

Αν τα πολιτεύματα ήταν εργαλεία με τα οποία η κοινωνία χτυπάει τα προβλήματα, η μοναρχία και η ολιγαρχία θα ήταν το σφυρί. Δεν έχει οδηγίες χρήσης, πέρα από το «κρατάς εδώ και βαράς εδώ». Αντίστοιχα, οι μόνες οδηγίες χρήσης μιας μοναρχίας είναι «τον ξέρεις αυτόν; Ε, κάνε ό,τι λέει και θα είσαι εντάξει». Αν η δημοκρατία ήταν εργαλείο, θα ήταν πολυβόλο. Ολοι γνωρίζουμε πως λειτουργεί, πατάς την σκανδάλη και πυροβολάει. Ενώ όμως φαίνεται απλό, στην πραγματικότητα θέλει αρκετή εκπαίδευση από τον χειριστή του. Για να μη χτυπήσεις τον ώμο ή το κεφάλι σου, πρέπει να πιάσεις το όπλο με συγκεκριμένο τρόπο. Για να ρίξεις μία σφαίρα έχει διαφορετική ρύθμιση από το να ρίξεις πολλές μαζί. Αν πυροβολάς συνέχεια, θα μείνεις από σφαίρες και αν δεν συντηρήσεις το όπλο σου,

κάποια στιγμή θα πάθει εμπλοκή και μπορεί στο τέλος μέχρι και να αχρηστευτεί. Αντίστοιχα, όλοι γνωρίζουμε πως μπαίνεις σε ένα εκλογικό κέντρο και πως ψηφίζεις. Για να λειτουργήσει όμως σωστά η δημοκρατία και για να συνεχίσει να λειτουργεί, έχει πολλά πράγματα που πρέπει να μάθουμε.

Πάνω από όλα όμως, πρέπει να αποφασίσουμε ότι για να έχουμε δημοκρατία **πρέπει** να μάθουμε όλοι να τη χρησιμοποιούμε. Πρέπει να έχουμε την παιδεία και τη δύναμη να προστατεύουμε τις θέσεις και τα αιτήματα του κάθε πολίτη, σε όποια πληθυσμιακή ομάδα και αν ανήκει, ακόμα και αν προέρχονται από μια μειοψηφία και αν αυτές οι απόψεις είναι εκ διαμέτρου αντίθετες με τις δικές μας. Αν δεν έχουν όλοι συμμετοχή στην διακυβέρνηση, τότε δεν μπορεί να ονομάζεται το πολίτευμα δημοκρατία.

Αν αύριο λύνονταν όλα τα προβλήματα με τις εκλογές, με τα κόμματα, με τις δημοκρατικές διαδικασίες που πρέπει να βελτιώσουμε και με αυτές που πρέπει να αποκτήσουμε, και είχαμε τελικά δημοκρατία, μέσα σε λίγο καιρό θα την είχαμε χάσει. Δεν έχουμε τη νοοτροπία του να ενδιαφερθούμε για τις απόψεις και τις ανάγκες του διπλανού μας που είναι διαφορετικός από εμάς και, τελικά, το μόνο που μας νοιάζει είναι να υπερισχύσουν οι δικές μας απόψεις και ανάγκες. Αν δεν αποκτήσουμε δημοκρατική παιδεία, δεν μπορούμε να συντηρήσουμε καμία δημοκρατία γιατί, με τη σημερινή μας νοοτροπία, μας ενδιαφέρει η εξουσία να ακούγονται όλες οι φωνές μόνο όταν δεν ακούγεται η δική μας. Ακόμα λοιπόν και αν αποκτήσουμε όλες τις απαιτούμενες δημοκρατικές διαδικασίες και όλες τις κατάλληλες νομοθεσίες για να μπορέσουμε ως λαός να είναι η εξουσία εξ ολοκλήρου στα χέρια μας, το αποτέλεσμα θα είναι πάντα να υπερισχύει μία πλειοψηφία ή μια πλειοψηφία της πλειοψηφίας. Πάντα θα κα-

ταλήγουμε στην «τυραννία της πλειοψηφίας», όπου η εξουσία θα ανήκει, είτε σε μια μικρή ομάδα ατόμων, είτε σε αυτούς που ελέγχουν αυτή τη μικρή ομάδα ατόμων. Θα χρησιμοποιούμε δηλαδή το πολυβόλο για να χτυπάμε τα προβλήματά μας, αλλά, επειδή θα έχει χαλάσει, θα το έχουμε πιάσει από την άκρη και θα το κοπανάμε πάνω τους σαν σφυρί.

Το μεγάλο λάθος μας με το πολίτευμα που ονομάζουμε δημοκρατία είναι η πεποίθησή μας ότι πρόκειται απλά για ένα πολίτευμα. Εφόσον οι άνθρωποι είναι ελεύθεροι, τα πολιτεύματα εξ'ορισμού υπάρχουν για να εξυπηρετούν τις ανάγκες των πολιτών. Στην πραγματική δημοκρατία οι πολίτες –και όχι το πολίτευμα- εξυπηρετούν τις ανάγκες των πολιτών. Στην πραγματική δημοκρατία οι ανάγκες δεν είναι μόνο οι ανάγκες ενός μεμονωμένου πολίτη ή όλων των πολιτών, αλλά του ατόμου και του συνόλου ταυτόχρονα. Για να επιτευχθεί αυτό χρειάζεται θέληση, παιδεία, εκπαίδευση και ηθική, πράγματα που μπορεί να είναι γνωστό το πώς θα τα αποκτήσουμε, αλλά αυτή τη στιγμή δεν τα έχουμε και, σε έναν μεγάλο βαθμό, πολλοί από εμάς δεν τα θέλουν.

Σε περίπτωση που μπερδευτήκατε, κάπου στην πορεία χαθήκατε ή από βαρεμάρα ξεκινήσατε να διαβάζετε από το τέλος:

Η δημοκρατία προϋποθέτει να έχει την εξουσία ο λαός. Αυτή τη στιγμή δεν έχει την εξουσία ο λαός. Δεν έχει καμία συμμετοχή στην δικαστική εξουσία. Δεν μπορεί να εκφραστεί ξεκάθαρα μέσα από τις εκλογές γιατί ψηφίζει ταυτόχρονα για Βουλευτές, υπουργούς, Πρωθυπουργό και πολιτικό πρόγραμμα, οπότε, θέλοντας και μη, καταλήγει να ψηφίζει μόνο για κόμμα. Τα κόμματα έχουν εξουσία πάνω στους Βουλευτές και τους υπουργούς η οποία δεν προέρχεται με δημοκρατικό τρόπο και την διατηρούν με μη δημοκρατικό τρόπο βοηθώντας ή μαχόμενα όποιον τους στερεί μέρος της εξουσίας τους, ακόμα και τα ίδια τα μέλη τους. Τελικά, κουμάντο στην χώρα κάνουν μόνο τα κόμματα και ο Πρωθυπουργός. Αρα, κατά προέκταση, κουμάντο κάνει όποιος ελέγχει τα κόμματα και τον Πρωθυπουργό.

Πέρα από τις εκλογές, που γίνονται με τρόπο που εμποδίζει την εγκαθίδρυση και τη λειτουργία δημοκρατίας στην χώρα μας, υπάρχουν και άλλες πιο δημοκρατικές διαδικασίες οι οποίες όμως δεν χρησιμοποιούνται. Ούτως ή άλλως όμως, το να διορθωθούν οι εκλογές ή το να αποκτήσουμε επιπλέον δημοκρατικές διαδικασίες δεν θα διορθώσει πολλά πράγματα, αφού χωρίς δημοκρατική παιδεία δεν θα είμαστε ικανοί να τις χρησιμοποιήσουμε σωστά. Αν δεν γνωρίζουμε πώς πρέπει να συμπεριφερόμαστε μέσα σε μία δημοκρατία και ότι πρέπει να ενδιαφερόμαστε για όλους και να έχουμε εμπιστοσύνη στην άποψή τους, ακόμα και αν μειοψηφούν, θα είναι θέμα χρόνου να πάψουμε να λειτουργούμε ως σύνολο, να χωριστούμε σε μικρότερα τμήματα, να γίνουμε ακόλουθοι ενός κόμματος ή ενός ρήτορα και, συνεπώς, να μεταβιβαστεί εκεί η εξουσία. Ούτε λοιπόν έχουμε δημοκρατία, αλλά και να αποκτούσαμε, αν δεν αλλάξουμε οι ίδιοι, δεν θα μπορούσαμε να τη διατηρήσουμε.

apopseis Εκδόσεις **apopseis.gr**
©2014 Εκδόσεις apopseis.gr - Όλο το υλικό είναι copyright του περιοδικού

Τα βιβλία των εκδόσεων apopseis μπορείτε να τα βρείτε μόνο στις σελίδες του διαδικτυακού περιοδικού www.apopseis.gr & www.ovimagazine.com

Για λεπτομέρειες και πληροφορίες επικοινωνήστε: info@apopseis.gr

Δεν επιτρέπεται η πώληση, ανατύπωση και χρήση του παρόντος βιβλίου απο όποιο μέσο (ηλεκτρονικό, μηχανικό, εκτυπωση, ραδιοφωνική ή τηλεοπτική αναγνώση) χωρίς την προηγούμενη άδεια του υπευθυνου της έκδοσης και του συγγραφέα.

Το συγκεκριμένο βιβλίο διατίθεται δωρεάν.

Αν σας ζητηθεί οποιοδήποτε χρηματικό ποσό, παρακαλούμε επικοινωνήστε άμεσα μαζί μας

Δημήτρης Κοντογιάννης
Δεν έχουμε δημοκρατία

Ιούλιος 2015
Apopseis.gr

Design: Thanos Kalamidas

Ο Δημήτρης Κοντογιάννης
αρθρογραφεί και είναι διαχειριστής
στο apopseis.gr. Στη ζωή του γκρινιάζει
λιγότερο από ό,τι στα γραπτά του